

سکه‌های آق قویونلو

و

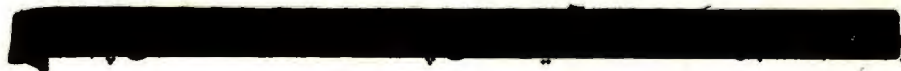
مبنای وحدت حکومت صفویه در ایران

۴

نشریه شماره ۷ موزه آذربایجان

از:

سید جمال تهرانی طباطبائی

از انتشارات اداره کل موزه‌ها

سکه‌های آق‌قویونلو

و

مبنای وحدت حکومت صفویه در ایران

۴

نشریه شماره ۷ موزه آذربایجان

از :

سید جمال ترابی طباطبائی

بمناسبت بزرگداشت آئین ملی پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی

مشخصات این کتاب بشماره ۴۱۶ در دفاتر مخصوص اداره کل فرهنگ و هنر

آذربایجان شرقی ثبت شده است

این کتاب در یک هزار و پانصد نسخه در بهمن ماه ۲۵۳۵ در

چاپخانه شفق تبریز بچاپ رسید .

بنام خدا

خداوند دانا و توانا را سپاسگزارم که توفیق چاپ و نشر این کتاب را نصیب من نمود و امیدوارم به زودی به دست علاقمندان اسناد تاریخ ایران برسد. البته از جمله نشریات موزه آذربایجان در سه شماره سکه‌های شاهان اسلامی ایران به صورت کلی یا جزئی معرفی شده^۱ که در میان آنها چندین سکه نیز از «آق‌قویونلو» بوده است؛ ولی در ضمن مأموریت‌های متناوبی که در عرض سالهای ۳۲ - ۲۵۳۴ شاهنشاهی در تهران داشتم؛ جزو مجموعه مهرها و سکه‌های موزه ایران باستان، به سکه‌های متعددی از «آق‌قویونلو» برخورد کردم که از لحاظ کلمات و نقوش منقور، نسبت به سایر سکه‌های مشابه و شناخته شده و جوه تمایز قابل توجهی به شرح زیر دارند:

- ۱- بر اکثر آنها شعارهای مذهب شیعه منقور است.
  - ۲- بر ای اولین بار آیه ۷ از سوره «الزّال» در آن سکه‌ها دیده میشود.
  - ۳- با تغییر رسم الخط اسم جلاله «لله» که خود تلخیص از «الحکم لله» است تمغایی بسیار زیبا و معنی‌دار بر سکه‌ها نقش کرده و در توقیع فرمانها نیز بکار برده‌اند.^۲
  - ۴- متن خالی سکه‌ها با نقر نقطه‌های توخالی و تمغاهای مختلف و برگ و اسلیمی تزیین شده است.
  - ۵- رسم الخط حرف «ی» آخر نام «علی» به اشکال منتظم هندسی مانند مربع و قطعات دایره درآمده است.
  - ۶- اسامی ائمه اطهار بر حسب حرف اول آنها «ع و م و ح که شامل ج نیز می‌شود» دسته‌بندی شده و در سه قسمت متمایز نقر شده است.^۳
- مطالعه دقیق تر آن سکه و یادداشت ویژگیهای آنها و سکه‌هاییکه در مجموعه خود دارم، دفترچه حاضر را پدید آورد که آرزو میکردم توفیق چاپ و نشر آنرا پیدا کنم. خوشبختانه کمکهای بیدریغ و راهنماییهای بی‌شائبه خانم ماری شیبائی مدیرکل محترم اداره کل موزه‌ها مشکل تأمین اعتبار چاپ و نشر آنرا حل کرده و این امکان را در اختیار نگارنده قرار داد که نتیجه تحقیقات خود را به دوستان اسناد و مدارک تاریخ ایران تقدیم دارم. وظیفه خود میدانم که از مراتب علاقمندی و مساعدتهای ایشان عرض تشکر و سپاس کرده توفیقات روزافزونشان را مسئلت نمایم.

سید جمال ترابی طباطبائی

تبریز - بهمن ماه ۲۵۳۵

- ۱- ر. ک. نشریه شماره ۳ موزه آذربایجان. سکه‌های اسلامی، دوره ایلخانی و کورکانی، آبانماه ۱۳۴۷ - نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان، سکه‌های شاهان اسلامی ایران. آبانماه ۱۳۵۰ - نشریه شماره ۶ موزه آذربایجان. رسم الخط ایغوری و سیری در سکه شناسی، آبانماه ۱۳۵۱.
- ۲- فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یر .
- ۳- خط افقی آخر «ه» به قسمت فوقانی «ل» اول منتقل شده و کلمه «لله» را به صورت «» درآورده است.

۴- موارد ۶۵۵۴۹۱ بطور کامل در سکه‌های دوره صفویه مشهود است.

بنام خدا

آق قویونلو (بایندر) 'حاکم محلی دیاربکر

دو قبیله ترکمانان آق قویونلو و قراقویونلو^۲، در اوایل قرن هفتم هجری قمری (اواخر قرن ۱۳ میلادی) از ترکستان به آذربایجان مهاجرت کردند؛ قراقویونلو در نواحی ارزنجان و سیواس مقیم شد، ولی آق قویونلو ناحیه دیاربکر را متصرف گردید.

۱- نام تعدادی از سران آق قویونلو معلوم است اما از زمان پدر «اوزون حسن» یعنی «عثمان بیگ» ملقب به «قرايولوق» (ایلوک = زالو) بود که این سران قوم پا به صحنه تاریخ می گذارند. عثمان بیگ بر اثر لیاقت و شجاعت توانست قلمرو حکومت خود را به ضرر قراقویونلو و ممالیک مصر توسعه دهد و ارزنجان و ماردین و رها (ادسا) و سیواس را به تصرف درآورد.

«عثمان بیگ» در نبردی که با قراقویونلو رخ داد به سال ۸۳۸/۹ ه. ق. (۱۴۳۵ م.) نزدیک ارزروم کشته شد.

پس از «قرايولوق عثمان» ابتدا پدر «اوزون حسن» به نام «علی بیگ» بر سر کار آمد. او به عنوان «حاکم دیاربکر» قدرت و نفوذ سلطان مصر را به رسمیت شناخت، اما به زودی به دست برادرش «حمزه» از کار برکنار شد. «علی بیگ» به سلطان ترک پناهنده شد و به «آدریاناپول = آدرنه» رفت و در عین حال برای گرفتن

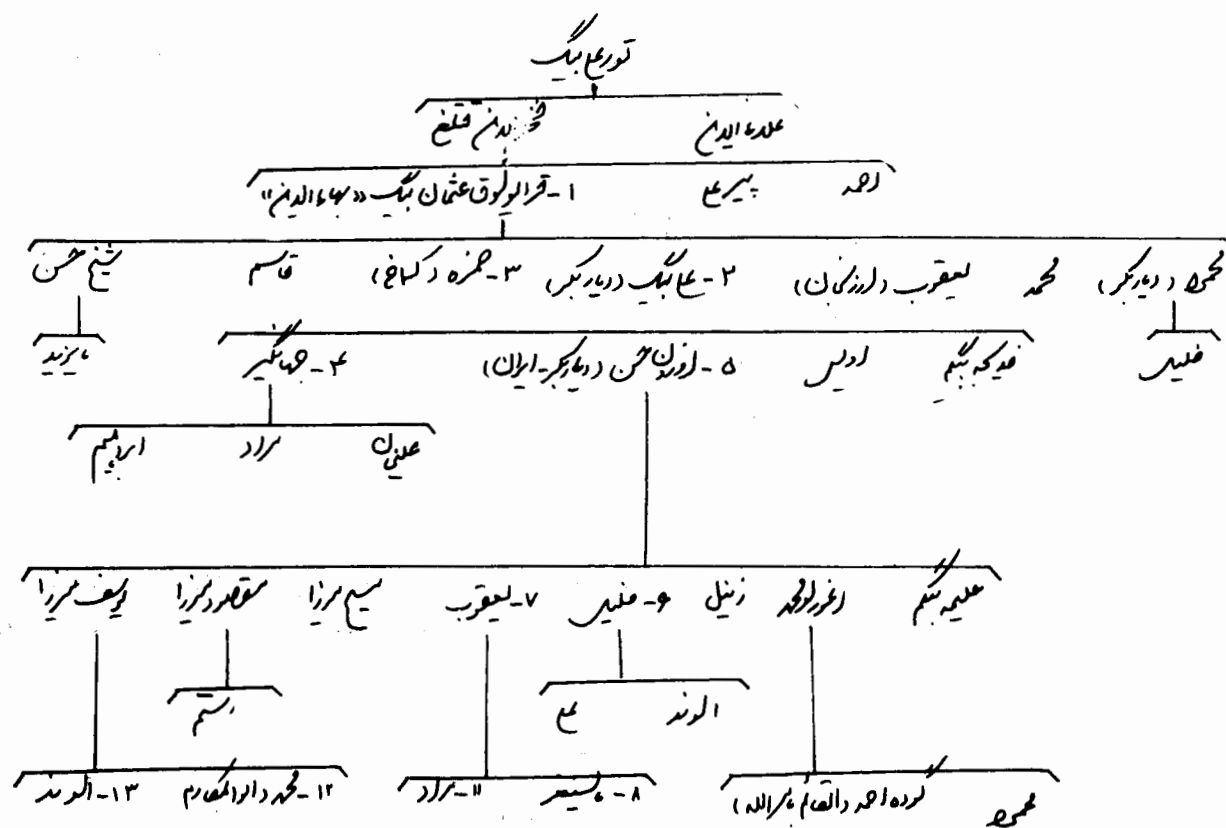
۱- بایندر - به نام بایندر بن گک خان چهارمین پسر اغورخان منسوب است.

۲- اصطلاحات ترکی آق قویونلو و قراقویونلو را که به معنی ترکمن های سپید گوسفند و سیاه گوسفند است: غالباً ما خود از نشانهایی می دانستند که بر علم های جنگی این هانقش بوده است: «مینورسکی می گوید: ساده تر اینست که به گویم وجه تسمیه این دو قبیله بر حسب نژاد و رنگ احشام آنها بوده است» ر. ک. صفحه ۳۱ تشکیل دولت ملی در ایران، حکومت آق قویونلو و ظهور دولت صفوی تألیف، والتر هیتس، ترجمه کیکوس جهاننداری تهران ۱۳۴۶. درین کتاب فقط به صورت «تشکیل دولت ملی در ایران» اشاره می شود.

کمک سفیری به قاهره فرستاد. حاصل اغتشاش و بی‌نظمی که در قبيله آق قویونلو رخ داد این شد که مقداری از قلمرو آنها از دستشان رفت و به تصرف قراقویونلو که تازه به قدرت رسیده بود و تحت رهبری مردی لایق مانند «جهانشاه» قرار داشت درآمد. «علی بیگ»، پسر از یک زندگی پرفراز و نشیب در سال ۸۴۴ ه. ق. (۱۴۴۱ م.) مرد و پسر از او دیری نپایید که برادرش حمزه نیز دیده از جهان فرو بست.

پسر از «علی» و «حمزه» «پسران عثمان بیگ» حکومت دیاربکر به دست «جهانگیر» پسر «علی بیگ» رسید. جهانگیر در زمان حیات پدرش توانسته بود مقداری از نواحی را که به دست قراقویونلو افتاده بود پس بگیرد. جهانگیر از سال ۸۴۷ ه. ق. (۱۴۴۴ م.) بر آق قویونلو فرمان می‌راند، همواره کوشا بود که کشور خود را منظم و در صلح و صفا نگاه دارد. اما به زودی کار او با عموهایش «قاسم بیگ» و «شیخ حسن» به جدایی انجامید. «قاسم بیگ» نزد سلطان قاهره رفت. «شیخ حسن» به قراقویونلو پیوست؛ در نتیجه جهانگیر برادر خود «اوزون حسن» را در سال ۸۵۵ ه. ق. (۱۴۵۱ م.) با مقداری سپاه به جنگ «شیخ حسن» فرستاد. «اوزون حسن» پیروز شد و عموهای جاه طلب و پسرش «بایزید» در این جنگ کشته شدند.

دومین لشکرکشی «اوزون حسن» که آنهم به فرمان برادرش جهانگیر انجام پذیرفت؛ بر علیه حاکم نافرمان اردنجان بود. پسر از این نبرد «اوزون حسن» به ابتکار خود علی‌الدوام شبیخون‌هایی به فرمانروایان و زورمندان «کرد» در مشرق زد، تا سرانجام در سال ۸۵۷ ه. ق. (۱۴۵۳ م.) یعنی سال فتح قسطنطنیه (به دست سلطان محمد دوم ملقب به فاتح عثمانی) به توفیقی بزرگ که عبارت از راندن برادرش جهانگیر از پایتخت یعنی «آمد» = دیاربکر بود نایل آمد.^۱ به این ترتیب معلوم شد قبل از «اوزون حسن» چهار نفر از آق قویونلو حکومت محلی در دیاربکر داشته‌اند؛ که به طور یقین سکه زده‌اند البته از قرایولوق عثمان سکه‌ای دیده نشده. ولی به نام «علی بن عثمان» پدر «اوزون حسن» و قاسم بیگ بن جهانگیر برادرزاده و «زینل» پسر «اوزون حسن» سکه‌هایی موجود است.

۲- علی بن عثمان - ۸۳۹-۸۴۴ ه. ق. ۱۴۳۵-۱۴۴۱ م.

سکه‌های زیر به دلایلی قیاسی و خلفی ممکن است از علی بیگ بن عثمان باشد :

یونان علی خان ۸۳۹-۸۴۴ ه. ق. ۱۴۳۵-۱۴۴۱ م.

شماره ۱

جنس : نقره

وزن : ۲/۸ گرم

قطر : ۲/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب - السلطان العادل / یونان (نویان) علی خان / خداالله ملکه / باران تزیینات گل ۶ پرو ۴ پربادوایر

خط و زنجیره .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

یونان علی خان

(۸۳۹-۷۴۴ ه. ق. ۱۴۳۵-۱۴۴۱ م.)

شماره ۲
جنس: نقره
وزن: ۱/۴ گرم
قطر: ۱/۸۵ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل / بویان قلی خان / خلده ملکه .

پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد / رسول الله

الف - در اران ضرب شده است این منطقه در شمال رود ارس و جوار محل حکومت آنها واقع شده و به دست عثمان بیگ افتاده است (ر. ک. به صفحات ۲۳ و ۳۲ کتاب حدود العالم من المشرق الى المغرب . وصفحات ۱۳۰ و ۱۳۴ جهانگشا وصفحه ۶۴ بستان السیاحه) .

ب - اگر محل ضرب را «باران» بدانیم باز منسوب بدانها است .

ج - در کتاب طبقات سلاطین اسلام (از، لین پول ، ترجمه عباس اقبال ، چاپ تهران . صفحه ۲۱۶) و کتاب سلسله های اسلامی (از کلیفورد ادموند لوپورت، ترجمه فریدون سر بدره ای ، چاپ تهران ۱۳۴۹ صفحه ۲۲۴) فقط از: بایان قلی یا بویان قلی به عنوان ایلخان بیست و پنجم از خاندان اولوس جغتای (که از سال ۷۴۹ تا ۷۶۰ ه. ق. و ۱۳۴۸-۱۳۵۸ میلادی حکومت کرده است) نام میبرد . کسی را به نام بویان علی یا بویان علی ذکر نکرده است .

د - غیر از علی کورکانی (۹۰۳ - ۹۵۳ ه. ق.) که اثر سورشازهای او بر روی سکه های زیر معرفی می شود. و علی ایلخان ایرانی (علی بن بایدو پدر موسی) کم او هم حکومت نکرده است؛ علی دیگری که در این زمان و در حوالی اران حکومت کرده و سکه زده باشد وجود ندارد .

البته سبک و شیوه و رسم الخط سکه شبیه سکه های طغانیمورخان - جانی یل خان - جانی بیک خان - جانی خان و بایان قلی خان میباشد . از طرفی میدانیم سلیقه حکاکان سر سکه در ضرابخانه شهرهای مختلف

(۹۵۳-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۶-۱۵۴۶ م.)

علي كوركاني

شماره ۳

جنس : نقره

وزن : ۴/۶ گرم

قطر : ۲/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم .... كوركاني . خلد ... تعالى ... وسلطانہ
 سورشارز : ۱- عدل علي (از علي كوركاني ۹۰۲ تا ۹۵۳ ه.ق. ۱۴۹۶-۱۵۴۷ م.)
 ۲- به بود هراة (از سلطان حسين بايقرا ۸۶۳-۹۱۲ ه.ق. ۱۴۵۹-۱۵۰۶ م.)
 ۳- عدل سلطان محمد بهادر ظهير الدين
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشيه : ابوبكر عمر عثمان علي

(۹۵۳-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۶-۱۵۴۶ م.)

علي كوركاني

شماره ۱۲۲

جنس : نقره

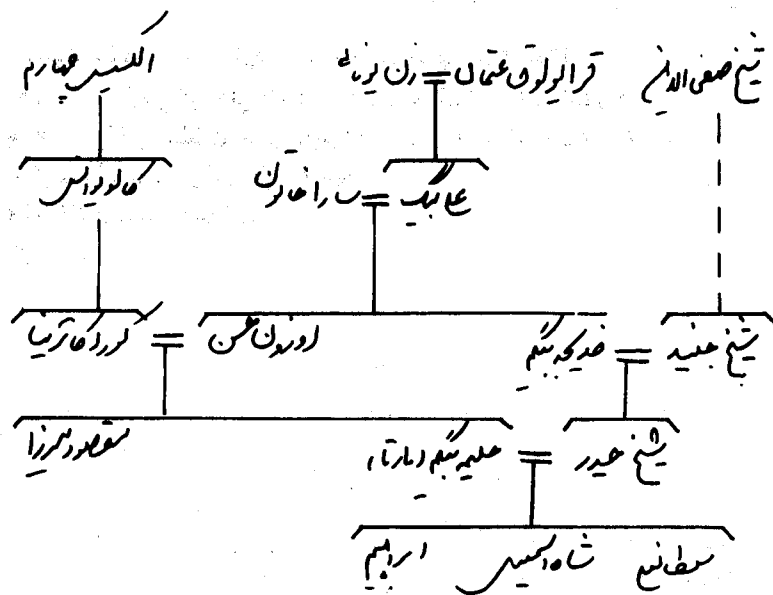
وزن : ۴/۶ گرم

قطر : ۲/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان الاعظم / سلطان ... كوركاني / خلد الله ملكه
 سورشارز : عدل علي ۹۰۳ سورشارز ديكر ناخوانا
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشيه : ابوبكر عمر عثمان علي

۵۔ کلمہ ای را کہ پیشوند نام علی است می‌توان : یونان - بونان - بویان یا نویان خواند آنچه مسلم است نام علی بایشوند بویان - بایان - بونان - بانان در هیچ مرجعی ذکر نشده است و میتوان آنرا یونان یا نویان خواند . کلمه یونان ، رشته بسیار ظریف و حتی ضعیفی است که اورا به وطن مادرش یونان مربوط میسازد و میتوان به جرات یونان خواند .

دو - ازدواج شیخ جنید با خدیجہ بیگم خواہر اوزون حسن آق قویونلو کہ حکایت از تفہام آنہا دارد .
 سہ - ازدواج شیخ حیدر با مارتا خانم بہ نام حلیمہ بیگم آغا مشہور بہ علم شاہ بیگم دختر اوزون حسن .

نتایج سه ازدواج بالا شجاع‌ترین، زیباترین و خوش‌فکرترین فرزندان ایران است که به نام شاه اسمعیل

صفوی یا شیخ اوغلو بر تارک تاریخ اسلامی ایران می درخشد. چهار- ازدواج شاه اسمعیل صفوی با تاجلو خانم دختر یعقوب (دایی فائمی شاه اسمعیل) که در نسب نامه مندرج نیست.

۳- حمزه (۸۳۹ - ۸۴۸ ه. ق. ۱۴۳۵-۱۴۴۴ م.) از او سکه ای دیده نشده است.

۴- جهانگیر (۸۴۸-۸۵۸ ه. ق. ۱۴۴۴-۱۴۵۳ م.)

بر متصرفات آق قویونلو فرمان رانده و همواره میکوشید کشور خود را منظم و در صلاح و صفاهنگاه دارد، اما به زودی کار او با عموهایش قاسم و شیخ حسن به نزاع انجامید و اوزون حسن به سال ۸۵۷ ه. ق. (۱۴۵۳ م.) از غیبت او استفاده و بر پایتخت مسلط شد. از مرگ جهانگیر خبری در تواریخ مندرج نیست.

۵- ابوالنصر اوزون حسن بیگ آق قویونلو (بایندر) شاه ایران

متولد سال ۸۲۶ ه. ق. سلطنت (۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ ه.)

به سالی که سلطان محمد دوم عثمانی (فاتح) قسطنطنیه را فتح و قرون وسطی را خاتمه میدهد؛ اوزون حسن آق قویونلو «حسن پادشاه» موفق به راندن برادرش جهانگیر شده و مبنای حکومت واحد متمرکزی را به پایتختی تبریز «قبل از این پایتخت شان آمد = دیاربکر بود» بر قسمت اعظم فلات ایران پی ریزی و با حوصله تمام قوام بخشید. وقایع عمده ایام پادشاهی او چنین است:

ملاقات و میزبانی از شیخ حیدر صفوی به مدت سه سال که منجر به ازدواج شیخ حیدر با خدیجه بیگم خواهر اوزون حسن به سال ۸۶۲ ه. ق. شد (صفحات ۳۷ و ۳۸ تشکیل دولت ملی در ایران)

ازدواج اوزون حسن با کوراکترینا^۱ دختر کالویوانس^۲ پادشاه طرابوزان.

تشکیل اتحاد مثلث (طرابوزان - گرجستان - بین النهرین) علیه سلطان عثمانی که تنها نقطه اتکاء آن قدرت اوزون حسن آق قویونلو بود (صفحه ۴۶ تشکیل دولت ملی در ایران).

فتح ارمنستان به سال ۸۶۲ ه. ق. و تصرف شش قلعه از گرجیها و کارتلی به سال ۸۶۰/۱ ه. ق. (صفحه ۴۷ تشکیل دولت ملی در ایران).

داود (برادر زن اوزون حسن) او را وادار کرد که درخواستهای او را به سلطان عثمانی پیشنهاد کند

۱- Kyra Katerina.

۲- Kalo Ioannes.

اوزون حسن نیز «مرادیگ» برادرزاده خود را در رأس هیئتی به اسلامبول گسیل می‌دارد. تا از سلطان عثمانی بخواهد که از گرفتن سه هزار دینار «از داود» و زین واسب و قالی و عمامه (که ایلدرم بایزید برعهده آق قویونلو گزارده بود) از «اوزون حسن» صرف نظر نماید. که مقبول نیفتاد و لسی بر قدرت معنوی اوزون حسن افزود.

شکست اوزون حسن از سلطان محمد فاتح به سال ۸۶۵ و از هم پاشیدن اتحاد مثلث. (سال بعد هم داود طرابوزان را با شرایط تنگ آوری تسلیم میکند).^۱

عدم مداخله امرای گرجستان در جنگ باعث میشود؛ اوزون حسن خود را از زیر بار تعهدات اتحاد مثلث خارج سازد، ولی منافع ناشی از این اتحاد را برای خود حفظ و با آسودگی خیال (از سوی سلطان محمد فاتح) به بسط متصرفات خود در کردستان، گرجستان، قلمرو مصر، سوریه، آذربایجان مشغول شود.^۲

تصرف کردستان و مطیع و منقاد ساختن کردها تا سال ۸۷۴/۵ ه. ق. (۱۴۷۰ م.).

درشوال ۸۷۱ ه. ق. (۱۴۶۷ م.) عزیمت جهانشاه به جنگ با اوزون حسن، و شبیخون اوزون حسن صبح روز ۱۴ ربیع الثانی ۸۷۲ (۱۱ نوامبر ۱۴۶۷) و غافلگیر و متواری و اسیر و مقتول شدن جهانشاه.^۳

بعد از «جهانشاه» «حسن علی = حسنعلی» با بذل خزاین جهانشاه قشونی فراهم و ابوسعید کورکان را به فتح ایران و دفع اوزون حسن تحریک میکند. شورای جنگی کورکان در سلطانیه تشکیل و قرار جنگ در قره‌باغ گزارده میشود. حسنعلی عازم تبریز و مشغول خوشگذرانی میشود؛ ابوسعید مغرور و بی‌اعتنا به پیشنهاد صلح «اوزون حسن» به سوی اردبیل و قره‌باغ پیش میرود. از فرط سرما و یخبندان با قشونی بی‌پوشاک و خوراک در حالیکه رروس متعددی از چهارپایان خود را در دشت مغان از دست داده بود وارد دره «ارس» میگردد و پیشنهاد صلح میکند. «پشتازان ابوسعید یکروزه به دست اوزون حسن مقتول و تار و مار شده بود» این بار نوبت بی‌اعتنایی «اوزون حسن» ابوسعید را ناراحت میکند تا به سال ۸۷۳ ه. ق. (۲۸ ژانویه ۱۴۶۹) و در جنگی ابوسعید به دست زینل اسیر و به دست یادگار محمد شاهزاده کورکانی (مقیم دربار اوزون حسن) به قتل میرسد.^۴ ۸۷۳ ه. ق. (۱۴۶۹ م.). بدین ترتیب در مدت کمتر از یکسال دو امپراطوری بزرگ در مقابل اوزون حسن به زانو درآمده و مناطق مفتوحه که شامل قسمت اعظم فلات ایران و بین‌النهرین و دیاربکر بود

به صورت حکومت واحد آق قویونلو درمی‌آید. و برای بهتر اداره کردن این امپراطوری وسیع اوزون حسن^۱ آنرا بین پسران خود تقسیم کرده و هر يك را به حکومت قسمتی مأمور می‌کند مثلاً: اوغورلو محمد (که پس از چندی جای خود را به «خلیل» داد) روانه «فارس» شد. زینل حاکم «کرمان» گردید. مقصود به حکومت «بغداد» و یعقوب به حکومت «اصفهان» و بعد «آمد» منصوب شد^۲.

اوزون حسن بعد از شکست از سلطان محمد فاتح (ربیع الاول ۸۷۸-۱۲ اوت ۱۴۷۳) به استحکام دولت خود در فلات ایران و اصلاحات مناطق مفتوحه عطف توجه نمود^۳. و به عنوان يك ترکمان گلیم حکومت خود بر فلات ایران گسترده. ولی جادوی ایران این بار نیز بیکار نه نشست و این بار مجدانه دست بکار شد و او را هم مثل دیگران تحت تأثیر قرارداد و در زمره شاهنشاهان ایران درآورد. و چنانچه درسکه‌های او و جانشینانش دیده خواهد شد؛ او و اولادش را تحت نفوذ مذهب مورد قبول ایرانی «تشیع» قرار داده و مروج مذهب شیعه و پیرو آن ساخته و پایه‌های وحدت ملی ایران را بادیست او بنیان گزارد. از جمله اولاد و اخلاف او، نوه دختریش شاه اسمعیل اول پرچمدار بزرگترین نهضت ملی و رستاخیز مذهبی ایران گردید.

شعارهای مذهبی شیعی بر سکه‌های ایران :

قبل از شرح سکه‌های مختلف مربوطه باید گفت: سکه به هر شکلی، تنها سندی است که جنبه عام دارد. و تمام مردم به نوعی با آن در تماس بوده و به طریقی در کسب و اندوختن آن کوشیده‌اند به طریقی حلال و حرام؛ قانونی یا خلاف قانون، حتی باتکدی؛ بنابراین نه تنها نسبت به آن بی‌اعتنا نبودند «درباره جنس و عیار و وزن و شعایر دینی و مذهبی و غیره» بلکه در رد آن گاهی سر بشورش برداشته، شکایت و گله و بلوا و آشوب برپا می‌نمودند. (وبهترین و جامعترین مثال نشر «چاو» در زمان «گیخاتو - ایلخان مغول» به تاریخ شوال سال ۶۹۳ ه. ق. در تبریز و بعد در شهرهای دیگر می‌باشد که با مخالفت شدید مردم تبریز و شیراز مواجه

۱- «اوزون = Ousoun» معادل بلند «گوده = Gudeh» معادل کوتاه و «قرا = Qara» معادل بزرگ می‌باشد و مصداق فراوان دارد مانند: قرا داغ، قرا چمن، قرا دیز، قرا بلاغ، قراقیه، قرا داش، قراقشلاق، قرا چشمه، قراضیاء الدین، قرا بورون، قراچای، قراسوران، قرا آغاج، قراقلمه، قرا گول یا قوری گول و نیز قرا یولوق عثمان، قرا محمد، قرا یوسف، قرا اسکندر که همه را باید بزرگ ترجمه کرد.

۲- ر. ک. صفحه ۷۰ تشکیل دولت ملی در ایران.

۳- ر. ک. صفحات ۷۹ و ۸۰ تشکیل دولت ملی در ایران.

و برچیده شد. و تنها یادگاری از آن، کلمات «چاپ معادل چاو» و «چاپخانه معادل چاوخانه» مانده است ر. ک. صفحات ۲۳-۲۴ نشریه شماره ۳ موزه آذربایجان تبریز (۱۳۴۷).
 بطور اجمال چندین نوع سکه باشعارهای شیعی «صرف نظر از نوع آن، در میان سکه‌های اسلامی ایران وجود دارد :

۱- سکه‌هایی در زمان مروان بن محمد «۱۲۷-۱۳۲ ه. ق. ۷۴۴-۷۵۰ م.»
 در «ری به سال ۱۲۸ ه. ق. و جی ۱۲۹ ه. ق.» ضرب شده که منسوب به ابومسلم خراسانی و پیروان او میدانند به دلیل نقر قسمتی از آیه ۲۲ سوره الشوری :
 ذَالِكَ الَّذِي يَبْرِئُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ «قُلْ لَا اسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» ومن يقترف حسنة نزد له فيها حسناً ان الله غفور شكور . اولین تغییر شجاعانه ایست که بر سکه اسلامی انجام میشود و آنهم در شهرهای مرکز و شرق ایران که کانون‌های اولیه آزادیخواهی ایرانیان در آن قرار دارد .

ابومسلم خراسانی

شماره ۱
 جنس : نقره
 وزن : ۲/۹ گرم
 قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : الله احد الله / الصمد لم يلد و / لم يولد ولم يكن / له كفوا احد .
 حاشیه : محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره لمشركون .
 پشت سکه متن : لا اله الا / الله وحده / لا شريك له .
 حاشیه داخلی : قل لا اسئلكم عليه اجراً الا المودة فى القربى .
 حاشیه خارجی : بسم الله * ضرب بالرى * سنة * ثمان * عشرين * ومئه .

۲- سکه‌هایی که بوسیله علویان طبرستان - «علی خلیفه الله» بر متن سکه و نام صاحب سکه مانند حسن بن زید یادگیران در حاشیه پشت سکه قبل از ذکر محل ضرب نقر شده است: بسم الله ضرب هذا الدینر یاد درهم به خلافت ... بامل فی سنه ...

۳- سکه وهسودان بن محمد کنگری «صفحه ۱۴ تاریخچه شیروخورشید» سید احمد کسروی تهران ۱۳۲۳» در متن روی سکه کلام «علی خلیفه الله»

در حاشیه: آیه ۶۰ از سوره ۵: المائدة صفحه ۱۴ همین کتاب

در متن پشت سکه: شهادتین و حاشیه خارجی نام: محمد «حضرت رسول» و شش امام اول از ائمه اطهار اثنی عشری: علی - الحسن - الحسین - علی - محمد - جعفر و دو امام اسمعیلی «باطنی» اسمعیل - محمد منقور است.

گیخاتو ایلخانی

(۹۰۲-۹۵۳ ه.ق. ۱۴۹۶-۱۵۴۶ م.)

شماره ...
جنس: نقره
وزن: .... گرم
قطر: .... سانتیمتر

روی سکه متن: (به خط و زبان اینوری) خاقانو اراهم ارینجین تور دلدنگولو کسین (به خط فارسی) ایرینجین تورجی پشت سکه متن: تبریز بسم الاب والابن و روح القدس .. فا

۳- در زمان مغولان بر سکه‌های ایلخانان ایران اشکال مختلفی از شعایر شیعی دیده می‌شود در حالیکه از همان ایلخانان سکه‌هایی با تثلث دیده می‌شود مانند اباقا آن - ارغون و گیخاتو و ارینجین تورجی.

۴- بر سکه‌های سلطان محمد اولجایتو خدا بنده که چند صباحی به مذهب شیعه گرویده بود کلام «علی ولی الله» علاوه بر شهادتین و نام ائمه اطهار اثنی عشر منقور است.

ارغون ایلخانی

(۶۸۳-۶۹۰ ه.ق. ۱۲۸۴-۱۲۹۱ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲/۷۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : قا ان العادل

حاشیه : ستاره ۶ پر مرکب از دو مثلث متساوی الاضلاع متقارن از خط و زنجیره .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

حاشیه : ضرب / ... / وتسعین / وستمائه

ارغون ایلخانی

(۶۸۳-۶۹۰ ه.ق. ۱۲۸۴-۱۲۹۱ م.)

شماره : ۱۸۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۳ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : (به خط ایغوری) خاقانو اراپم (فارسی) ارغون - غازان (ایغوری در زیر پای مرغ) دلدکگولوکسین^۱

(در میان کلمات منقور تصویر مرغ و خورشید بسیار زیبا و متناسب .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

حاشیه : ضرب ...

۱- «خاقانو اراپم ارغونون دلدکگولوکسین» معادل «سکه ارغون، خان بزرگ» میباشد.

(۶۸۳-۶۹۰ ه. ق. ۱۲۸۴-۱۲۹۱ م.)

ارغون ایلخانی

شماره : ۱۸۲ / ج. ت.

وزن : ۲/۶

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : (ایغوری) خاقانو اراپم دلدگولوکسین
تصویر متقارن دو مرغ نسبت به دم آنها که مرکز تقارن بصورت تمغا درآمده .
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

شماره : ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۲/۶ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : تصویر مرغ باخورشید و تمغا ، در بالا به خط و زبان ایغوری ، ... اراپم به خط فارسی ، .... ان غازان
غان .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ضرب ...

شماره : ۱۸۲ ج. ت .

جنس : نقره

وزن : ۳/۵ گرم

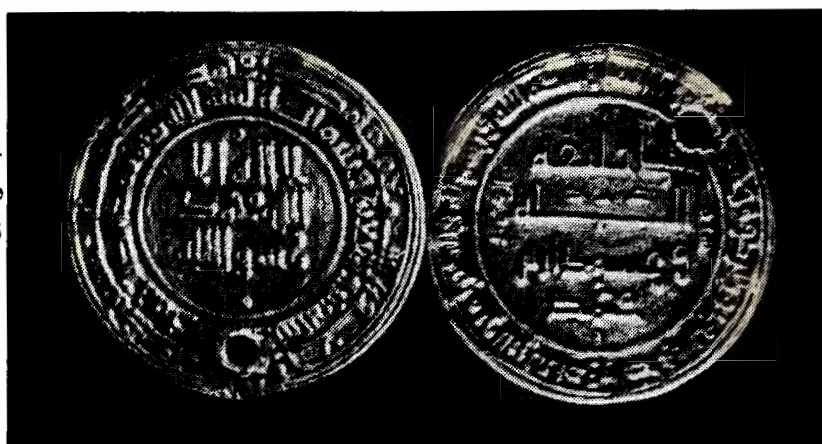
قطر : ۱/۸۵ سانتیمتر

روی سکه متن : به خط و زبان ایغوری ، خاقانو / اراپم / ارغونون / دلدگولوکسین به خط فارسی استرآباد تصویر مرغ.
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : تاریخ و محل ضرب .

وهسودان بن محمد (۳۳۰-۳۴۶ ه. ق. ۹۴۱-۹۵۷ م.)^۱

آقای جهانگیر دانش
جنس : نقره
وزن : ۷ گرم
قطر ۳ سانتیمتر

روی سکه متن : علی خلیفه الله / وهسودان بن محمد / سیف (سلف) / محمد .

حاشیه : انما وکیلیم الله و رسوله والذین آمنو والذین یقیمون الصلوة و یوتون الزکوة وهم راکعون . آیه ۶۰ ازسوره المائده .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه داخلی : بسم الله ضرب هذا الدرهم به . . . سنه ثلث واربعمین وثلثمائه ۳۴۳ .

حاشیه خارجی : محمد * علی * الحسن * الحسین * علی * محمد * جعفر * اسمعیل * محمد (اُمّه اسمعیلی) .

۵- جالب‌ترین سکه طغایمورایلخانی، سکه‌ایست که به سال ۷۴۵ در شهر آمل (مازندران) به نام طغایمور ضرب شده و میتوان گفت اولین سکه‌ایست که اثر عقاید مذهبی مردم شهر (ضرابخانه مربوطه) بر آن منعکس است نه صاحب‌سکه (طغایمورخان ایلخانی) «ر.ک. صفحه ۵۷ نشریه شماره ۶ موزه آذربایجان تبریز ۱۳۵۱» .

۶- از جهانشاه قراقویونلو با کلام «علی ولی الله». اما این سکه به شهرهاییکه برای همه شاهان و ازهر سلسله سکه با شعار شیعی زده‌اند، منسوب است؛ ولی اگر قبول کنیم که جهانشاه شیعی مذهب است چرا زیباترین مسجد او «مسجد کبود تبریز» را صفویه به دست فراموشی و انهدام سپردند .

۷- بر سکه‌های سربداران نام پادشاه «سربدار» دیده نمی‌شود فقط در یکطرف محل و سال ضرب و در طرف دیگر شهادتین و علی ولی الله و نام ائمه اطهار منقور است که همه شکل و وزن و روال تقریباً مشابهی دارند . اما در مجموعه مسکوکات موزه ایران باستان دو قطعه سکه با قطع مشابه ولی وزن مضاعف وجود دارد به شرح صفحه بعد :

۱- نقل از صفحه ۷۰ نشریه شماره ۶ موزه آذربایجان .

(۷۶۶-۷۸۳ ه. ق. ۱۳۶۴-۱۳۸۲ م.)

علی موید سرمدار

شماره ۲۳۴۱ د. ک. موزه ایران باستان

جنس: نقره

وزن: ۲۲/۵ گرم و ۲۱/۲۵ گرم

قطر: ۵/۱۵ سانتیمتر

روی سکه متن: لا اله الا الله / الملك * الحق * المبين / محمد رسول الله / الصادق * الوعد * الامين / علي ولي الله / صلى الله عليهم .

حاشیه: صلی علی محمد المصطفی - علی المرتضی - والحسن الرضا - والحسین الشهید - وعلی زین العابدین - ومحمد الباقر - وجعفر الصادق - وموسی الكاظم - وعلی الرضا - ومحمد الجواد - وعلی الهادی - وحسن العسکری - ومحمد حجة الله .

پشت سکه متن: قل اللهم مالك الملك توتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بيدك الخير انك على كل شيء قدير .

حاشیه داخلی: ضرب / سبزوار / فی / سنه / سبعین / وسبع / مائه ۷۷۰ .

حاشیه خارجی: التائبون العابدون الحامدون السابحون الراكعون الساجدون الامرون بالمعروف والناهون عن المنكر والحافظون حدود الله وبشر المؤمنين . آیه ۱۱۳ - سورة التوبه .

(۸۶۳-۹۱۲ ه. ق. ۱۴۵۹-۱۵۰۶ م.)

حسین بایقرا

شماره ۴۴۷ د. ک. م. ا. ب.

جنس: نقره

وزن: ۲/۶ گرم

قطر: ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن: [به بود استرآباد] .

حاشیه: السلطان الاعظم ابوالغازی سلطان حسین خدادالله تعالی ملکه وساطانه .

پشت سکه متن: نام دوازده امام .

حاشیه: لا اله الا الله / محمد رسول الله / علي ولي الله

حسین فریدون ۱ فریدون حسین

شماره ۴۴۷ د. ک. م. ا. ب. ۱.

جنس : نقره

وزن : ۴/۷ گرم

قطر : ۲/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم [ابوالغازی فریدون حسین] بهادر خلدالله تعالی ملکه و ساطانه .
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
 حاشیه : نام ۱۲ امام .

(۸۵۵-۸۷۸ ه. ق. ۱۴۵۲-۱۴۶۷ م.)

ابوسعید کورکان

شماره ۱۴۰

جنس : نقره

وزن : ... گرم

قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم سلطان ابوسعید کورکان خلدالله ملکه ۸۳۷ .
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه : زین العباد / ... / ... / حسین الهجتبا .

(۸۶۳-۸۷۳ ه. ق. ۱۴۵۹-۱۴۶۹ م.)

ابوسعید کورکان

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم سلطان العادل ابوسعید .
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله ضرب ساری

(۸۰۷-۸۵۰ ه. ق. ۱۴۰۴-۱۴۴۷ م.)

شاهرخ کورکانی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم شاه رخ [لاهیجان] بهادر خلد الله ملکه .
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

۱- یا ابوسعید برادر اسکندر قراقویونلو که بعد از شکست قرا اسکندر از شاهرخ کورکانی به سال ۸۳۲ ه. ق. (۱۴۲۸ م.) توسط شاهرخ به حکمرانی تبریز منصوب گردید . وقتی اسکندر از روم برگشت ابوسعید را کشت و قلمرو او را متصرف شد (ص ۱۶۴ تشکیل دولت ملی) .

(۸۴۱-۸۷۳ ه. ق. ۱۴۳۷-۱۴۶۷ م.)

جهان‌شاه قراقویونلو

شماره : ۲۸۲۳ د.ك. موزه ایران باستان
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۵ سانتیمتر

روی سکه متن : فیروز کوه

حاشیه : السلطان العادل ابوالمظفر جهان‌شاه خلدالله ملکه ...

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله

حاشیه : علی ولی الله * ابوبکر الصديق * عمر الفاروق * عثمان ذی النورین .

۸- از حسن علی قراقویونلو که بعد از مرگ جهان‌شاه بر جای پدر نشست ، ابوسعید کورکانی را علیه او زون حسن برانگیخت و آتش جنگ را دامن زد ولی خود در تبریز به عیش پرداخت؛ سکه باشعائر مذهب شیعه اثنی عشری داریم . « ر. ك. به صفحه ۱۵۷ نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان چاپ تبریز ۱۳۵۰ » .
و دو سکه زیر :

(۸۷۲-۸۷۴ ه. ق. ۱۴۶۷-۱۴۶۹ م.)

حسن علی قراقویونلو

شماره :
جنس : نقره
وزن : ۱۰/۲۵ گرم
قطر : ۲/۳۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الملك الاعظم العادل العامل الغازي (الغافر) الفاضل الكامل سلطان حسن علی بهادر خلدالله ملکه .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ۸۷۲

حاشیه : ... و علی و حسن و محمد علی حسن و حسین و علی ...

(۸۷۲-۸۷۴ ه. ق. ۱۴۶۷-۱۴۶۹ م.)

حسنعلی قراقویونلو

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۱/۵ گرم

قطر : ۱ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان حسن علی بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

عجیب است که سلطان حسنعلی قراقویونلو سکه‌ای به سبک نو و متضاد نسبت به سکه اسلاف خود و مزورانه نسبت به اوزون حسن آق قویونلو و شوهر خواهر او شیخ جنید و دامادش شیخ حیدر ضرب و نشر میکند که از نقطه نظرهای زیر جالب و بدیع است :

الف - القاب و عناوین پادشاه بیشتر به آق قویونلو و صفویه شبیه است تا اسلاف و اعقاب خودش .

ب - رسم الخط و تزیینات ، بیشتر به کورکانیان شبیه است تا به قراقویونلوها و بهتر است بگوئیم کوچکترین شباهتی به سکه اسلاف خودش ندارد .

ج - نقر کلمه «الله» به صورت «شد» بر روی کلمه «الفاضل» و تمغا و نقطه‌های توپر و توخالی و نابجا مانند سکه‌های آق قویونلو است .

د - نقر نام ائمه اطهار بر حاشیه پشت سکه .

ه - بالاخره جالبترین جمع اضداد در پشت سکه به چشم می‌خورد :

اولا - نقر شهادتین بدون کلام «علی ولی الله» که خلاف رأی غلات است آنهم با خط کوفی شکسته به سبک

مغول و تیموری و اسلاف خودش که برخلاف رسم الخط سایر کلمات بر این سکه است .

ثانیاً نقر اسم حضرت محمد با رسم الخطی قدیمی ؛ که اغلب بر روی فلوس‌های اتابکان ، ملوک اهر و

هزاراسپی دیده میشود که حکایت از تعصب او به مذهب غیر از شیعه میکند .

ثالثاً - شروع کاملاً نابجا و احیاناً خلاف سنت و احترام به سلسله مراتب «مابین حضرت محمد و ائمه اثنی عشر» و خلاف روال جاری و ساری؛ که با نام حضرت محمد و ائمه از سمت جنوبی و زیر سکه در حاشیه پشت آن، آنهم بدون سلام و صلوة فقط با اسم کوچک حضرت رسول و ائمه اطهار «البته بر سکه‌های شاه سلطان حسین و طهماسب دوم و سام بن سلطان حسین نیز چنین حاشیه به کرات دیده میشود».

۹- بالاخره «چنانچه در متن کتاب مندرج است» بر روی سکه‌های آق قویونلو شعایری از هر نوع دیده میشود و با يك روال تقريباً ثابت حاوی يك تمغای معنی‌دار - تزیینات ساده خطی - تزیین پشت سکه با نام ائمه اطهار «که اغلب به شاه اسمعیل اول صفوی نسبت میدادند» - استفاده از اجزای اسلیمی مانند گل و برگ و نقطه در خلال کلمات و نظایر آن میباشد.

البته کتب و روایات مدون تاریخ قراقویونلو را شیعه و آق قویونلو را سنی میدانند مثلاً:
... اگر بتوان جرأت کرد و از آنچه گفته شد نتیجه گرفت که اوزون حسن شخصاً به صوفیگری و از آن طریق به تعالیم شیعی نزدیک بود و از طریق دیگر این نیز قطعی است که او مذهب شیعی نداشته است. زیرا دشمن او جهانشاه قراقویونلو به این اعتقاد بوده‌اند (آق قویونلو عموماً اهل تسنن بوده‌اند) زیرا به هنگامی که به سال ۸۶۸ ه. ق. (بهار سال ۱۴۶۴ م.) حسنعلی پسر جهانشاه در حین بازگشت از عربستان به اوزون حسن پناهنده شد (پدرش او را به سال ۸۶۳ ه. ق. «۱۴۵۹ م.» تبعید کرده بود) علناً در دیاربکر «بسی دینی» خود را نشان داد مثلاً: این باعث ناراحتی و حیران همگان شد که حسنعلی نه نمازهای واجب را می‌گزارد و نه پس از مواقعه غسل می‌کرد اوزون حسن او را از کشور خویش راند (صفحه b ۱۰۴) احسن التواریخ در قسمت ۹) صفحه ۱۵۷ تشکیل دولت ملی.

آنچه مسلم است صفویه مروجین مذهب شیعه و موجدین وحدت ملی ایران اعم از مذهب و سیاست و اقتصاد و تمامیت ارضی هستند و شیوخ این خاندان جنگها و ماجراهایی با قراقویونلو و آق قویونلو و شیر وانشاهان قبل از احراز سلطنت ایران و جنگهای متعدد با همسایگان خود مخصوصاً عثمانیها در درجه اول و ازبکها و افغانه مختلف در درجه دوم در زمان سلطنت و در حد فاصل این دو دوره که دوران قیام شاه اسمعیل و جنگهای او جهت تصرف تمام ایالات ایران از دست ملوک مختلف میباشد، داشتند. «البته شرح زندگی شاه اسمعیل صفوی خارج از این مقال است ولی خصیصه‌هایی دارد که به اختصار ذکر میشود:

- ۱- نام سه پسر او ایرانی است: طهماسب - سام - بهرام والقاس و سه تن از شاهنشاهان صفوی نام ایرانی دارند طهماسب اول و دوم و سام بن سلطان حسین به سال ۱۱۶۰ ه. ق.
- ۲- وضع او در مقابل عثمانیان کاملاً مشابه وضع ارشیر بابکان در برابر رومیان است و هر دو مؤسس

سلسله‌ای هستند که وحدت ارضی کامل ساخته‌اند و مبنای دینی و مذهبی دارد.

۳- وضع او در مقابل عثمانی شبیه اوزون حسن آق قویونلو است هر دو بعد از عدم موفقیت در جنگ با روم و عثمانی به داخل ایران عطف توجه کردند و به آبادی کشور و تحکیم مبانی سلطنت پرداختند. اما مذهب آق قویونلو باشواهد و اسنادیکه وجود دارد بیشتر مبین اعتقاد آنها به تشیع است تا به تسنن.

الف - وجود سکه‌هایی با سبک و شعار کامل شیعی از شاهان آق قویونلو مخصوصاً از اوزون حسن - یعقوب احمد - مراد - الوند مخصوصاً رستم و ابوالمکارم محمد.

ب - حمایت اوزون حسن از شیخ حیدر و شیخ جنید.

ج - ازدواج‌های متعدد بین آق قویونلو و صفویه:

۱- شیخ جنید با خدیجه بیگم خواهر اوزون حسن به سال ۸۶۲ ه. ق. (۱۴۵۸ م.)

۲- شیخ حیدر با مادر تا دختر اوزون حسن

۳- شاه اسمعیل با تاجلو خانم دختر یعقوب آق قویونلو که مادر او هم يك شاهزاده شیروانی است.

- اگر به نسبت‌های خانوادگی بین شاه اسمعیل صفوی با پادشاهان آق قویونلو توجه کنیم می‌توانیم

جنگ شاه اسمعیل را با آنها نزاع خانوادگی بر سر ارث پدر بزرگ «پدری یا مادری» بدانیم:

۱- خلیل و یعقوب دایی‌های ناتنی شاه اسمعیل هستند.

۲- یعقوب پدرزن شاه اسمعیل است.

۳- بایسنقر و مراد پسران یعقوب «برادر زن شاه اسمعیل» - محمد والوند پسران یوسف میرزا؛ گوده

احمد پسر اوغورلو محمد پسر دایی ناتنی شاه اسمعیل هستند.

۴- رستم پسر مقصود میرزا پسر اوزون حسن از کورا کاترینا، پسر دایی ننی شاه اسمعیل است.

تمغای آق قویونلو

آنچه بر روی سکه‌ها و فرامین اوزون حسن و اسلاف او می‌بینیم تمغای جالبی است که در عین سادگی

و ظرافت، تنها تمغای منطقی و مسامی است که زمانی به صورت «علامت شد» و بعدها تا آخر سلطنت

آنها به شکل که با مختصر تغییری از صورت ساخته شده است بر روی تمام سکه‌ها و

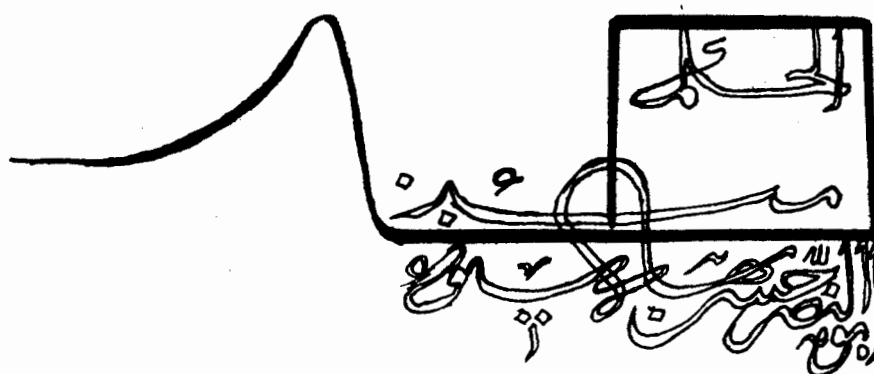
فرامین آنها «در توقیع فرمان» دیده میشود. این «تمغا = دانقا = انگ» در تمام دوران سلطنت آق قویونلو به صورت ثابتی استعمال و مورد قبول واقع میشود در صورتیکه تمغاهای شاهان سایر سلسله‌ها اغلب صورتی مدون و زیبا از خط ویج و تابهای آن بوده، حالت و معنای خاصی ندارد ولی این تمغا در واقع کلمه **لله** است با انتقال خط زیرین حرف **ه** بر سر دو لام **لله** آنرا به صورت در آورده است. در حالیکه **لله** نیست ولی تمام اجزای آن را داشته و در معنی چیزی از آن کم ندارد.

البته پرفسور والتر هینتس^۱ در کتاب تشکیل دولت ملی در ایران، ترجمه کیکاوس جهانداری، صفحه ۱۳۵ آنرا چنین تقریر میکند:

«دکتر هلیکه^۲ یکی از اعضای سکه خانه موزه‌های دولتی برلین ... با احتمال زیاد برای مشخص کردن گله‌های احشام و احراز مالکیت مورد استفاده قرار می‌گرفته

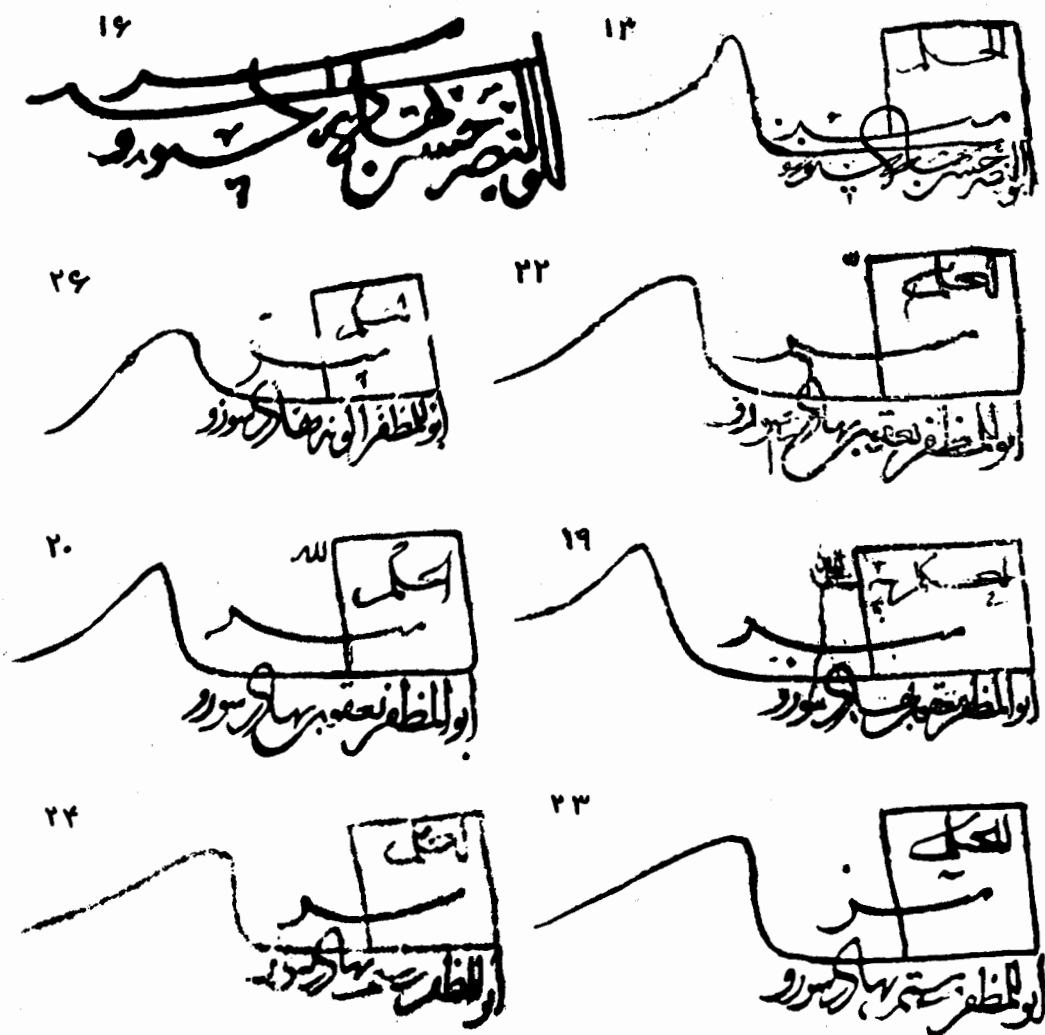
است.»

البته توجهی به ظاهر معقول و منطقی و متداول است ولی با ملاحظه مقام علوی این علامت در کلام «الحکم لله» و نوع جایگیری آن در توقیع فرامین ممانعت استعمال آنرا بر روی بدن حیوانات «گوش در مشرق زمین - کفل در مغرب زمین» یا هر نوع کالای تجارتی آشکار میدارد.

ص. ۷۰. بررسی‌های تاریخی سکه‌های باغچه‌قائم مقامی ۲۶۴ (۲۱) تهران ۱۳۲۹ سال پنجم شماره ۳

شکل ۱- در روی دو سکه از اوزون حسن آق قویونلو کلام «الحکم لله» منقور است.

شکل ۲- توقیع شاهان آق قویونلو که در تمام آنها «الله» به تنهایی «شماره ۱۶»، یا در کلام الحکم الله وجود دارد. منتها از کثرت استعمال در چند مورد کاتب فرمان، کلمه «الله» را دوباره نوشته «شماره ۲۳ و ۲۶ به صورت علامت شد

«و «شماره ۱۹ و ۱۰ به صورت

الله

الله

اوزون حسن آق قویونلو . (۸۵۷-۸۸۲ هـ . ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الغازی ابوالنصر بهادر خلدالله ملکه ضرب ۸۷۸ الحکم الله
در وسط سکه کلام «الحکم الله» مانند توقيع فرامین نقر شده و کلمه السلطان میان آن طوری قرار گرفته که از یک حرف لام وسط «ل» دوباره استفاده شده : یکبار برای کلمه السلطان و یکبار برای کلمه الله ؛ همچنین نقر «الحکم الله» دیگر شکی در اصالت تمغای الله باقی نمی‌گذارد .
پشت سکه متن : کاشان / لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

اوزون حسن آق قویونلو (۸۵۷-۸۸۲ هـ . ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره ...
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان . . . ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه ۸۸۲ الحکم الله .
پشت سکه متن : کاشان / لا اله الا الله / محمد رسول الله

حالت ابتدائی و ساده آن به صورت **الله** «علامت تشدید» بر بعضی سکه‌های اوزون حسن و دیگران دیده می‌شود. ر. ک. به متن کتاب؛ و جود آن بر سکه‌های حسنعلی قراقویونلو «ر. ک. بند ج صفحه ۱۷ شرح سکه حسنعلی» دلیل بر تبعیت حسنعلی قراقویونلو از اوزون حسن آق قویونلو یا جلب محبت اوست.

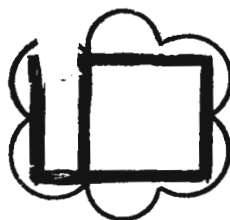
البته کلامهای الحکم لله - الملك لله - الحمد لله - العزة لله بر سکه‌های قرایوسف - اسکندر - جهان‌شاه قراقویونلو منقور است «ر. ک. صفحات ۱۳۶ تا ۱۵۶ نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان» یا نقر الملك لله بر فلوس غازان خان ایلخانی که متن روی سکه چنین است: «الملك لله قزان قان محمود ضرب...» می‌باشد و چون اسم «غازان» به صورت «قزان» نقر شده: میتوان پایه و مبنای انتخاب کلمه قران را به عنوان واحد پول ایران «معادل یک هزار دینار» ازچنین رسم الخط اشتباه انگیز منقور بر آن سکه دانست «ر. ک. صفحه ۴۷ نشریه شماره ۶ موزه آذربایجان» ولی در هیچ دوره‌ای کلمه لله با چنین تغییری به عنوان تمغای خانوادگی استفاده نشده است.

سکه‌های اوزون حسن

الف - سورشارژها

مشخصات سورشارژهای اوزون حسن

۱- درمیان مهری از **الله** به صورت:

با اشکال دیگری سجع‌های زیر نقر شده است:

عدل حسن بیك

۲- حسن بن علی

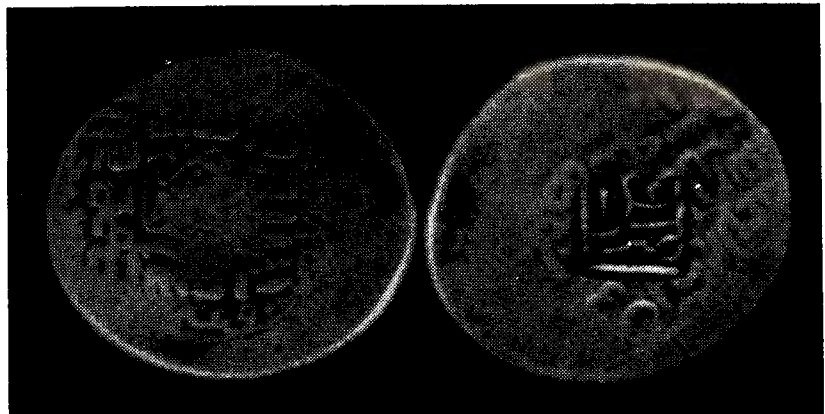
۳- عدل حسن بن علی

- ۴- عدل سلطان حسن
 ۵- عدل سلطان حسن ۸۷۵
 ۶- سلطان حسن بهادر
 ۷- لله عدل سلطان ابوالنصر حسن بهادر ۸۷۵

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

سورشارژ حسن بن علی بر سکه ابوسعید کورگانی

شماره : ۲۷۱/۸ ج. ت.
 جنس : نقره
 وزن : ۵/۲ گرم
 قطر : ۲/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوسعید بهادرخان خلدالله ملکه

سورشارژ : حسن بن علی

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

حسن بن علی آق قویونلو ؟ بر سکه شاهرخ کورگانی

شماره : ۲۱۷/۳ ج. ت.
 وزن : ۵/۲
 قطر : ۲/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب ... لا اله الا الله / محمد رسول الله سورشارژ : حسن بن علی

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : السلطان الاعظم شاهرخ خلدالله تعالی ملکه و سلطانه ۸۳۳

سورشارژ ۱ بوسعید کورکانی و حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی
(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۱۷/۴ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۲ گرم
قطر : ۲/۴۵ سانتیمتر

روی سکه متن : . . شاه رخ بهادر خلدالله ملکه و سلطانہ سنہ ...

سورشارژ ۱ : عدل حسن بن علی

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی سورشارژ ۲ : عدل سلطان ابوسعید کورکان

سورشارژ حسین بایقرا و اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره : ۲۱۷/۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۵ سانتیمتر
۲/۲

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله سورشارژ ۱ : عدل حسن بن علی

سورشارژ ۲ : به بود از حسین بایقرا (۸۶۳-۹۱۲)

حاشیه : ابوبکر الصدیق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

پشت سکه متن : ضرب السلطان الاعظم معین الدین شاهرخ بهادر ...

سورشارژ ۳ : به بود

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۱۷/۵ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ : عدل حسن بن علی
پشت سکه متن : السلطان ...

سورشارژ حسین بایقرا بر سورشارژ اوزون حسن بر سکه ابوسعید کورکانی

شماره : ۲۱۷/۷ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۸ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم (ابوسعید کورکان خلد الله ملکه وسلطانہ)
سورشارژ ۱ : عدل حسن بیک
سورشارژ ۲ : به بود (از حسین بایقرا)
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان

برعکس نقر شده است .

سورشارژ جهان‌شاه و حسین بایقرا و اوزون حسن بر سکه‌های کورکانی
و قراقویونلو (۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۱۷/۶ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : شهادتین و حلفای راشدین

سورشارژ ۱ : عدل حسن بیک

سورشارژ ۲ : به بود (از حسین بایقرا)

سورشارژ ۳ : عدل سلطان جهان‌شاه ۸۶۹

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره : ح. ۱۰۱

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۲/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان ... امیر شاه رخ بهادر خدا لله ملکه و سلطانه .

سورشارژ : عدل حسن بیک - شیراز

حاشیه : سه دایره هلالی و خط و زنجیره

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

تزیینات مربع سرلوحه دار و دوایز خط و زنجیره .

۱- ح. ۱۰۱ یعنی سکه به مجموعه حسن امین پور و ج. ت. به مجموعه نگارنده تعلق دارد .

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره : ح. ا.
جنس : نقره
وزن : ۶/۲ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم العادل معین الدینا والدین شاهرخ بهادر خلدالله ملکه کاشان
سورشارژ : عدل حسن بیگ در حاشیه آن شیراز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

۱۵

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب - السلطان الاعظم شاهرخ خلدالله ملکه وسلطانہ ۸۲۸

سورشارژ: داخل ۱۵ عدل حسن بیگ - شیراز

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاه رخ کورکانی

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۵/۱ گرم
قطر: ۲/۱ سانتیمتر
۱/۷

روی سکه متن: ضرب تبریز - لا اله الا الله / محمد رسول الله سورشارژ: عدل حسن بیگ کاردول
(کاردول یادیرسنت فوکاس امروز به آن التزه قلعه می‌گویند. صفحه ۲۶ تشکیل دولت ملی در ایران).
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن: سلطان الاعظم شاهرخ بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ ...

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره: ج. ا.
جنس: نقره
وزن: ۵/۱ گرم
قطر: ۱/۶ سانتیمتر

سورشارژ: داخل يك مربع که در گوشه‌ها، دواير سه ربعی ومماس بهم آنها بصورت گل ۴ پر درآورده است.
داخل مربع: عدل حسن بیگ داخل دواير بترتيب از گوشه جنوبغربی: شیخ مرشد بقیه ناخوانا شده است

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

سورشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه‌های شاهرخ کورکانی

شماره : ۲۱۷/۸ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله پشت سکه متن : ضرب السلطان الاعظم شاهرخ بهادرخان خلدالله ملکه سورشارژ : عدل سلطان حسن (البته الف ط حسن را به شکل حسین درآورده ممکن است تولید اشتباه کند) .

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۲۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم شاه رخ بهادر خلدالله ملکه (ملکه داخل دایره وسط) سورشارژ : داخل گل ۶ پر عدل سلطان حسن ۸۷۵ حاشیه : سنه ... پشت سکه متن : ضرب تبریز لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ج. ا.
جنس : نقره
وزن : ۶/۵ گرم
قطر : ۲/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله سورشارژ : عدل سلطان حسن (البته مانند سکه ۲۱۷/۸ ج. ت. الف حرف ط حسن را به صورت حسین درآورده است) . حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی پشت سکه متن : السلطان ... شاهرخ بهادرخان خلدالله ملکه ...

سورشارژ به بود و اوزون حسن آق قویونلو بر پشت سکه شاهرخ کورکانی

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۱۷/۹ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۸ گرم

قطر : ۲/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ ۱ : عدل سلطان حسن
سورشارژ ۲ : به بود، که متعلق به سلطان حسین بایقرا است چون آخرین اثر از او است.

پشت سکه متن : ضرب استرآباد
حاشیه داخلی : السلطان الاعظم شاهرخ بهادر خلدالله ملکه

سورشارژ حسن آق قویونلو بر پشت سکه شاهرخ کورکانی

شماره : ۲۱۷/۱۰ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۲/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ ۱ : العادل
سورشارژ ۲ : عدل سلطان حسن

پشت سکه متن : السلطان الاعظم شاهرخ بهادرخان ... کاشان

۱- وجود سورشارژهای متعدد بر روی يك سکه حکایت از افاده آن در خدمت پادشاهان مختلف دارد ولی متعلق به آخرین پادشاه از نظر زمان است.

سورشازز اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۱۷/۱۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۲۵ گرم
قطر : ۲/۲ سانتیمتر

بهادر

سورشازز : سلطان حسن بهادر

متن اصلی سکه : سلطان الاعظم شاهرخ بهادر خلدالله ملکه
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ۲۱۷/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۹ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشازز : الله عدل سلطان ابوالنصر حسن ۸۷۵
پشت سکه متن : السلطان الاعظم شاهرخ بهادرخان خلدالله ملکه وسلطان

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

سودشارژ اوزون حسن آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورگانی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر
۱/۷

سودشارژ : الله عدل سلطان ابوالنصر حسن بهادر ۸۷۵

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

محمد

پشت سکه متن : السلطان الاعظم شاهرخ بهادر خلدالله ملکه ...

ب - سکه به نام اوزون حسن - القاب و عناوین و شعارهای زیر بر سکه‌های اوزون حسن به این ترتیب که از اول تا علامت + بر روی سکه و از آن به بعد در پشت سکه منقور است و آنچه در داخل پیرائت درج شده مازاد است که سکه مشابه دارد مثلاً در ردیف سه (وسلطانه) اضافه بر فرمول کلی این نوع سکه است :

۱- السلطان الملك العادل ابو الفتح حسن بهادر خان عز نصره خلدالله ملکه وسلطانه + الله - ضرب امد - لا اله الا الله / محمد رسول الله - ابوبکر / عمر / عثمان / علی

۲- السلطان ابوالنصر حسن **۱۵** بهادر خان خلدالله ملکه وسلطانه + ضرب بلده تبریز -

لا اله الا الله / محمد رسول الله - ابوبکر / عمر / عثمان / علی

۳- السلطان العادل حسن بهادر خلدالله ملکه (وسلطانه) + ضرب - «الحضرة سعد - قم» لا اله الا الله /

محمد رسول الله - ابوبکر / عمر / عثمان / علی

۴- السلطان الاعظم العادل الغازی ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه «فیروزکوه» + «ضرب قزوین»

لا اله الا الله / محمد رسول الله - ابوبکر الصديق / عمر الفاروق / عثمان ذی النورین / علی المرتضی

۵- ضرب / السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه (وسلطانہ) «اردو - استرآباد»

تبریز - سنه ... قزوین - فومن - لاهیجان + مانند ردیف «۴۳»

۶- السلطان العادل الغازی ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه - الحکم لله + کاشان - مانند ردیف «۱»

۷- السلطان الملك العادل ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه + مانند ردیف «۱»

۸- السلطان الاعظم حسن بیگ بهادر خان خلدالله ملکه وسلطانہ «لاهیجان» + مانند ردیف «۳» و نیز:

«ساری» لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله / حسن ...

۹- ضرب / السلطان الغازی ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ (۸۷۳) (اصفهان) + لا اله الا الله /

محمد رسول الله / علی ولی الله - (علی حسن حسین محمد / موسی جعفر محمد علی / ابوبکر عمر عثمان علی)

۱۰- السلطان الغازی المجاهد ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ ۸۷۳ + لا اله الا الله /

محمد رسول الله / علی ولی الله - نام ائمه اطهار

محل ضرب سورشازرها :

۱- شیراز - درفارس

۲- کاردول یا کردول = دیرسنت فوکاس در طرابوزان

۳- تبریز - در آذربایجان شرقی

۴- کندان - در بختیاری

محل ضربخانه سکه‌ها :

۱- امد - برون جامد بکسر میم و سکون دال - امد دارالملک دیاربکر است اکنون همان شهر را

دیاربکر گویند ... صفحه ۴۳ بستان السیاحه چاپ اول سنگی ، تهران ۱۳۱۵

۲- اردو = معادل رکاب [در زمان کریم خان در جنگها و لشکر کشیها در ضربخانه اردو سکه می زدند:

ضرب ضربخانه «مبارکه» رکاب]

۳- اصفهان

۴- الحضرة - در شمال شرق موصل

۵- بدلیس - بکسر با و سکون دال و لام و مع الیاء و سکون سین شهرست دلتشین از بلاد ارمنیه که

بغایت دلگشا است سمت غربی اخلاط واقع و از اقلیم رابع ، قریب بیست پاره قریه دارد و آن شهر میان

دره و کوه اتفاق افتاده بشکل طولانی بسبب جبال و تلال عمارات آنجا پست و بلند ساخته شده، ... ص ۱۳۲
 بستان‌السیاحه چاپ اول سنگی، تهران ۱۳۱۵ بدلیس = تبلیس. اما مؤلف کتاب تشکیل دولت ملی در ایران
 صفحه ۵۶؛ بدلیس و حصن کیف و سعرد را از مناطق غربی کردستان میداند.

۶- بلده تبریز = تبریز - در آذربایجان شرقی

۷- ساری - درمازندران

۸- سعرد - از مناطق غربی کردستان «ر.ک. صفحه ۵۶ تشکیل دولت ملی در ایران»

۹- شیراز - درفارس

۱۰- فومن - درگیلان

۱۱- فیروزکوه - درمازندران

۱۲- قزوین - دراستان مرکز

۱۳- قم - دراستان مرکز

۱۴- کاشان - درکاشان

۱۵- کندمان - دربختیاری

۱۶- لاهیجان - درگیلان

(۸۵۷-۸۸۲ م.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق‌قویونلو

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم حسن بهادرخان خلد الله ملکه و سلطانه .

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

از مجموعه حسین چهره نما
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خلد الله ملکه و سلطانہ ۸۸۱
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی (عمر در گوشه چپ پایین)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

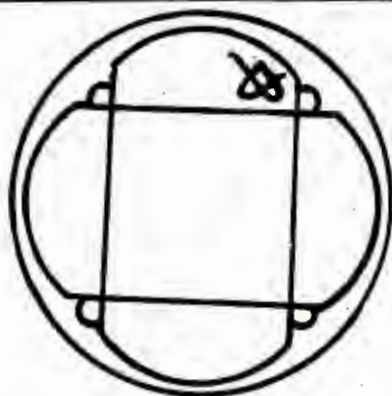
روی سکه متن : السلطان الاعظم - ابو الغازی حسن بهادر - خلد الله ... ۸۷۵
پشت سکه متن : کاشان - لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۵ گرم
قطر: ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان الاعظم حسن بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه .
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

شماره: ۲۱۷/۱۳ ج. ت.
جنس: نقره
وزن: ۵/۱ گرم
قطر: ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان الاعظم حسن بیگ بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه - لاهیجان
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۳۷۴ م. آ. (موزه آذربایجان)
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خان خلدان الله ملکه و سلطانه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ✽ عمر الفاروق ✽ عثمان ذی النورین ✽ علی المرتضی

شماره : ۲۱۷/۱۷ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان ... حسن بیگ [ضرب تبریز] بهادر خان خلدان الله ملکه و سلطانه .
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله سورشارز : یا علی^۱
حاشیه : ابوبکر الصديق ✽ عمر الفاروق ✽ عثمان ذی النورین ✽ علی المرتضی

۱- علیخان بن جهانگیر بن علی بن عثمان ۲- سلطانعلی بن حیدر بن جنید ... ۳- شاه اسمعیل صفوی. به احتمال قوی از شاه اسمعیل صفوی است چون شاه اسمعیل و شاه طهماسب ، یا علی و یا محمد بر روی سکه‌های خود زده‌اند .

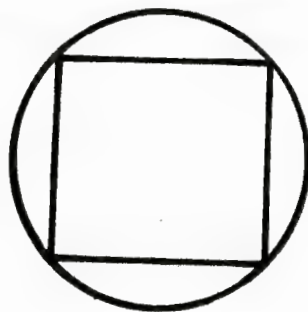

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م)

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۵ گرم
قطر: ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن: ... سلطان ... حسن بهادر ... خلدالله ملکه و سلطانه .

پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

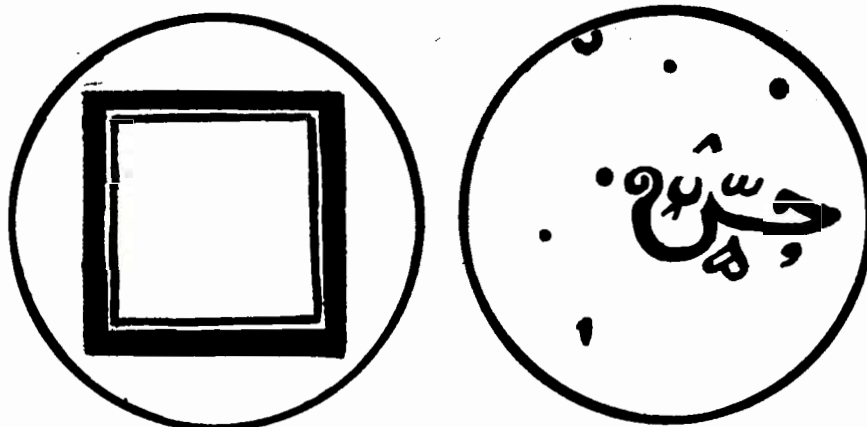
شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۱/۱ گرم
قطر: ۱/۲۵ سانتیمتر

حسن

روی سکه متن: ضرب / السلطان العادل / حسن بهادر / خان خلدالله / ملکه

پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد / رسول الله

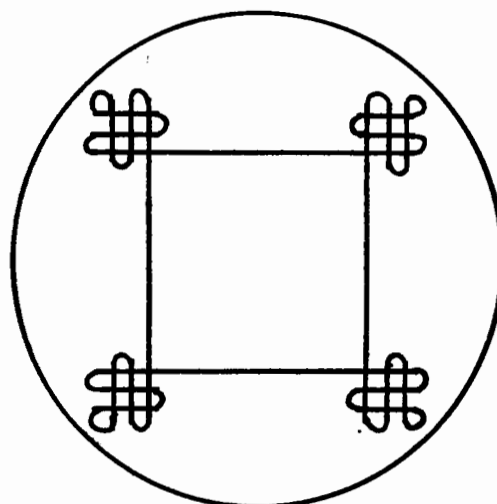
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان ... ابوالنصر حسن ... خلد الله ملكه وسلطانہ ... قزوین
حاشیه ، تزیینات دوایر خط و زنجیره
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله
حاشیه ، ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

(۸۵۷-۸۸۲ هـ. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

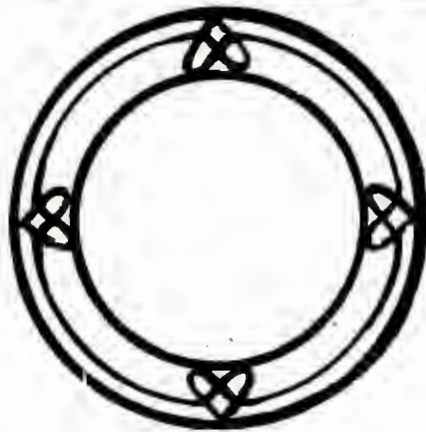

شماره : ۲۱۷/۱۶ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان العادل ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ فیروزکوه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

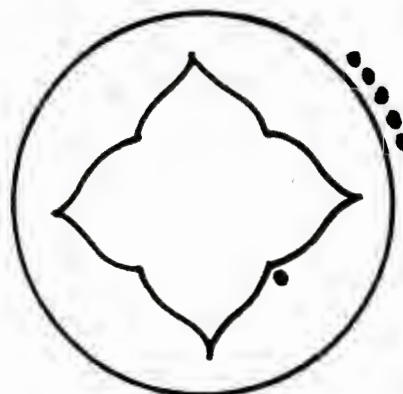
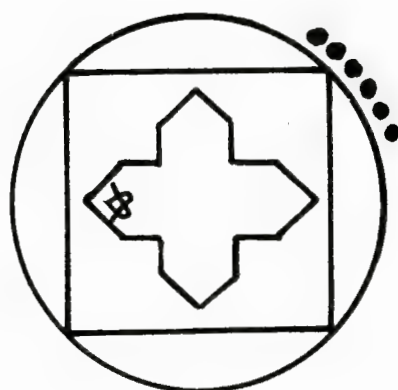
وزن : ۳/۳ گرم

قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه ...

پشت سکه متن : داخل گل ۴ پر لا اله الا الله / محمد / رسول الله

حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

↓
(۸۸۲-۸۸۷ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۱ گرم
قطر : ۱/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ
پشت سکه متن : ضرب ... لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۲ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الغازی ابوالنصر حسن بهادرخان ۸۷۳
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه داخلی : ... / عثمان / علی
حاشیه خارجی : ... فاطمه حسن حسین علی ...

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الملك العادل ابو الفتح حسن بهادر خلد الله ملكه وسلطانہ
 پشت سکه متن : (داخل مربع) ضرب امد - لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

شماره : ۲۱۷/۱۲ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۷ سانتیمتر

۳

روی سکه متن : السلطان الملك العادل ابو الفتح حسن بهادر خان عز نصره خلد الله ملكه وسلطانہ سنه ۸۷۸ .
 پشت سکه متن : ضرب امد حاشیه داخلی ، لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه خارجی ، ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

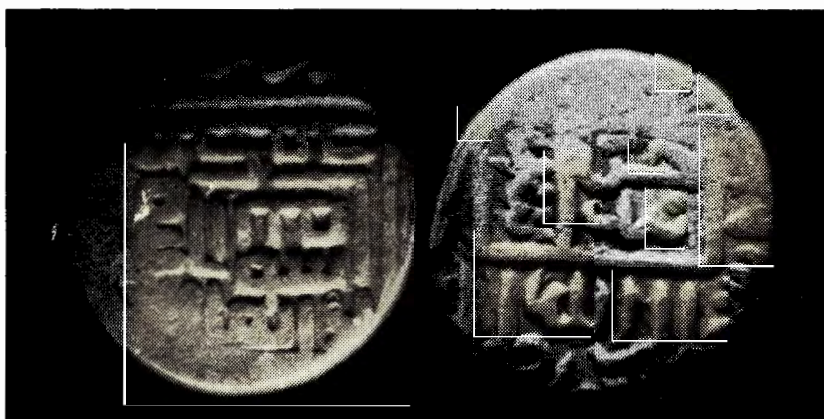
اوزون حسن آق قویونلو

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۲ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان الاعظم / ابوالنصر حسن بهادر خلدالله / ملکه و سلطانه / ۸۷۹ استرآباد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

حسین چهره نما
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

ه

ه

روی سکه متن : حسن بیگ شیراز
حاشیه : السلطان الاعظم ... خلدالله ملکه و سلطانه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم سلطان حسن بیگ بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ امد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ... + حسن + ...

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ اصفهان ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ... + علی + موسی جعفر محمد علی + ابابکر عمر عثمان علی + ...

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الغازی ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ اصفهان ۸۷۳
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : نام ائمه اطهار و خلفای داشدین - يك مربع از تقاطع ۴ علی بوجود آمده .

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

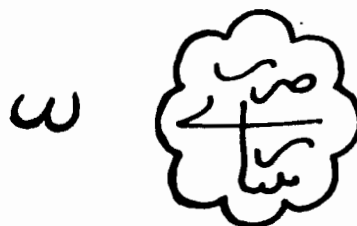
اوزون حسن آق قویونلو

شماره : ۲۱۷/۱۵ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم سلطان حسن بیگ بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ

پشت سکه متن : ضرب ساری

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

شماره : ۲۸۲۳ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۲/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الغازی المجاهد ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ ۸۷۳

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

حاشیه داخلی : ابوبکر عمر عثمان علی (اسم علی در بالای سکه برخلاف دوال)

حاشیه خارجی : نام ائمه اطهار

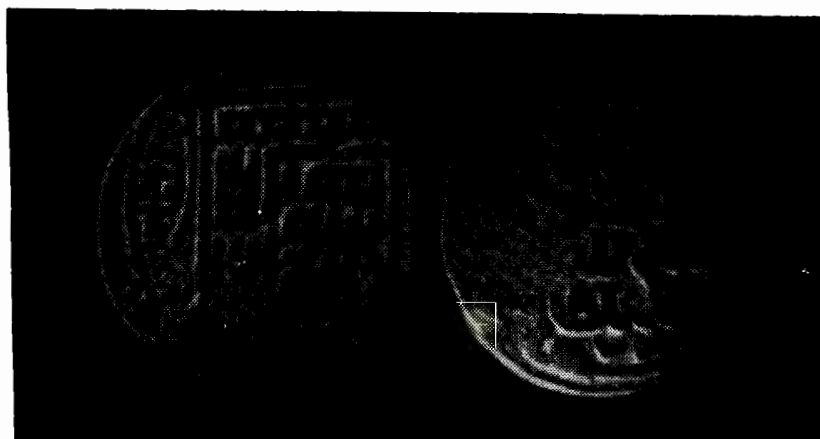
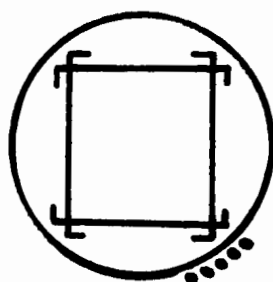
اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م)

شماره : م. ۱. ب.
جنس : نقره
وزن : ۶/۷ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه و سلطانه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

شماره : م. ۱. ب.
جنس : نقره
وزن : ۳/۷ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه سنه ۸۷۵ . ضرب تبریز در خلال کلمات
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : م. ا. پ.
جنس : نقره
وزن : ۳/۳ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

۴

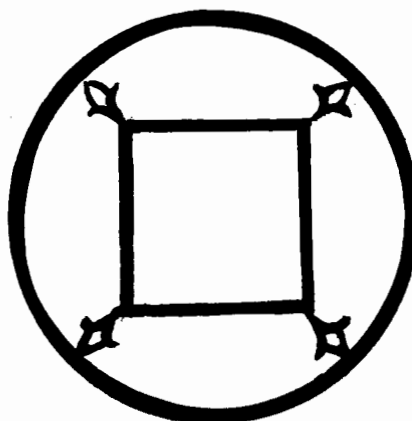

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب تبریز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علي ولي الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ✽ عمر الفاروق ✽ عثمان ذی النورین ✽ علی المرتضی

شماره : ح. ا.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ✽ عمر الفاروق ✽ عثمان ذی النورین ✽ علی المرتضی

(۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

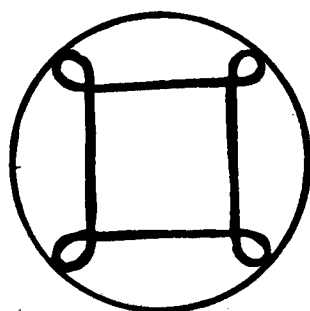
شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۳/۳ گرم
قطر : ۱/۳۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان / الاعظم ابو / النصر حسن بهادر / خلدالله (تبریز) ملکه / وسلطان
حاشیه : دواير خط و زنجيره
پشت سکه متن : لا اله الا الله محمد رسول الله (الله وارونه نقر شده است)
حاشیه داخلی : ابوبکر عمر عثمان علی
تزینات : مربع و دواير خط و زنجيره

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۷ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان الاعظم / ابوالنصر حسن بهادر / خلدالله ملکه / ۸۷۵ اردو
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

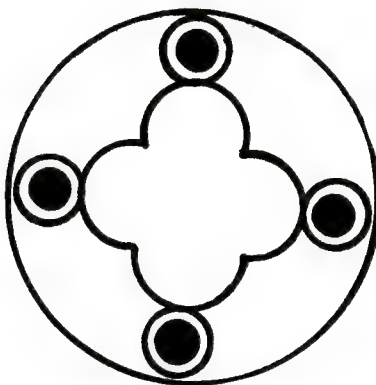
(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب اصفهان ؟
پشت سکه متن : داخل کل چهار پر هلالی ، لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان الملك / العادل ابو الفتح / حسن بهادر / خلدالله / ملکه وسلطانہ .
پشت سکه متن : ضرب آمد - لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه داخلی : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

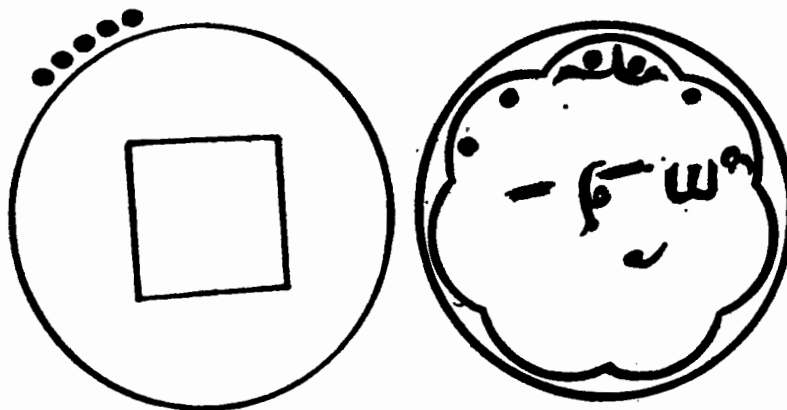
(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

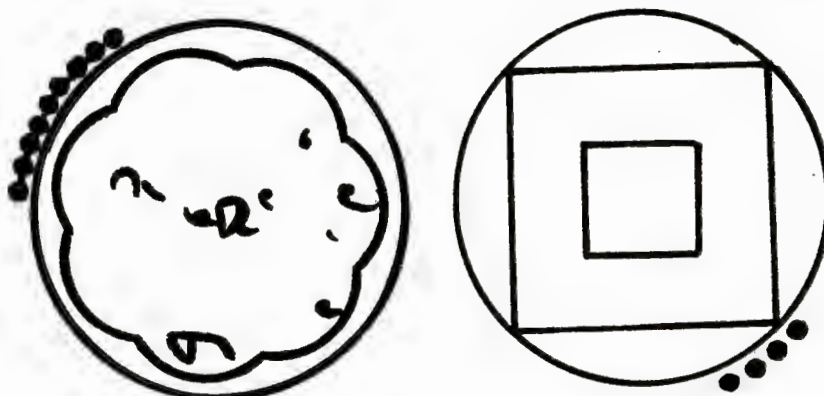
شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل / حسن بهادر / خلد الله ملكه
پشت سکه متن : ضرب بالحضر ؟
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل / حسن بهادر / خلد الله ملكه ...
پشت سکه متن : ضرب الحضرة
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

هـ

روی سکه متن : السلطان ... / ابوالنصر حسن بهادرخان / خلد الله ملکه / وسلطانہ ۸۷۷
حاشیه : تزینات دوایر خط و زنجیره
پشت سکه متن : ضرب بلده تبریز لا اله الا الله / محمد / رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۱۷/۱۴ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم حسن بهادر خلد الله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ضرب ساری
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ : به بود

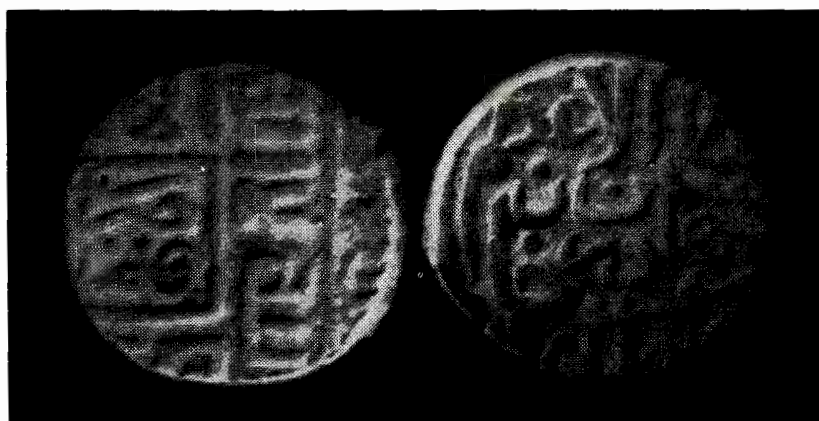
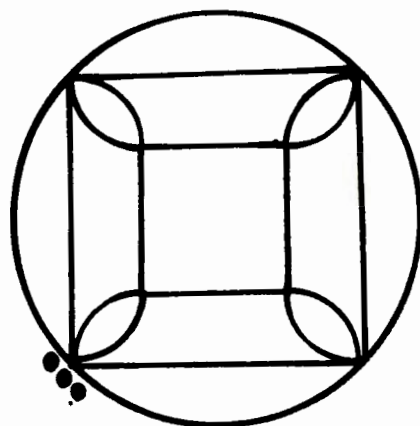
(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

اوزون حسن آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۵۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم / ابوالنصر حسن بهادر / خلدالله ملکه
پشت سکه متن : ضرب قزوین لا اله الا الله / محمد رسو / لا الله
حاشیه : ابوبکر الصدیق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

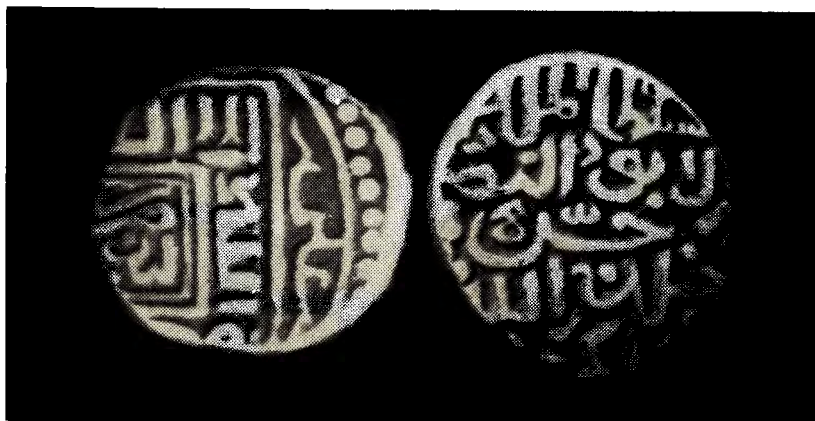
روی سکه متن : السلطان الاعظم / حسن / بهادر خان / خلدالله ملکه
پشت سکه متن : ضرب قم
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

اوزون حسن آق قویونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۵۵ سانتیمتر

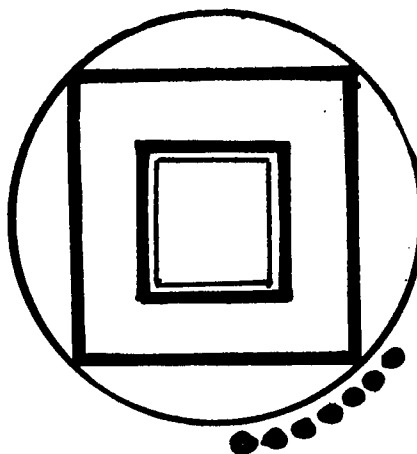
حسن

روی سکه متن : السلطان الملك / العادل ابوالنصر / حسن ... / خلد الله ملكه وسلطانها

پشت سکه متن : ضرب کند مان لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

خلیل

-۷-

(۸۸۲-۸۸۳ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۷۹ م.)

[سلجوقشاه بیگم زوجه اوزون حسن وقتی متوجه شدت بیماری او شدندبیری کرد وقاصدی نزدخلیل که ازهمه پسران او بزرگتر بود به شیراز فرستاد . خلیل نیز بدون فوت وقت به نزد پدر بیمارشتافت وآخرین دستورها و وصایای پدرش را گوش کرد . خلیل بلافاصله پس از مرگ پدر ؛ کسانی نزد «مقصودمیرزا» برادر ناتنی خود که پسر دسپنیا بود فرستاد . اینان به او زهر دادند ودر عین حال باخنجر کشتند . پس از این واقعه به احتمال زیاد درهمان سال ۸۸۲ ه. ق. «۱۴۷۸» خلیل که طبق گفته «گوئتارینی سفیر ونیز» در حدود ۳۵ سال داشت ، در ناحیه صاحب آباد «صاحب الامر» تبریز به عنوان پادشاه آق قویونلو بر تخت سلطنت نشست . درکنار او یعقوب که بیست سال از او کوچکتر بود نشسته بود . یعقوب کمی پس از این واقعه دچار سوء ظن شد ، وبا وجود یخبندان وکولاک شدید درمعیت مادرش به مقر حکمرانی خود «آمد» رفت .

دوره فرمانروایی خلیل کوتاه مدت بود . یعقوب پس از آنکه از شهرهای دیاربکر قوای امدادی برایش رسید بر برادر خود شورید وبسال ۸۸۳ (۱۴۷۸) در ناحیه مرند کار به جنگ کشید که خلیل ضمن آن کشته شد . باین ترتیب یعقوب که تازه پانزده سالش بود جانشین اوزون حسن شد . ر. ک. کتاب تشکیل دولت ملی در ایران .]

از این پادشاه فقط يك سکه در مجموعه سکه موزه ایران باستان دیده ام .

(۸۸۲-۸۸۳ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۷۹ م.)

خلیل سلطان

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۲ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم سلطان خلیل بهادر خلدالله ملکه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

ابوالمظفر یعقوب بهادر خان

-۸-

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

یعقوب در زمان پدر حکومت اصفهان و بعدها «آمد» داشت. به سال ۸۸۳ ه. ق. (ژوئیه ۱۴۷۸) بعد از غلبه بر خلیل در سن پانزده سالگی به سلطنت ایران رسید. شاهزاده خانم خدیجه بیگم که عمه سلطان یعقوب بود به سال ۸۹۳ ه. ق. (۱۴۸۸ م.) در شهر قم اجازه لشکرکشی جدید را برای پسرش حیدر جهت جنگ با چرکسها گرفت. یعقوب هم به فرخ یسار شیر وانشاه که پدر زن او بود فرمانی نوشت که در این جهاد به حیدر کمک کند. ولی بلافاصله مجبور شد برضد خویشاوند یاغی خود وارد عمل شود و در همان سال به اردبیل رهسپار شد و در بقعه شیخ صفی‌الدین نزول کرد و وقایع جهاد شیخ حیدر را دریافت کرد؛ بالاخره کار به جنگ کشید و شیخ حیدر به یک تیر، به خطا رفته، دچار واز اسب به زیر افتاد و بعد به چنگک سر بازان ترکمن افتاد و سرش از بدن جدا گردید. بعد از مرگ شیخ حیدر سه پسر او بامادرشان به دستور یعقوب و به وسیله «منصور بیگ پرناک» حاکم شیراز در اصطخر فارس زندانی شدند و بعد از ۴ سال و نیم آزاد گردیدند.

یعقوب به سال ۸۹۶ درسی سالگی مرد. به قول بازرگان و نیزی در قره آغاج به دست زنش «دختر یکی از بزرگان ایرانی» مسموم شد.

دوران حکومت یعقوب، دوران آرامش بود و قلمرو او چندان فرقی با قلمرو اوزون حسن نداشت. شخصیت او مانند اوزون حسن روشن نیست: منابع شرقی او را شاعر نواز و ادب دوست شمرده‌اند. از وقایع عمده زمان او: قیام‌های محلی و یورش مماليك مصر که با موفقیت تمام سرکوب شد ۸۸۷ ه. ق.

۱۴۸۱ م.

در سال ۸۸۳/۴ ه. ق. مطابق ۱۴۷۹ م. به کرمان

به گرجستان	{	در سال ۸۹۰ ه. ق. مطابق ۱۴۸۵ م.
		» ۸۹۱ » ۱۴۸۶ م.
		» ۸۹۴/۵ » ۱۴۸۹ م.

» ۸۹۲/۳ » ۱۴۸۷ م. به گیلان

» ۸۹۳/۴ » ۱۴۸۸ م. به مازندران لشکر کشید.

» ۸۹۲/۳ » ۱۴۸۷ م. نیز به زیارت مکه نایل شد.

مرگ او سر آغاز دوران زوال آق قویونلو است صفحات ۷۰ و ۱۰۴ تا ۱۱۶ تشکیل دولت ملی در ایران؛ تألیف هینتس، ترجمه کیکلوس جهاننداری.

سورشارژهای یعقوب:

۱- عدل سلطان یعقوب بامحل ضرب: «ضرب قزوین» «همدان» «ابر قو» «تبریز» «تبریز ۸۹۲» «سلطانیه» «سمنان» «قم» «شیراز ۸۹۶» «کاشان ۸۸۳» «کرمان ۸۹۴»

مطالب و عناوین منقور بر سکه‌های یعقوب:

- ۱- السلطان العادل یعقوب خان ضرب «ارومی» «بدلیس» «تبریز» + فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره / لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ....
- ۲- السلطان العادل یعقوب بهادر خان خلد الله ملكه «ساری» + «زین العابدین / لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله / بدر العنان / «حسین ...»
- ۳- السلطان الاعظم ابوالنصر سلطان یعقوب خان خلد الله ملكه + ضرب / «یزد» / لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی
- ۴- السلطان الاعظم یعقوب بیگ بهادر خان خلد الله ملكه و سلطانه ضرب «رشت» + پشت سکه مانند ردیف ۱

- ۵- السلطان العادل ابوالمظفر یعقوب بهادر خان خلد الله ملكه «ابوبکر - عمر - عثمان - علی» + فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره / لا اله الا الله / محمد رسول الله / فی سنه ۸۹۱
- ۶- السلطان الاعظم ابوالمظفر یعقوب بهادر خان خلد الله ملكه و سلطانه ضرب «سلطانیه» سنه «۸۹۱» + فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره / لا اله الا الله / محمد رسول الله - علی / ولی الله حقاً

محل ضرب سورشارژها: ضرابخانه سکه‌های یعقوب:

- ۱- ابرقو - کرمان ۱- ارزروم
- ۲- تبریز ۸۹۲ - در آذربایجان شرقی ۲- ارومی «رضائیه» - در آذربایجان غربی
- ۳- سلطانیه ۸۸۷ - در استان زنجان ۳- بدلیس - ر. ک. به فهرست صفحه ....
- ۴- سمنان - در فرمانداری سمنان ۴- تبریز - در آذربایجان شرقی

- ۵- شیراز - درفارس
۶- قم - دراستان مرکز
۷- کاشان - درکاشان
۸- کرمان - دراستان کرمان

- ۵- رشت
۶- ساری
۷- یزد

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۹ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم شاه رخ بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ۸۴۷
سورشارژ داخل مستطیل : عدل سلطان یعقوب ابرقو
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه اوزون حسن

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارژ : عدل سلطان یعقوب ضرب... بالای لوحه در متن اصلی سکه کلام علی المرتضی دیده میشود و معلوم
میدارد بقیه متن سکه بشرح زیر بوده است : متن : شهادتین حاشیه : خلفای راشدین با القاب .
پشت سکه متن : السلطان الملك العادل ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ .

(۸۸۳-۸۹۶ ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه حسن آق قویونلو

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۴/۷ گرم
قطر: ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان الاعظم / ابوالنصر حسن بهادر خان خلدالله ملکه

سورشارژ: عدل سلطان یعقوب ابرقو

پشت سکه متن: ضرب بلده تبریز لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی / تزیینات دایر خط و زنجیره و یک مربع.

سورشارژ یعقوب و حسن آق قویونلو و حسین بایقرا

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ... گرم
قطر: ... سانتیمتر

سورشارژ ۲: عدل حسن بیگ

سورشارژ ۱: عدل سلطان یعقوب تبریز

پشت سکه متن: ... سورشارژ ۳: به بود هراة

سورشارد یعقوب آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی (۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره : ۲۱۹/۳ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۱ گرم
قطر : ۲/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان الاعظم شاهرخ بهادرخان خلدالله ملکه تبریز

سورشارد : عدل سلطان یعقوب ۸۹۲ تبریز

پشت سکه متن : تبریز لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارد یعقوب آق قویونلو بر سکه اوزون حسن

شماره : ۳۷۵ م. آ.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : داخل ترنج ۶ پر سورشارد : عدل سلطان یعقوب تبریز

متن اصلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه جهان‌شاه قراقویونلو

شماره : ۲۱۹/۶ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۲۵ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : داخل ترنج شش پر سورشارژ : **عدل سلطان یعقوب تبریز** (حرف ل بکلمه سلطان چسبیده است لسلطان) یا **سلطان یعقوب عدل تبریز** وزن و ابعاد سکه آنرا منسوب به اوزون حسن آق قویونلو یا جهان‌شاه قراقویونلو میدارد به احتمال قریب بیقین سکه جهان‌شاه میباشد.

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه اوزون حسن

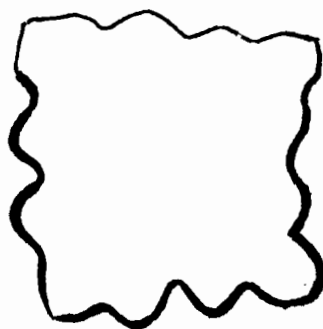
شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۸۵ سانتیمتر

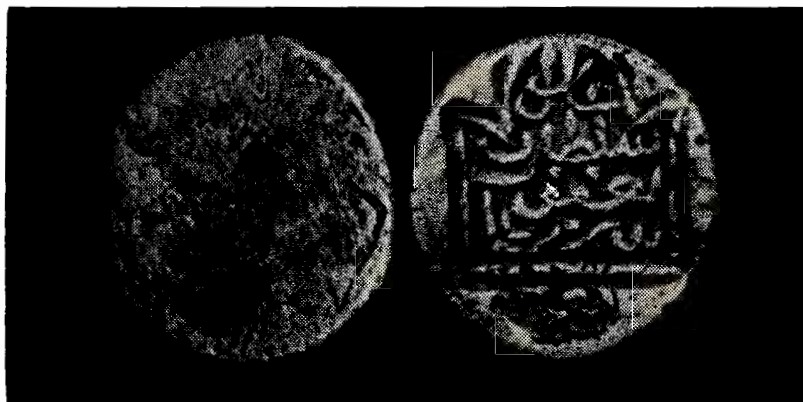
سورشارژ : **عدل سلطان یعقوب خان** سلطانیه

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه به بود

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره : ۲۱۹/۷ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارژ داخل لوحه محرابی؛ **عدل سلطان یعقوب سمنان (سلطان یعقوب عدل سمنان)** در قسمت پایین از زیر این سورشارژ کلمه «بو» از سورشارژ قدیمی «به بود» دیده میشود و میرساند که سورشارژ به بود لاقلاً در حد فاصل سالهای ۸۶۴ تا ۸۹۶ زده شده است .
خود سکه متعلق بترکمانها و با احتمال قوی جهان شاه قراقریونلو است .

سورشارژ یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۵ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

۳۵

روی سکه متن : سورشارژ بسیار زیبایی از یعقوب در داخل گل ۴ پر؛ **عدل سلطان یعقوب میرزا (شیراز) ۸۹۶** با تزیینات ،
۱- تمغایی بر روی حرف س از کلمه سلطان ۲- يك دایره بجای نقطه حرف «ن» نظیر سکه شماره ۲۱۷/۷ ج. ت. همین صفحه
۳- لله بصورت تشدید شده بالای حرف ط از کلمه سلطان ۴- يك گل بر روی حرف «ب» ۵- تاریخ ۸۹۶ که آخرین سال سلطنت او است . از متن اصلی هیچ اثری نمودار نیست .

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ یعقوب آق قویونلو

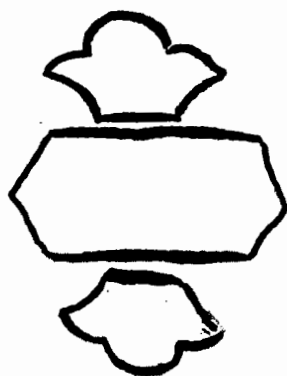
شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارژ در سه قسمت، لوحه و دو تاج متقارن بترتیب از بالا، ضرب / سلطان یعقوب / قزوین
سورشارژ یعقوب آق قویونلو

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ : عدل سلطان یعقوب ضرب قم
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر ... خلدالله ...

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارز یعقوب آق قویونلو بر سکه جهان‌شاه قراقویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ...

سورشارز : داخل گل چهار چهار پر ؛ عدل سلطان یعقوب کاشان ۸۸۳

پشت سکه متن : السلطان ... جهان‌شاه بهادرخان خلدالله ملکه ...

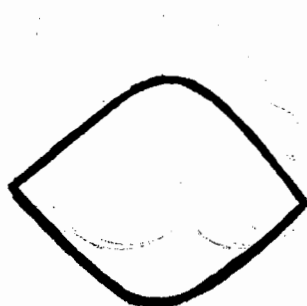
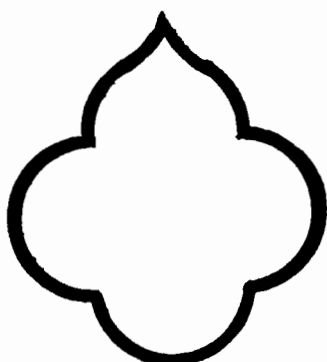
رقم سال ضرب و ارونه نقر شده و صدها در مقابل کاشان و ۸۳ در زیر کاشان بطور مثبت نقر شده در نتیجه ۳ بطور و ارونه در طرف چپ ۸ ضرب شده و اشتباه ناشی از رقم ۸ هست که منفی و مثبت ندارد .

سورشارز یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۸ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

سورشارز : عدل سلطان یعقوب کاشان

(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ یعقوب آق قویونلو و ابوسعید کورکان

شماره: ۲۱۹/۴ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۵/۵ گرم

قطر: ۲/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ: عدل سلطان یعقوب ۸۹۴ کرمان
سورشارژ: عدل ابوسعید کورکان
پشت سکه متن: ...

سورشارژ یعقوب آق قویونلو بر سکه حسن آق قویونلو

شماره: م. ا. ب.

جنس: نقره

وزن: ۵ گرم

قطر: ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل بهادرخان خلداللهملکه و سلطانه یزد
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ: عدل سلطانیه ۸۸۲
سورشارژ: داخل گل ۶ پر؛ من عدل ملک... هراة
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

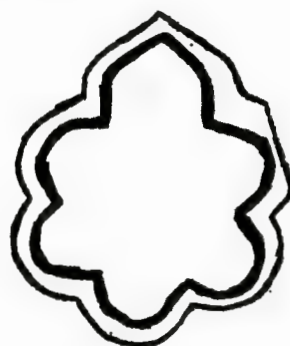
سورشارز یعقوب آق قویونلو

(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

سورشارز : عدل سلطان یعقوب همدان

یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر
۱/۶۵

۱۶

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان ضرب ارزروم

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله سنه ۸۷۲ (محمد وارونه نقر شده است)

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۱۵ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان ضرب اورمی

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا / الله محمد / رسول الله / سنه ؟

شماره : ده ن.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

۱۵

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان ... ضرب بدلیس

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا / الله محمد / رسول الله / سنه

(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

یعقوب آق قویونلو

شماره : ۴۶۱ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

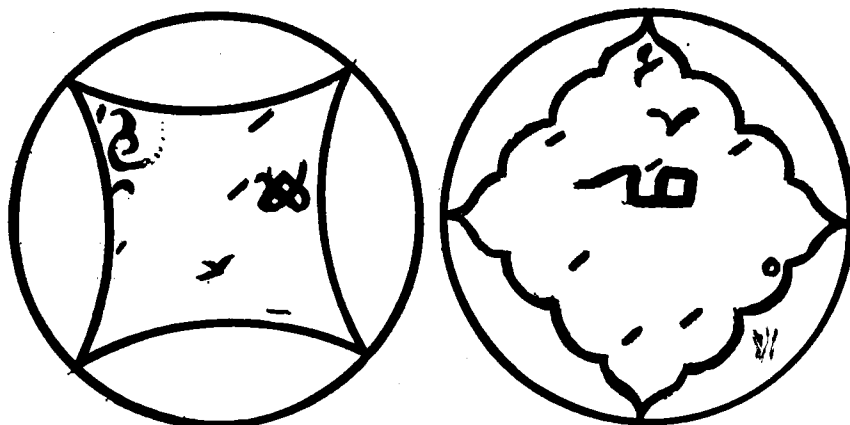

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان ضرب تبریز

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد / رسول الله / فی سنه ۸۹۰ .

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۴/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

۱/۶

۳۵

روی سکه متن : السلطان الاعظم یعقوب بیگ بهادر خان خلدالله ملکه و سلطانه ضرب رشت

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۱۶ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۲ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان العادل یعقوب / ساری / بهادر ... خلد الله ملکه و سلطانہ.
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ... / ... / حسین / ....

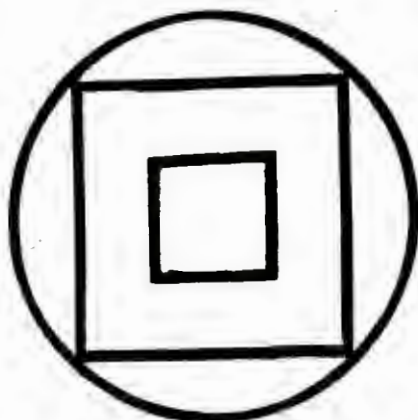
شماره : ۲۱۹/۱۹ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر سلطان یعقوب بهادر خان خلد الله ملکه
پشت سکه متن : ضرب یزد لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

یعقوب آق قویونلو

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره: ۲۱۹/۱۴ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۵/۱ گرم

قطر: ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل یعقوب خان ضرب ...

حاشیه: ... / ... / تسعین / ...

پشت سکه متن: فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره

حاشیه: لا اله الا الله / محمد / رسول الله

شماره: ۲۱۹/۱۷ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۵/۱ گرم

قطر: ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل یعقوب خان

حاشیه: ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

پشت سکه متن: فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره

حاشیه: لا اله الا الله / محمد / رسول الله سال ومحل ضرب

((۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.))

یعقوب آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۱۸ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

۱/۶

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان خلدالله ملکه

در این سکه دو نوع تمغا دیده می‌شود :

۲-

۱- معمولی آق قویونلو با نقطه‌ای در میان

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیرا یره

شماره : ۲۱۹/۲۰ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر یعقوب خان خلدالله ملکه

پشت سکه متن : علی ؟ محمد رسول الله / علی ... محمد ...

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۱/۱ گرم

قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر یعقوب بیگ خلدالله ملکه و سلطانه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله بقیه ساییده شده است

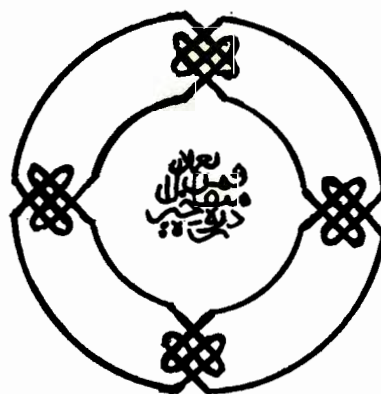
(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م)

یعقوب آق قویونلو

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر یعقوب خلدالله ملکه ...
حاشیه : ابوبکر وعمر وعثمان وعلی
بشت سکه متن : فمین یعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا / الله محمد / رسول الله / فی سنه ۸۹۱ .

شماره : ۲۱۹/۱۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۱۵ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان خلدالله ملکه وسلطانہ ساری
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

یعقوب آق قویونلو

(۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره : ۲۱۹/۱۳ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : **السلطان العادل یعقوب [ساری] بهادر خان خلدالله ملکه**.
پشت سکه متن : **لا اله الا الله / محمد رسول الله**
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۱۹/۱۰ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۱ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : **السلطان العادل یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه و ساطانه**
پشت سکه متن : **لا اله الا الله / محمد رسول الله**
سورشارژ : نصرت باد
حاشیه : علی ولی الله / بدرالعا

شماره : ۲۱۹/۱۲ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۱ گرم

قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : **السلطان العادل یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه و ساطانه ساری**
پشت سکه متن : **لا اله الا الله / محمد رسول الله**
سورشارژ : به نیکی ؟

سورشارژ محمد شیبانی بر سکه یعقوب آق قویونلو (۸۸۳-۸۹۶ ه. ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

شماره : ۲۱۹/۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

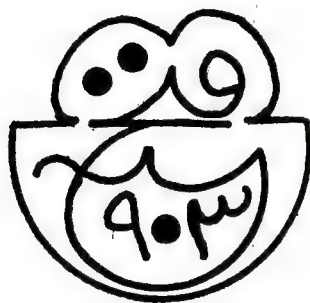

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه
سورشارژ : عدل شیرمرد هراة متعلق به محمد شیبانی ۹۰۵-۹۱۶ ه. ق. ۱۵۰۰-۱۵۱۰ م.
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله حاشیه : ... / ثمانین / ...

شماره : ۲۱۹/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

- سکه متعلق به یعقوب آق قویونلو است ن. ک. به سکه شماره ۲۱۹/۱۴ ج. ت.
- ۱- اولین سورشارژ در روی سکه یعقوب قرار دارد : به بود ساری که اثر مهر سلطان حسین بایقرا است (۸۶۴ تا ۸۷۸ سال تسلط بر خراسان).
  - ۲- سورشارژی است در پشت سکه که گوشه راست آن دیده می‌شود ظاهراً به بود سرخس یا به بود شیرمرد و متعلق به محمد شیبانی یا ابوالخیر شیبانی (۸۳۲-۸۷۳ ه. ق.) می‌باشد که بعد از سورشارژ ۱ زده شده است.
  - ۳- آخرین سورشارژ با رسم الخط طغرایی فتحسنه ۹۰۳ متعلق به حسین بایقرا است و در مجموع روشن می‌دارد : الف - سورشارژهای متناوب ۱ و ۳ متعلق به حسین بایقرا است . ب - سورشارژهای ۱ و ۲ قبل از سال ۹۰۳ زده شده است بنابراین برخلاف تصور سورشارژهای به بود یا هراة یا هر شهر دیگری و یا بصورت (به بود) ارتباطی به شاه اسمعیل صفوی ندارد چون مصادف زمان او نیست .

(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ حسین بایقرا بر سکه یعقوب آق قویونلو

شماره: ۲۱۹/۲۱ ج. ت.

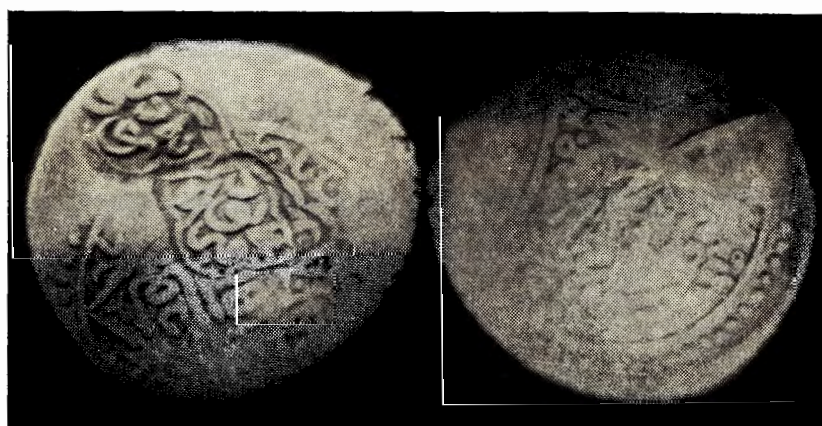
جنس: نقره

وزن: ۵/۱ گرم

قطر: ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل ابوالمظفر یعقوب خان الحضرة
حاشیه: ابوبکر الصدیق ☆ عمر الفاروق ☆ عثمان ذی النورین ☆ علی المرتضی
پشت سکه متن: فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
سورشارژ: به بود هراة
پشت سکه متن: لا اله الا / الله محمد / رسول الله / سنه ...

سورشارژ حسین بایقرا بر سکه یعقوب آق قویونلو

شماره: ...

جنس: نقره

وزن: ... گرم

قطر: ... سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان العادل یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه
سورشارژها: به بود مرو / به بود هراة ۸۲ ...
پشت سکه متن: فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه: لا اله الا / الله محمد / رسول الله / سنه

۹- ابو الفتح بایسنغر بهادر خان

(۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

پس از مرگ یعقوب، ترکمان‌های آق قویونلو دو دسته شدند. گروهی به آخرین پسر اوزون حسن به نام «مسیح میرزا» که ۲۲ سال داشت؛ و بعضی دیگر به بایسنغر پسر یعقوب گرویدند؛ بایسنغر پیروز شد و بر تخت سلطنت نشست.

مسیح میرزا کشته شد و رستم پسر «مقصود» نوه «دسپینا» که با او همدست بود در قلعه النجق زندانی شد؛ اما بایسنغر کودکی بیش نبود، ناراضی‌ها از جمله امیر آیه سلطان «آی-بیگ» یا «اقایبگ» به رستم روی آورده او را از زندان آزاد کردند. رستم به پایتخت حمله‌ور گردید، در نزدیکی مرند بایسنغر شکست خورد و نزد شیرانشاه، پدر زن خود رفت. در حالیکه رستم پیروز در تبریز بر تخت سلطنت نشست ۸/۸۶۷ ه. ق. «۱۴۹۲ م.»

سورشاره‌های بایسنغر و محل ضرب:

۱- سلطان بایسنغر الحضر

۲- عدل سلطان بایسنغر اردو

عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های بایسنغر:

۱- السلطان العادل بایسنغر خان «آمد» ابوبکر - وعمر - وعثمان - وعلی + فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره / لا اله الا الله / محمد رسول الله / فی سنه ....

۲- السلطان العادل - سلطان بایسنغر خان / خلد الله ملكه سنه «۸۹۷» + «تبریز» / لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی

۳- السلطان الاعظم بایسنغر بهادر خان خلد الله ملكه و سلطانه + پشت مانند ردیف «۱»

۴- السلطان العادل سلطان بایسنغر خان خلد الله ملكه و سلطانه + پشت مانند ردیف «۱»

۵- السلطان الاعظم ابو الفتح بایسنغر خان خلد الله ملكه «ماردین» / ابوبکر / عمر / عثمان / علی +

پشت مانند ردیف «۱»

بر ردیف‌های (۱-۲-۳-۴) تمغای بعد از اسم بایسنغر منقور است.

(۸۸۳-۸۹۶ ه.ق. ۱۴۷۸-۱۴۹۰ م.)

سورشارژ بایسنقر آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

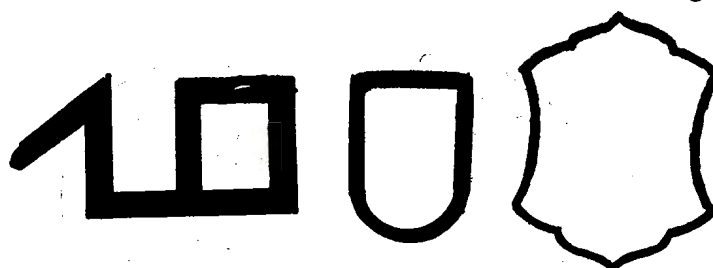
شماره : ۴۶۲ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم شاهرخ ... ملکه
سورشارژ : عدل سلطان بایسنقر اردو
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ حسن بایسنقر آق قویونلو بر سکه ابوسعید کورکان

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارژ : سلطان بایسنقر الحضر
ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی
روی سکه متن : ضرب / السلطان الاعظم سلطان ابوسعید کورکان خلد الله ملکه وسلطان
سورشارژ : عدل حسن بیگ ۸۵۷-۸۸۲ ه.ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.

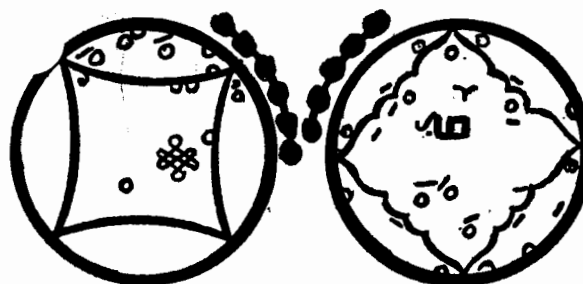
بایسنقر آق قویونلو

(۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

شماره : ۲۲۰/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل بایسنقر خان ضرب آمد
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا / الله محمد / رسول الله فی سنه ...

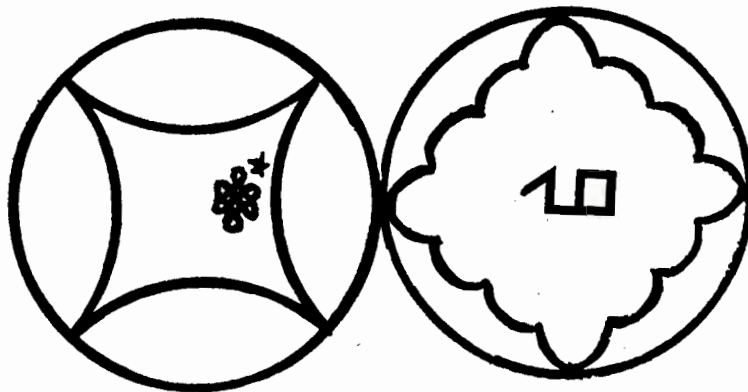

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

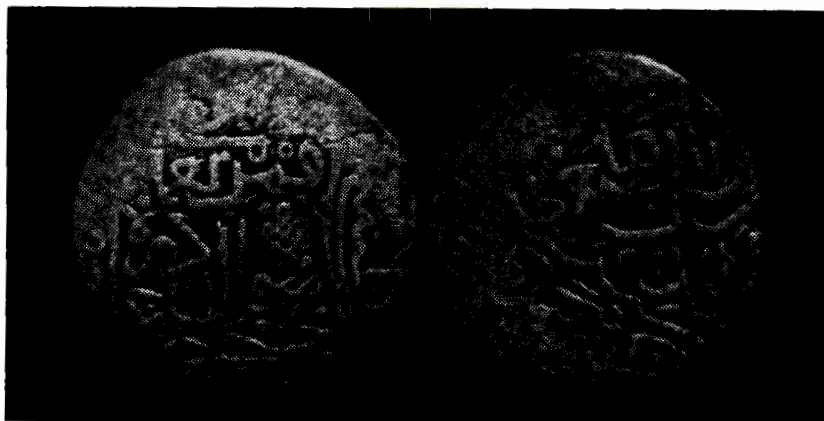
روی سکه متن : السلطان العادل بایسنقر خان خلد الله ملكه وسلطانہ
حاشیه : ...
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا / الله محمد / رسول الله فی سنه

(۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

بایسنقر آق قویونلو

شماره : ۲۲۰/۴ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۹ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ..... بایسنقر خان خلدالله ملکه ضرب آمد
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : فمن يعمل (بك تمنای کامل) مثقال ذرة خیراً یره
پشت سکه متن : سنه ۸۹۶ / لا اله الا الله / محمدرسول الله

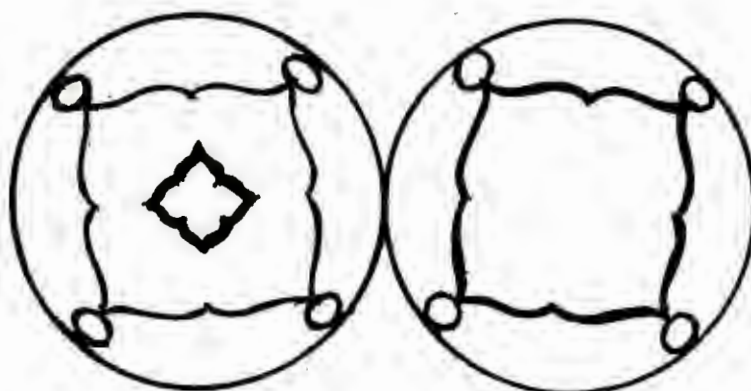
شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان / الاعظم / سلطان بایسنقر خان / خلدالله ملکه / سنه ۸۹۷
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله داخل کل چهار پر تبریز
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

بایسنغر آق قویونلو (۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

شماره : ۳۷۶ م. آ.
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان بایسنغر خلد الله ملكه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ا. س.
جنس : مس
وزن : ۲/۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان بایسنغر ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

(۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

بایسنقر آق قویونلو

شماره : ۲۱۹/۵ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۲۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالفتح بایسنقر ... خلدالله ملکه ماردین

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ...

شماره : م. ا. ب.

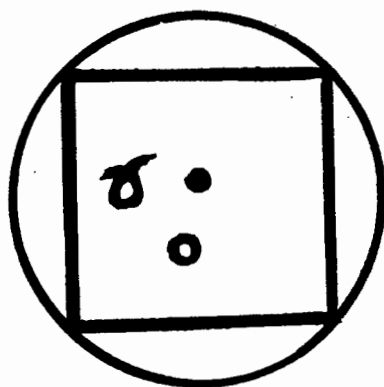
جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم بایسنقر بهادر خان خلدالله ملکه وسلطانہ

حاشیه : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

بایسنقر آق قویونلو

(۸۹۶-۸۹۸ ه. ق. ۱۴۹۰-۱۴۹۲ م.)

شماره : ۲۲۰/۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

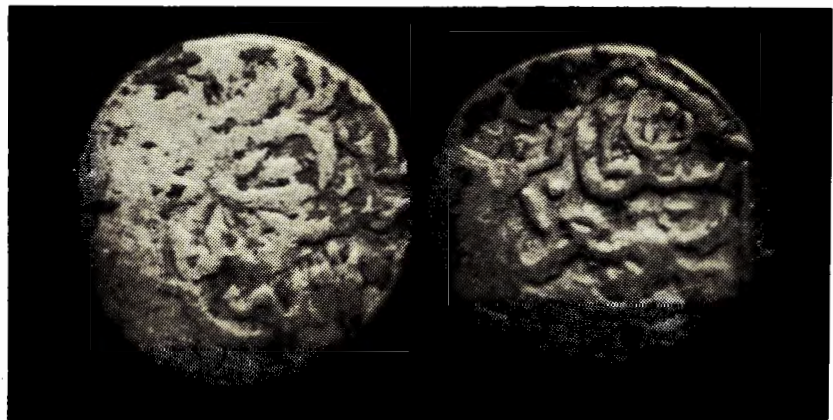

روی سکه متن : السلطان العادل بایسنقر خان خلد الله ملکه وسلطانہ

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیرا یرہ

حاشیہ : لا اله الا / الله محمد / رسول الله / ...

شماره : ۲۲۰/۳ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان بایسنقر خان خلد الله ملکه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیہ : ابوبکر عمر عثمان علی

ابوالمظفر رستم بهادر خان

(۱۴۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

به سال ۸۹۸ ه. ق. (۱۴۹۲ م.) رستم بعد از غلبه بر بایسنغر در تبریز بر تخت سلطنت نشست. در همان سال رستم از پسران شیخ حیدر و مارتا استقبال کرد؛ سلطانعلی برادر شاه اسمعیل و جانشین شیخ جنید با نابود ساختن بایسنغر و خاموش کردن طغیان حاکم اصفهان دوام سلطنت رستم را تضمین نمود. اما جواب او با خیانت داده شد. به سال ۸۹۹ ه. ق. (۱۴۹۴ م.) سلطانعلی عازم اردبیل شد، رستم آیه سلطان و پسر عمش حسین بیگک عالیخانی را به تعقیب آنها فرستاد. در شاماسبی «شام اسبی» نزدیک اردبیل سلطانعلی در حالیکه فاتح بود و به تعقیب چند تن از ترکمانان پرداخته بود با اسب در رودخانه‌ای افتاد و خفه شد. رستم تمام مدت سلطنت در طلب پسر عمه‌های خود «ابراهیم و اسمعیل اول صفوی» بود که در گیلان متواری و ملتجی بودند. حتی میخواست به گیلان لشکر بکشد که به دست پسر عمش «گوده احمد = احمد کوتاه» و «آیه» خائن، تاج و سر خود را از دست داد. صفحات ۱۱۷ تا ۱۲۶ کتاب تشکیل دولت ملی در ایران از والتر هینتس ترجمه کیکلوس جهاننداری.

محل و سال ضرب سوره‌های رستم:

۱- عدل سلطان رستم	ابر قو	۱ نوع
۲- عدل سلطان رستم	اردبیل	۱ »
۳- » »	اردستان	۲ »
۴- » »	«ضرب» اردو	۲ »
۵- » »	اصفهان	۱ »
۶- » »	الحضره	۱ »
۷- » »	۸۹۹-۹۰۰ «ضرب» تبریز	۳ »
۸- » »	۸۹۹ ری	۱ »
۹- » »	ساوه	۱ »
۱۰- عدل سلطان رستم	سلطانیه	۴ »
۱۱- عدل سلطان رستم	«ضرب» شیراز	۴ »

۱۲-	عدل سلطان رستم	-	قزوین	۲	»
۱۳-	»	»	۸۹۹	»	ضرب، قم ۱
۱۴-	»	»	-	»	کاشان ۳
۱۵-	»	»	۸۹۹	»	کرمان ۱
۱۶-	»	»	»	»	کوه کیلویه ۱
۱۷-	»	»	»	»	ضرب، مراغه ۲
۱۸-	»	»	-	»	ضرب، موصل ۱
۱۹-	عدل رستم بهادرخان	۸۹۹	یزد	۱	»
۲۰-	عدل سلطان رستم	-	-	۴	»
۲۱-	»	»	۲۲ شعبان ۸۹۹	-	۱

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های رستم آق قویونلو :

- ۱- عدل سلطان رستم + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی
- ۲- عدل سلطان رستم «بهادر» خان، «خلده» ملکه، ابوبکر عمر عثمان علی + فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره / لا اله الا الله / محمد رسول الله
- ۳- ابوالمظفر رستم «بهادر» خان + $\left. \begin{array}{l} \text{فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره / لا اله الا الله / محمد رسول الله} \\ \text{لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر / عمر / عثمان / علی} \end{array} \right\}$
- ۴- السلطان الاعظم رستم بهادرخان خلد «الله» ملکه «وسلطان» + لا اله الا الله / محمد رسول الله
ابوبکر عمر عثمان علی
- ۵- السلطان الاعظم ابوالمظفر
رستم بهادرخان خلد الله ملکه + $\left. \begin{array}{l} \text{لا اله الا الله / محمد رسول الله / حضره / ابوبکر / حضره عمر} \\ \text{حضره عثمان / حضره علی} \\ \text{لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی} \\ \text{فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره / لا اله الا الله / محمد رسول الله} \end{array} \right\}$

- ۶- السلطان العادل ابوالمظفر رستم بهادر «خان خلدالله ملکه» «وسلطانه» + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی / «...وتسعمایه»
- ۷- السلطان العادل رستم «خان» / ابوبکر عمر عثمان علی + فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره لا اله الا الله / محمد رسول الله
- ۸- سلطان الاعظم رستم خان خلدالله ملکه ضرب یزد + نام ائمه اطهار
- برردیف‌های (۳-۷) تمغای بعد از اسم بایسنغر منقور است.

محل ضرب سکه‌های رستم آق قویونلو :

۱- آمد	۲- ارزنجان	۳- اصفهان	۴- بدلیس
۵- تبریز	۶- تیمجان = تمیجان	۷- دماوند	۸- رویان
۹- ساری	۱۰- قزوین	۱۱- کاشان	۱۲- کرمان
۱۳- همدان	۱۴- یزد		

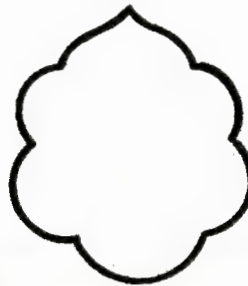
(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه یعقوب

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه تبریز
سورشارژ : داخل گل ۶ پرکه پره‌ای بالا و پایین بزرگتر از سایرین و قرینه همدیگر ؛ عدل سلطان رستم ابرقوه
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ...

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه‌های سلطان محمد دوم (فاتح) عثمانی

سورشارژها بترتیب از راست بچپ واز بالا به پایین :

- ۱- عدل اردو ۲- عدل کوه کیلویه ۳- عدل کوه کیلویه ۴- عدل سلطان ۵- داد سلطان عادل ۶- عدل سلطان عادل ۷- عدل سلطان ۸- عدل شیراز ۹- عدل شیراز ۱۰- عدل شیراز ۱۱- عدل شیراز
- درضربخانه اردو (رکاب) یا ضربخانه‌های مختلف فارس زده شده و حاکی از ارتباط بازرگانی از طریق دریا‌های جنوب مابین تجار ترک و عرب و اروپائیان با ایرانیان است و این سکه‌ها اغلب متعلق به سلطان محمد دوم عثمانی (فاتح قسطنطنیه) است که درضربخانه قسطنطنیه زده شده است شماره ۳-۴-۵-۶ ضرب قسطنطنیه و در جنوب ایران . سورشارژ رستم آق قویونلو خورده است و با سابقه دشمنی و رقابتی که مابین اوزون حسن آق قویونلو و سلطان محمد فاتح عثمانی بوده وجود این سکه‌ها در جنوب ایران هم فکر تجارت دریایی و هم فکر کارشکنی‌های خصمانه سلطان عثمانی را در منتهی‌الیه جنوبی قلمرو اوزون حسن القا می‌نماید . از مجموعه موزه ایران باستان جنس نقره - وزن متوسط ۱ گرم و قطر متوسط ۱ سانتیمتر

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ یعقوب و رستم آق قویونلو و حسین بایقرا

شماره: ج. ۱.
جنس: نقره
وزن: ۵ گرم
قطر: ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن: سورشارژ ۱: عدل سلطان رستم اردبیل
سورشارژ ۱: عدل سلطان یعقوب ابرقو
پشت سکه متن: ... سورشارژ ۳: به بود هراة

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه جهان شاه قراقویونلو

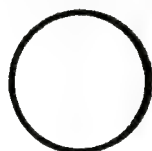
شماره: ۲۲۱/۹ ج. ت.
جنس: نقره
وزن: ۲ گرم
قطر: ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن: سورشارژ: عدل سلطان رستم بهادر اردستان
متن اصلی: لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن: عدل شماخی ... الاعظم جهان شاه
السلطان الاعظم جهان شاه بهادر خان خلدالله ملکه عدل شماخی

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم یعقوب آق قویونلو بر سکه‌های یعقوب و شیروانشاه

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه تبریز
سورشارژ داخل دایره : عدل سلطان رستم اردستان ۸۹۹
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

سورشارژ داخل گل چهار پر : عدل سلطان رستم اردو ۸۹۹

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ...
سورشارژ : عدل سلطان رستم ضرب اردو پشت سکه متن : السلطان ... المعادل یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه ...

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه‌های شاه‌رخ کورکانی و یعقوب

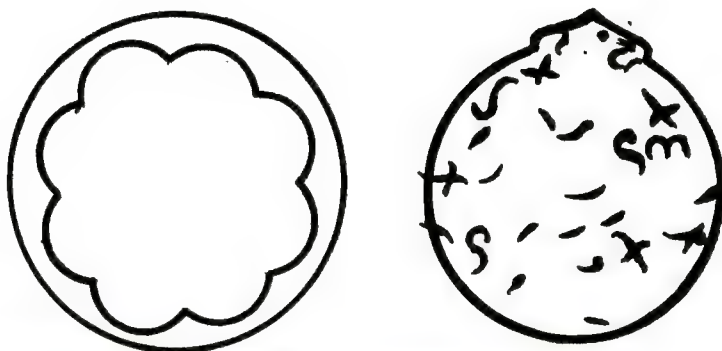
شماره : ۴۶۲ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۲/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم شاه کورکان خلدالله ملکه و سلطانه هراة ۸۱۹
سورشارژ : عدل سلطان رستم بهادر سورشارژ ۲ با احتمال قوی از رستم آق قویونلو : عمر باد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ ۳ : عدل سلطان بایسنغر اردو

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل یعقوب بهادرخان خلدالله ملکه و ... سورشارژ داخل دایره کلاهک دار : عدل سلطان
رستم اصفهان تزیینات : گلها و برگهایی بر سورشارژ منقور است که میتوان آنرا مقدمه تزیینات اسلیمی گل و برگ دار دوره
صفوی دانست . پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ...

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه‌های یعقوب و بایسنغر

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ...
سورشارژ : عدل سلطان رستم الحضرة ۸۹۹
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله !

شماره : ۲۲۱/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۱ گرم
قطر : ۲/۵۵ سانتیمتر
۲/۲۵

روی سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرد خیراً یره
سورشارژ : عدل سلطان رستم ضرب تبریز شبیه سورشارژ شماره ۲۲۱/۲ ج. ت.

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
پشت سکه متن : ضرب السلطان الاعظم ابو الفتح لسه (بایسنغر ...) سورشارژ ۱ : عدل سلطان یعقوب تبریز

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه‌های قراقویونلو

شماره: ۲۲۱/۳ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۴/۱ گرم

قطر: ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن: سورشارژ: عدل سلطان رستم ضرب تبریز ۸۹۹ در داخل يك دایره بصورت زیبایی جایگزین و نقر شده است.

شماره: ۲۲۱/۲ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۲ گرم

قطر: ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن: سورشارژ داخل گل ۶ پر: عدل سلطان رستم ضرب تبریز ۹۰۰
پشت سکه متن: السلطان الاء. ابعاد و اندازه و خط و تزئینات سکه نشان میدهد که اصل سکه متعلق به ترکمانان قراقویونلو می‌باشد.

شماره: ۲۲۱/۵ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۲/۱ گرم

قطر: ۱/۶۵ سانتیمتر

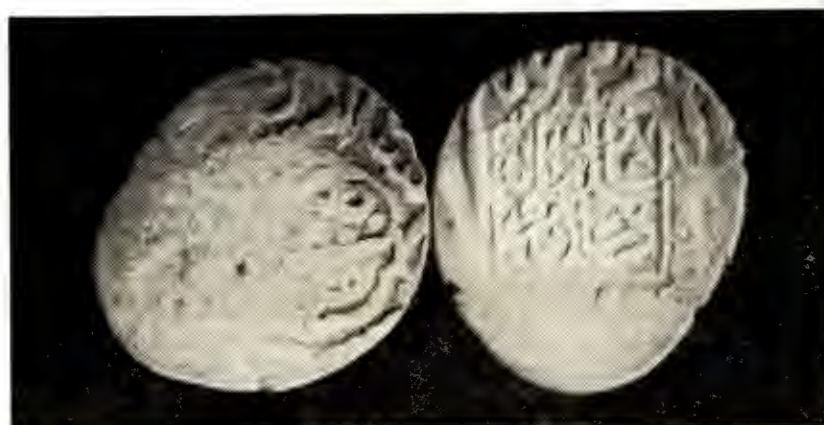
روی سکه متن: سورشارژ: عدل سلطان رستم ضرب تبریز؟ ۹۰ که در داخل يك گل ۸ پر تنظیم شده است.
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه: خلفای راشدین

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه‌های تیمور کورکان و فرخ یسار شیروانشاه

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۸ گرم
قطر : ۲/۶۵ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی سورشارژ : ناخوانا
پشت سکه متن : ... امیر تیمور کورکان ... سورشارژ ۱ : سلطان رستم
سورشارژ ۲ : عدل سلطان رستم ری ۸۹۹

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

سورشارژ : عدل سلطان رستم ساوه
حاشیه : السلطان فرخ یسار
پشت سکه متن : ضرب شماخی

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارز رستم آق قویونلو بر سکه‌های کورکانی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارز : عدل سلطان (عدلسلطان) رستم سلطانیه
پشت سکه متن : السلطان ... ابوالمظفر ... سورشارز، .... خان

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
سورشارز : عدل سلطان (عدلسلطان) رستم سلطانیه
پشت سکه متن : السلطان الاعظم، ...

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه یعقوب

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

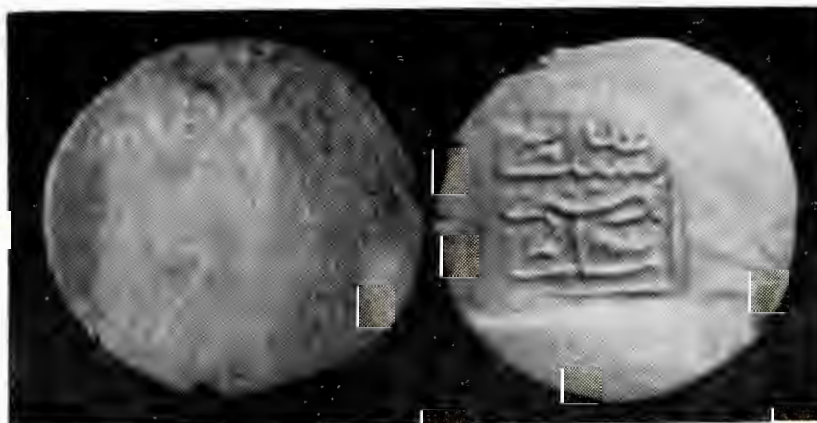
شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم العادل یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه
سورشارژ : عدل سلطان (عدل سلطان) رستم سلطانیه
پشت سکه متن : فمن یعمل مثقال ذره خیراً یره
حاشیه : لا اله الا / الله محمد رسول الله / سنه ...

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه فرخ یسار شیروانشاه

شماره : ۲۲۱/۷ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : متون اصلی سکه ساییده و از بین رفته و به احتمال قوی سکه فرخ یسار شیروانشاه می باشد .
سورشارژ : عدل السلطان رستم سلطانیه

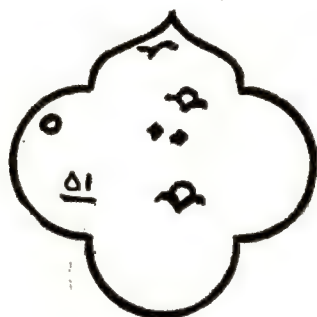
(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۲ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارژ داخل گل سه پر ، عدل سلطان رستم شیراز
سورشارژ : تمنا مطابق شکل پایین

سورشارژ رستم (مکرر) آق قویونلو بر سکه اوزون حسن

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۲ گرم
قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ : عدل سلطان رستم شیراز ۸۹۹
پشت سکه متن : السلطان الاعظم حسن بهادرخان خلدالله ملکه ..
سورشارژ : عدل سلطان ... ۹۹ (وارونه) ..

سورشارژ رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۱۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ...

سورشارژ ۲ : عدل سلطان رستم شیراز ۸۹۹

پشت سکه متن : ...

سورشارژ : عدل سلطان یعقوب ...

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

سورشارژ رستم آق قویونلو : عدل سلطان رستم شیراز
پشت سکه متن : سورشارژ بایسنقر آق قویونلو : عدل سلطان بایسنقر

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارز رستم آق قویونلو بر سکه‌های بایسنغر

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ...

سورشارز : داخل لوحه عدل سلطان رستم قزوین

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم بایسنغر بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ...

سورشارز : به بود استرآباد سورشارز ۲ : عدل سلطان رستم سلطانیه

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یرہ

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ... / ...

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه خودش

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

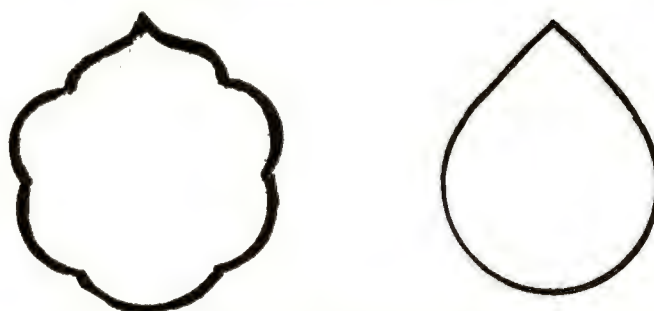
روی سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول / الله على / ولي الله
سورشارژ داخل مربع : عدل سلطان رستم قزوین
پشت سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر رستم بيگ بهادرخان خلدالله ملكه وسلطانه امد ؛

سورشارژ رستم و یعقوب آق قویونلو بر سکه ناخوانا

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

سورشارژ داخل دایره گوشه دار : عدل سلطان رستم قم ۸۹۹ (۹ ها وارونه نقر شده است) .
سورشارژ داخل گل ۶ پر نامتقارن : عدل سلطان یعقوب تبریز

۱- نمونه دیگری از سکه يك پادشاه که در زمان خودش در شهر دیگری سورشارژ خورده است .

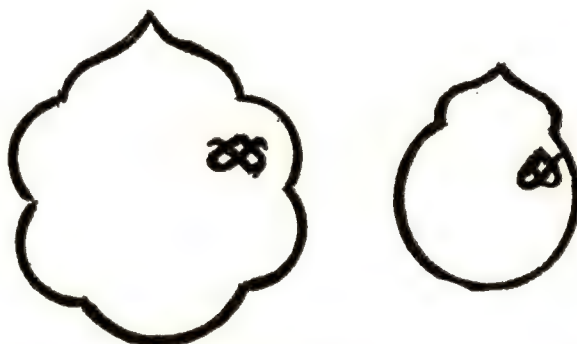

سورشارژ رستم و یعقوب و اوزون حسن آق قویونلو بر سکه ابوسعید کورکان (۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصدیق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی
سورشارژ ۱ : عدل سلطان رستم ضرب قم ۸۹۹ (رقم ۹ وارونه نقر شده است)
سورشارژ ۲ : عدل سلطان یعقوب قزوین
پشت سکه متن : السلطان الاعظم سلطان ابوسعید کورکان خلدالله ملکه و سلطانه استرآباد
سورشارژ ۳ : عدل حسن بیگ / ضرب / ۸۷۸

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه سکه : ... خلدالله ملکه سورشارژ : عدل شاه اسمعیل تبریز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر الصدیق ...
که سکه متعلق به آق قویونلو است شکل سورشارژ به سکه صفحه ۱۰۰ و تمنای آن از نوع تمنای ترکمانان وایلخانان
میباشد بالاخره غیر از اسم اسمعیل همه سورشارژ شبیه ترکمانان میباشد .

(۸۹۸-۸۹۰۲ ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه بایسنغر

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲/۲ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان / الاعظم / سلطان بایسنغر / ... / ...
سورشارژ : عدل سلطان رستم کاشان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله داخل گل ۴ پر : تبریز
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه بایسنغر

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان المادل ابوالفتح بایسنغر بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب ...
سورشارژ ۱ : عدل سلطان رستم کاشان
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرء خیراً یره
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ۸۹۶

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه شاهرخ کورکانی

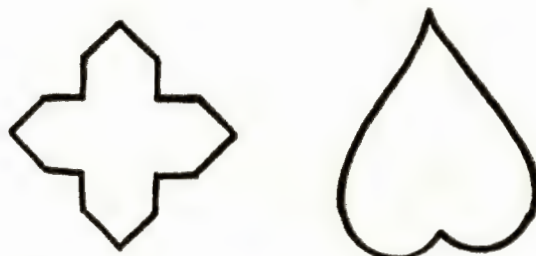
شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۵/۱ گرم
قطر: ۲/۳۵ سانتیمتر

روی سکه متن: ضرب / السلطان الاعظم / شاهرخ بهادرخان خلدالله / ملکه ...

سورشارژ: عدل سلطان رستم کاشان

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله

سورشارژ رستم و یعقوب آق قویونلو بر سکه اوزون حسن

شماره: م. ا. ب.
جنس: نقره
وزن: ۵ گرم
قطر: ۲ سانتیمتر

روی سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله داخل آن در زیر سورشارژ محل ضرب

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ ۱: عدل سلطان رستم کاشان

پشت سکه متن: السلطان العادل ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه

سورشارژ ۲: عدل سلطان یعقوب

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه یعقوب

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر
۱/۶

روی سکه متن : شهادتین و خلفای راشدین
پشت سکه متن : السلطان العادل یعقوب خلدالله ملکه
سورشارژ داخل لوحه ۱۰ پر ، عدل سلطان رستم کرمان ۸۹۹

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ : عدل سلطان رستم ضرب کوه کیلویه ۸۹۹
سورشارژ : عدل سلطان یعقوب ...

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه یعقوب

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : القاب و عناوین یعقوب بهادر
سورشارژ : عدل سلطان رستم ضرب مراغه
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : شهادتین و سال ضرب

سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه کورکانی

شماره : ح. ا.
جنس : نقره
وزن : ... گرم
قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : شهادتین و خلفای راشدین
سورشارژ : عدل سلطان رستم ضرب مراغه سنه ۸۹۹
پشت سکه متن : السلطان الاعظم ... خلد الله ملکه و سلطانه

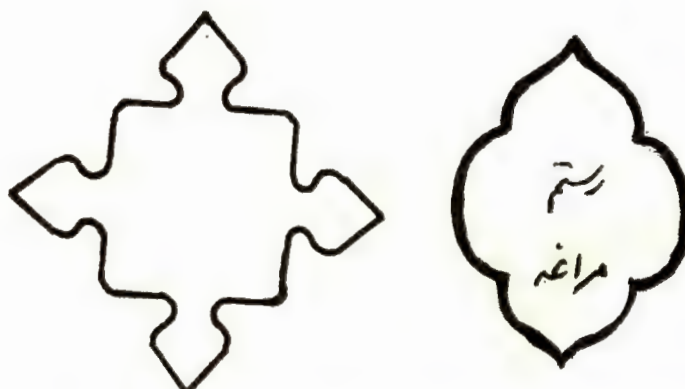
سورشارژ رستم آق قویونلو بر سکه خودش

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲/۲ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
سورشارژ : عدل سلطان رستم مراغه
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله
پشت سکه متن : السلطان العادل رستم بهادر خان ...

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۹۵ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

سورشارژ داخل لوحه مربع مجرا به دار : عدل سلطان رستم ضرب موصل
سورشارژی ناخوانا و ظاهراً متعلق به یعقوب آق قویونلو است .

۱- بارها اتفاق افتاده سکه‌های جاری را به بعلت فرسودگی و سائیدگی توزین و تغییر نموده و رواج داده‌اند یا نام خودشان را بر سکه رایج زمان سورشارژ کرده‌اند مانند سکه بالا .

سورشارژ رستم و یعقوب و اوزون حسن آق قویونلو بر سکه‌های جهان‌شاه قراقویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۹ گرم
قطر : ۲/۴ سانتیمتر
۲

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ... سلطا ... (ضرب سلطانیه)

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ ۱ : عدل سلطان رستم بهادرخان یزد ۸۹۸ سورشارژ ۲ : عدل سلطان حسن

پشت سکه متن : السلطان الاعظم جهان‌شاه ؛ بهادرخان خلداه ملکه و سلطانه

سورشارژ ۳ : عدل سلطان یعقوب ؟

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ... سورشارژ : عدل سلطان رستم

پشت سکه متن : منفی و وارونه نقر شده است . مطالب اصلی روی سکه السلطان الاعظم ...

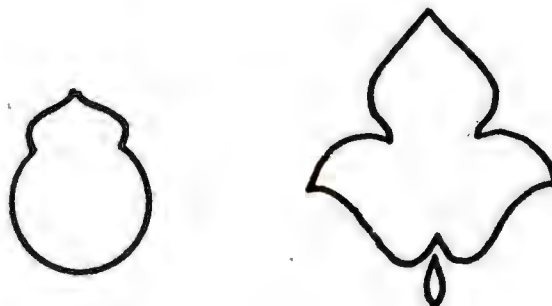
(۸۹۸-۸۹۰۲ ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارز رستم ویا بایسنغر و یعقوب آق قویونلو بر سکه کورگانی

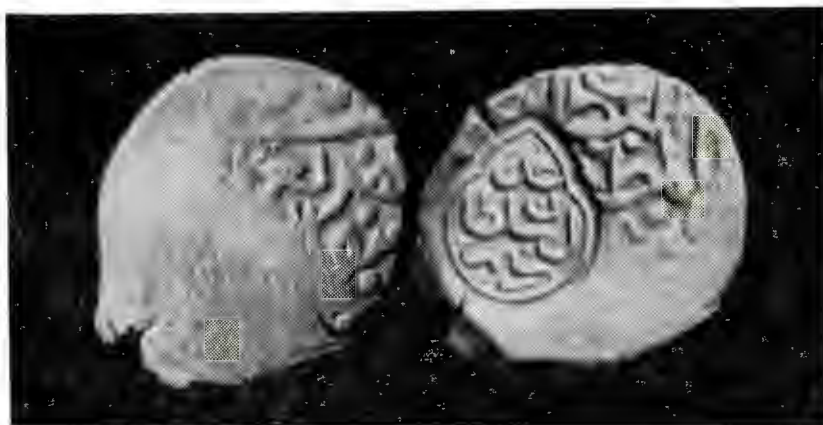
شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۵ گرم
قطر : ۲/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ... سورشارز ۱ : در داخل يك برگ بسیار زیبای اسلیمی به شکل برگ مو ، عدل سلطان رستم سورشارز ۲ داخل دایره زاویه دار : عدل یعقوب بهادر ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارز ۳ : در داخل كل يك برگ لوحه‌ای : عدل سلطان بایسنغر اردو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر یعقوب بهادرخان خلدالله ملکه سورشارز : عدل سلطان رستم

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / سنه ...

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

سورشارد رستم آق قویونلو بر سکه‌های قرخ یسار شیر وانشاه

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۱/۲ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارد درمیان يك برگ ، عدل سلطان رستم

پشت سکه متن : روی سکه شروانشاه که ناخوانا شده است .

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲/۱ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان ...

سورشارد داخل مستطیل ، عدل سلطان رستم ... ۲۲ شعبان ۸۹۹

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ...

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

سورشارد داخل مستطیل ، عدل سلطان رستم ... ۲۲ شعبان ۸۹۹

سورشارز رستم آق قویونلو بر سکه فرسوده

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۲۲۱/۴ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۱/۸ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : سورشارز عدل سلطان رستم سلطانیه ۹۰۰ (صقرا در خط عمومی پهلوی ۹ چیده شده است .

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۴۰۱ ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۹ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل رستم خان ضرب آمد

حاشیه : ابوبکر وعمر وعثمان وعلي

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد / رسول الله / في سنة ...

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : ۳۷۷ م. آ.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : عادل سلطان رستم آمد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ابو بکر عمر عثمان علی

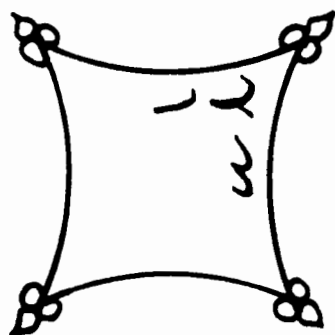
شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل رستم خان ضرب ارزنجان
حاشیه : ابو بکر وعمر وعثمان وعلی
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسو / لا الله

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : آقای زبان آزاد
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم خلد ملکه ه
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : ارز نجان
حاشیه : لا اله الا الله / محمد / رسول الله / الا الله / ...

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۹ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : اصفهان
حاشیه : سلطان ... رستم بهادرخان
پشت سکه متن : گل چهار پر و اطراف آن لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

۱- کلام لا اله الا الله به همان ترتیب که چاپ شده منقور است .

۲- پشت سکه شبیه سکه مراد آق قویونلو است بصفحات مربوطه در همین کتاب مراجعه نمایید .

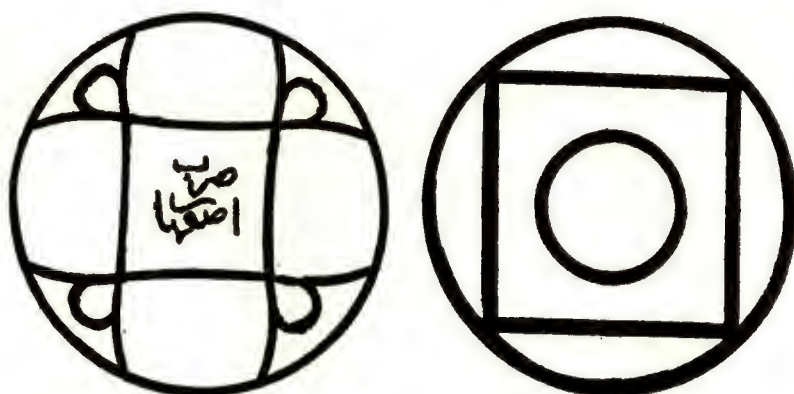
رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان ... ابوالمظفر رستم بهادرخان خلدالله ملکه وسلطان
پشت سکه متن : ضرب اصفهان
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسو / ل الله

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل / ابوالمظفر رستم / بهادرخان / خلدالله ملکه
پشت سکه متن : ضرب بدلیس
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم بهادر ۹۰۰
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : ضرب تبریز ۹۰۰ (ارقام وارونه نقر شده است) .
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسو / لا اله

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر رستم بهادر تبریز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله (بطور جالبی کلمات و جملات وارونه حکاکی شده است)
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم بهادرخان

حاشیه : ... تبریز ... پشت سکه متن : حسبى الله

حاشیه : لا اله الا الله / محمد / رسول الله / ...

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر رستم بهادرخان خلدالله ملكه وسلطانہ تبریز

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر و عمر / عثمان و علی / سنه (احدی یا اثنین) / وتسمايه

رستم آق قویونلو

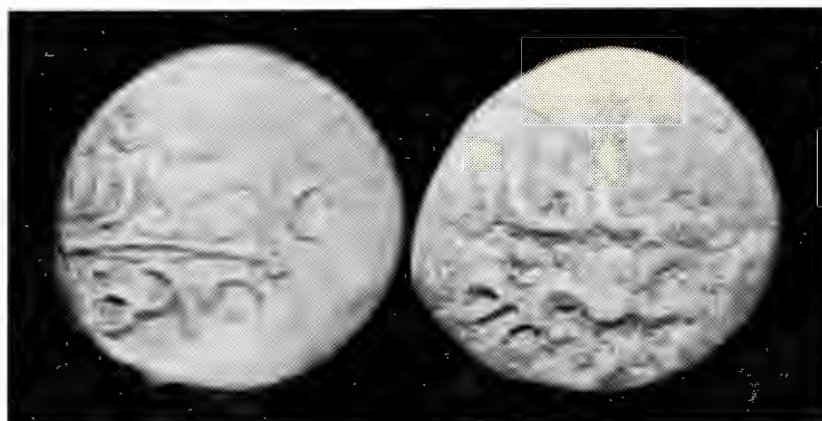
(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۲۲۱/۱۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر سلطان رستم بهادر خان / خلدالله ملکه تبریز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۱/۱۶ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل رستم خان خلدالله ملکه تبریز
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم العادل ؟ رستم بهادر خان
حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
پشت سکه متن : تبریز

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۲۲۱/۱۳ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۳/۲۵ گرم

قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب تیمجان (تیمجان ؟) السلطان الاعظم رستم بهادرخان خلدالله ملکه
 حاشیه : دوایر خط و زنجیره
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ح. ا.

جنس : نقره

وزن : ۱/۹ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم بهادر خلدالله ملکه .
 حاشیه : لا اله / الا الله / محمد / رسول الله
 پشت سکه متن : ضرب دماوند

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم بهادر خان
 حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
 پشت سکه متن : ضرب رویان ؟
 حاشیه : لا اله / الا الله / محمد رسو / ل الله

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۲۲۱/۱۰ ت. ت.

جنس : نقره

وزن : ۳/۴ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم رستم بیگ [ساری] بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
 حاشیه : ... حسین / بدرالعا

شماره : ۲۲۱/۱۴ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۳/۹ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان ... رستم بهادر خلدالله ملکه ...
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۵ گرم

قطر : ۱/۹۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم رستم بهادر خان
 پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یرہ
 حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
 حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : ۲۲۱/۱۱ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۱ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر رستم بهادرخان خان کاشا

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر رستم بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب کرمان

تزیینات : دوایر خط و زنجیره

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : سنه احدى وتسعمایه ۹۰۱

(۸۹۸-۹۰۲ ق.هـ. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق‌قویونلو

شماره : ا.م. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۹ گرم
قطر : ۱/۴ سانتیمتر

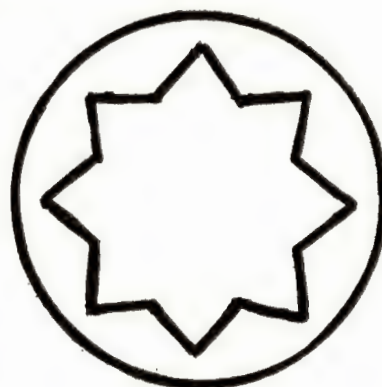
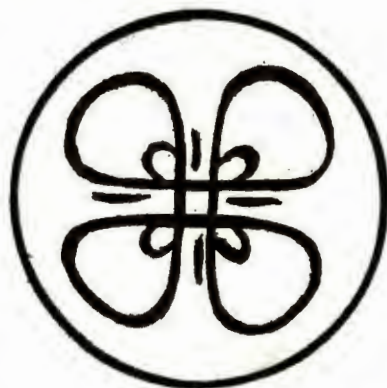
روی سکه متن : عدل سلطان رستم ۹۰۰ همدان حاشیه : الملك / ... / ... [بنا بر این ، الملك + الله / الحكم /
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : داخل ستاره ۸ پر : عدل سلطان رستم

حاشیه : ضرب / ب / همد / ان / ... پشت سکه متن : گل کوچک و بزرگ چهار پر که مرکز آنها به يك مربع
منتهی می‌شود منقور و در روبه کلبرگها : لا اله الا الله / محمد / رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ...

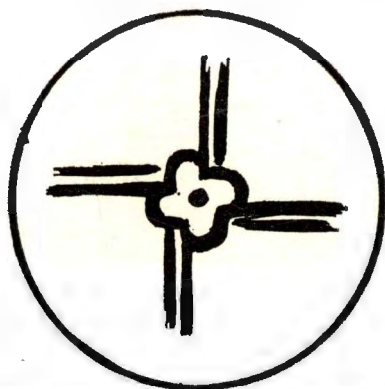
جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم خلدالله ملکه ضرب یزد سته ...

پشت سکه متن : تکرار چهار نام علی یك گل چهار پر ساخته ومتن سکه را چهار قطعه نموده که در این قطعات اسامی سایر ائمه اطهار بشرح زیر : نام سه امام محمد و يك امام موسی در چهار زاویه داخل قطعات و نام ۴ امام دیگر که با حروف مشابه به ج و ح شروع میشود در رویه خارجی قطعات منقور است و این روشی است که با رسم الخط زیباتری در سکه‌های صفویه مخصوصاً شاه اسمعیل صفوی دیده می‌شود ،

شماره : م. ا. ب.

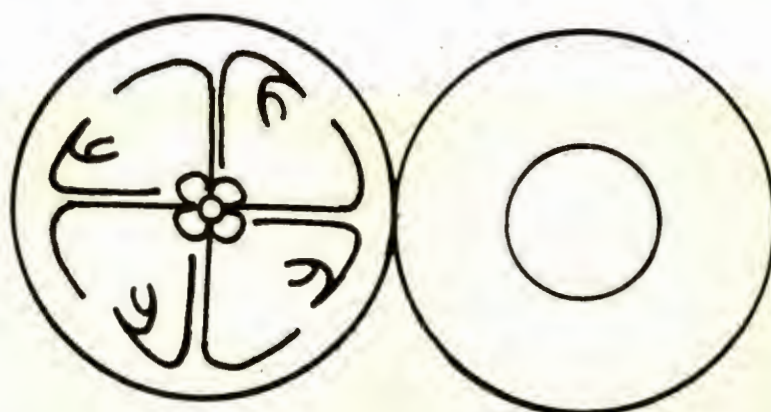
جنس : نقره

وزن : ۲ گرم

قطر : ۱/۴۵ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان رستم خان
 پشت سکه متن : گل چهار پر و چهار خط که رویه سکه را چهار قسمت کرده خط موازی با آنها حرفی از اسم علی است که نام ۴ امام شیعی است - در چهار گوشه گل اسم چهار امام دیگر که با حروف م شروع میشود (۳ محمد - ۱ موسی) در قسمت خارجی قطعات اسم چهار امام دیگر که با حروف ح و ج شروع میشود (۲ حسن - ۱ حسین - ۱ جعفر) و این نوع تزیین نشان میدهد که در زمان شاه اسمعیل صفوی از پسر دایی خود سلطان رستم این نوع تزیین سکه را تقلید کرده اند .

حاشیه : سلطان الاعظم خلدالله ملکه / ضرب فی یزد

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ... داخل لوحه «سلطان رستم» خلد الله ملکه و سلطانه
پشت سکه متن : ضرب یزد
داخل چهار محرابه : لا اله / الا الله / محمد رسو / ل الله

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره: ۲۲۱/۱۵ ج. ت.

جنس: نقره

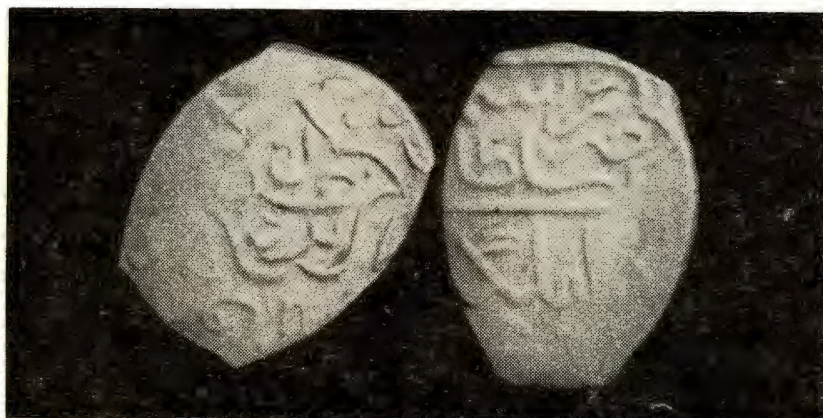
وزن: ۱/۸ گرم

قطر: ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن: عدل سلطان رستم خلدالله ملکه

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

پشت سکه متن: ضرب یزد حاشیه: لا اله الا الله / محمد / رسول الله

شماره: م. ا. ب.

جنس: نقره

وزن: ۲ گرم

قطر: ۱/۵ سانتیمتر

۱/۱

روی سکه متن: داخل لوحه، ضرب سلطان رستم بالا: ... زیر: خلدالله ملکه ۸۹۰۰۰

پشت سکه متن: داخل برگ یا ترنج ساده: عدل یزد

حاشیه: لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره: ...

جنس: نقره

وزن: ۲ گرم

قطر: ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن: سلطان رستم یزد حاشیه: السلطان الاعظم بهادرخان خلدالله ملکه

پشت سکه متن: داخل گل ۴ پر: رمضان ۸۹۹

حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : ا. م.
جنس : طلا
وزن : ۳/۴ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر رستم

حاشیه : دایره زنجیره

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ۸۹۸

شماره : ۲۲۱/۱۷ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۴ سانتیمتر

حاشیه : ... / ... / تسعین / ...

روی سکه متن : ... ابوالمظفر رستم بهادرخان

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۵/۲ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر
۱/۷

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر رستم بهادر خان خلدانه ملکه وسلطان

پشت سکه متن : داخل ستاره ۸ پر : لا اله الا الله / محمد رسول الله

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه.ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

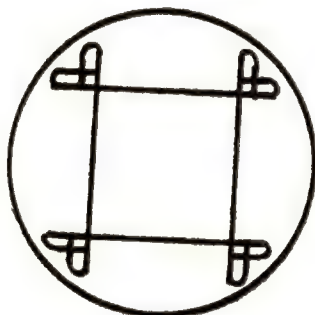
شماره ، ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۳/۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان / الاعظم رستم / بهادرخان خلد / الله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره ، ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۴۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب / السلطان الاعظم ابوالمظفر رستم بهادرخان خلد الله ملکه و ساطانه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : حضرة ابوبکر حضرة عمر حضرة عثمان حضرة علی

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۹ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

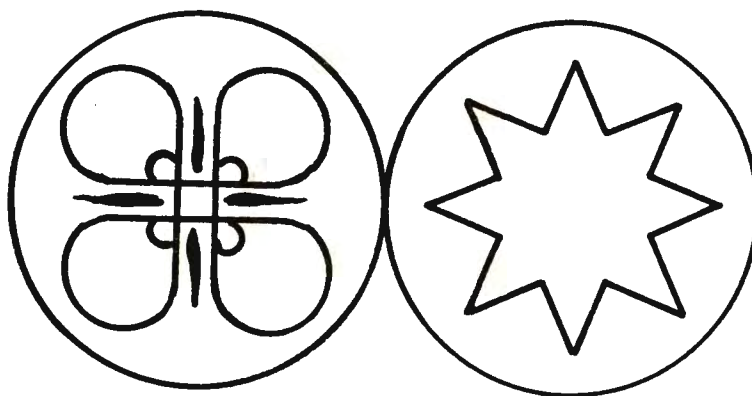

روی سکه متن : وارونه ضرب شده است ؛ السلطان العادل ابوالمظفر رستم بهادر خان خلد الله ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۳۵ سانتیمتر

روی سکه متن : داخل ستاره سلطان رستم
پشت سکه متن : گل اسلیمی چهارخانه که در داخل گلبرگ راست بالایی کلمه محمد و چپ بالایی رسول الله خوانده میشود بنابراین درگلهای پایین لا اله الا الله بوده است .
حاشیه : ابابکر عمر عثمان علی

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

رستم آق قویونلو

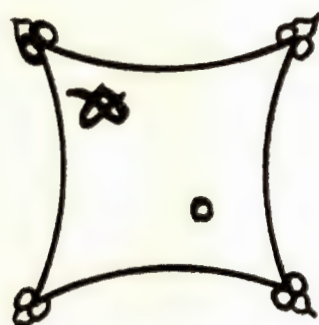
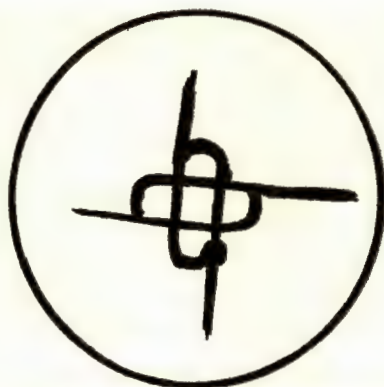

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل رستم خان

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسو / ل الله

پشت سکه متن : نام علی چهار بار تکرار شده و گل وسط را ساخته و در چهار کنج حاصله نام ۸ امام دیگر به طوریکه در هر کنج يك اسم که با حرف میم (محمد و موسی) و اسم دیگر با حرف ح یا ج (حسن حسین حسن جعفر) شروع میشود نقر شده است و به این ترتیب نام ائمه اطهار اثنی عشر بر روی سکه منقور است .

شماره : ا.م. ب.
جنس : نقره
وزن : ۳/۱ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ۸۹۸ / السلطان الاعظم / ابوالمظفر رستم / بهادر خان / خلد الله ملکه .

پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره

حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله / ... / ...

رستم آق قویونلو

(۸۹۸-۹۰۲ ه. ق. ۱۴۹۲-۱۴۹۷ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۴۵ سانتیمتر

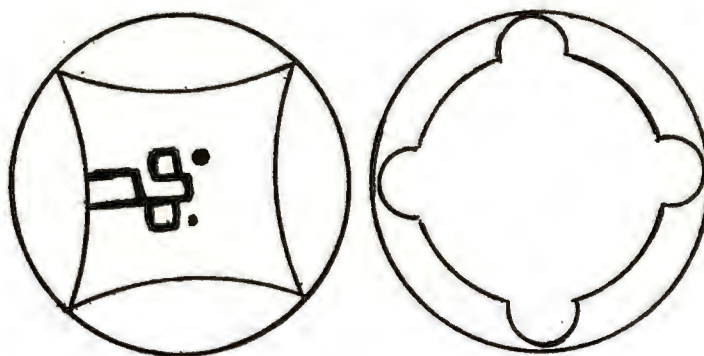

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر رستم خان خلداده 'ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : ابوالمظفر رستم بهادر بدلیس
پشت سکه متن : لا اله الا / الله محمد / رسول الله اسم محمد چنان است که گراورده است .
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

۹ القایم بامر الله ابوالمظفر احمد (گوده)

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

شش ماه حکومت کرد و در جنگ با حکام یاغی در «کنیرالنک» اصفهان کشته شد. با وجود حکومت کوتاه مدت سکه‌های متعددی از هر نقطه نظر از این پادشاه باقیمانده و بدست آمده است.

سورشارزهای احمد :

۱- عدل سلطان احمد   ضرب کماخ   ۴ نوع

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های احمد گوده :

۱- القایم بامر الله سلطان احمد بهادر خان خلد الله ملکه + لا اله الا الله / محمد رسول الله

ابوبکر عمر عثمان علی

۲- القایم بامر الله سلطان (الاعظم ابوالنصر) احمد بهادر خان خلد الله ملکه + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی

۳- السلطان العادل «ابوالنصر» سلطان احمد بهادر خان خلد «الله» ملکه + مانند ردیف «۲»

۴- عدل سلطان احمد / ابوبکر عمر عثمان علی + لا اله الا الله / محمد رسول الله
علی ولی الله

۵- السلطان الاعظم خلقه الله العلی ظل الله علی الاعلی سلطان احمد بهادر خلد الله ملکه + مانند ردیف «۱»

۶- السلطان الاعظم القاضی سلطان احمد خان خلد الله ملکه و سلطانه + مانند ردیف «۱»

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

سورشارژ احمد آق قویونلو بر سکه‌های یعقوب

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۲/۱ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی
سورشارژ : عدل سلطان احمد کلاخ یا کماخ
پشت سکه متن : السلطان الاعظم یعقوب بهادر خان خلدالله ملکه

شماره : ۲۲۲/۱ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۱/۹ گرم
قطر : ۱/۵۵ سانتیمتر

روی سکه سکه : شهادتین سورشارژ : عدل سلطان احمد
پشت سکه متن : السلطان العادل یعقوب خان خلدالله ملکه

۱- کماخ : از شهرهای دیاربکر ص ۲۶۷ تشکیل دولت ملی در ایران ، کماخ : حصار است از بلاد روم . بر روی

سنگواره بلند تعمیر پذیرفته و غایت استحکام و استواری آن در اطراف آفاق اشتهار گرفته ص ۶۵۷ ، جلد ۴ ، حبیب السیر .

(۹۰۲-۸۹۰۳ ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

سورشارژ احمد آق قویونلو بر سکه ابوسعید کورکانی

شماره: ۲۲۲/۳ ج. ت.

جنس: نقره

وزن: ۱/۹ گرم

قطر: ۱/۶ سانتیمتر

سورشارژ: عدل سلطان احمد

شماره: ...

جنس: نقره

وزن: ۲ گرم

قطر: ۵ سانتیمتر

پشت سکه متن: السلطان الاعظم سلطان ابوسعید (تمنای تیموری) کورکان خلدالله ملکه و سلطانہ استرآباد ۸۷۱. با یک سورشارژ ناخوانا.

پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه: ابوبکر الصدیق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

سورشارژ: عدل سلطان احمد

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

احمد آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۲ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ... احمد بهادر خان خلد الله ملکه ... ابرقو
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
تزیینات : مربع و دایره خطی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۳/۷ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ... السلطان احمد بهادر خان خلد الله ملکه اصفهان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
و روی سکه دو ستاره ۴ پر و چندین نیمدایره و خط و نقطه که با تکامل تدریجی بصورت گل و بوته و اسلیمی ظریف دوره صفویه در می آید.

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۱/۸۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ... القائم بامر الله سلطان احمد بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
ضرب قم حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

احمد آق قویونلو

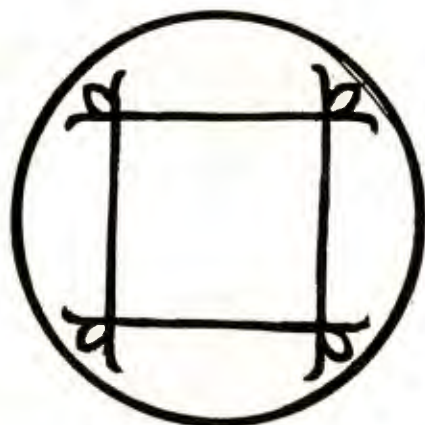
شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ۴/۶ گرم

قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : القائم بامر الله السلطان الاعظم ابوالنصر احمد بهادر خان خلد الله ملكه ۹۰۳
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبكر عمر عثمان على

شماره : ۲۲۲/۴ ج. ت

جنس : نقره

وزن : ۳/۸ گرم

قطر : ۱/۶۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب القائم بامر الله سلطان احمد بهادر ...

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبكر عمر عثمان على
تزیینات دایر خط و زنجیره

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

احمد آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۲۵ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

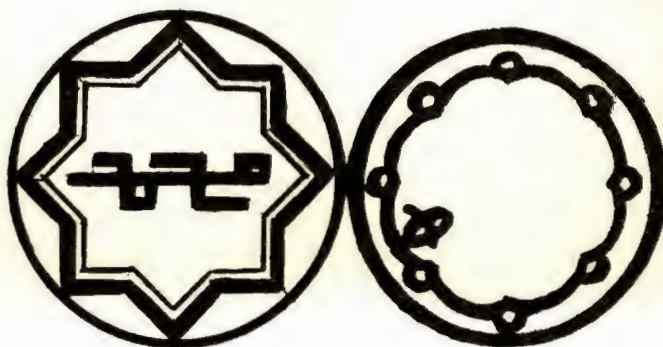

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالنصر احمد بهادر ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر وعمر وعثمان وعلي

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۷ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ... سلطان احمد خلد ملکه ه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

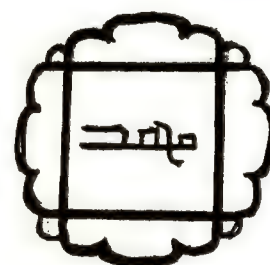
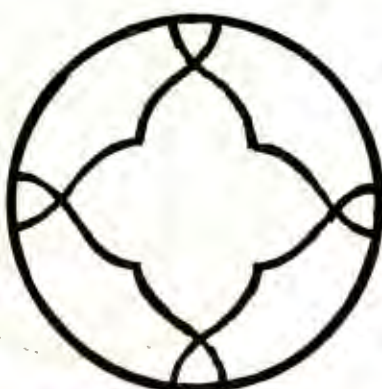
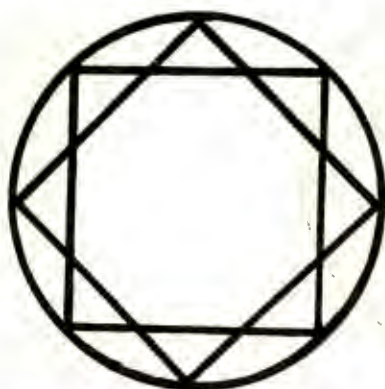
(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

احمد آق قویونلو

شماره : ا.م. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۷ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان احمد بهادر
حاشیه : ابابکر عمر عثمان علی
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ا.م. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۱ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالنصر احمد بهادرخان سنه ۹۰۲
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

احمد آق قویونلو

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۴۹۸ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۶ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ... القاضی سلطان احمد بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله
حاشیه در چهار مثلث ، ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ... القاضی سلطان احمد بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد / رسول الله

حاشیه : از تقاطع دو مربع محیطی و یک ۸ ضلعی (که شهادتین متن در داخل آن منقود است) و دو مثلث (که داخل آنها گل سه پر نفر شده است) و ۸ مثلث که یک ضلع شان قوس دو دایره بزرگ محیطی است (که متناوباً داخل آنها یک گل چهار پر و نام چهار خلیفه است) و از آنجمله نام علی (ع) مرئی است و بقیه ضرب نشده است .

احمد آق‌قویونلو

(۹۰۲-۹۰۳ ه. ق. ۱۴۹۶-۱۴۹۷ م.)

شماره : ۲۲۲/۵ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۱/۷۵ گرم
قطر : ۱/۲۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر احمد بهادرخان خلد ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۲/۶ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۱/۶۰ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم احمد بهادرخان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۹ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم خلقه الله العلی ظل الله علی الاعلی سلطان احمد بهادرخان خلد الله ملکه .
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

احمد آق قویونلو

(۹۰۲-۹۰۳ ه.ق. ۱۴۹۶-۱۴۹۷ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم خلقه الله العلي ظل الله علي الاعلى سلطان احمد بهادر خان خلد الله ملكه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبكر عمر عثمان علي

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : القائم بامر الله سلطان احمد بهادر خان خلد الله ملكه ۹۰۳
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبكر عمر عثمان علي

ابوالمظفر سلطان مراد بهادرخان

به سال ۹۰۳ هـ. ق. در قم ۹۰۷-۹۰۸ هـ. ق. در ایران تا ۹۱۴ هـ. ق. حاکم بکانه
 » ۱۴۹۷ م. » ۱۵۰۱-۱۵۰۲ م. » تا ۱۵۰۸ م. »

حاکم وساکن شیراز بعد از مرگ احمد درقم به سلطنت رسیده، در جنگ بامحمد، فاتح شده و او را اسیر می‌گیرد، در جنگ با الوند متصرفات و مملکت اوزون حسن را بین خود به شرح زیر تقسیم نموده و پیمان عدم تجاوز می‌بندند.

۱- عراق و فارس و کرمان متعلق به مراد
 ۲- دیاربکر، اران، آذربایجان متعلق به الوند
 } مرز مشترك رود قزل اوزن

سورشارژ مراد :

۱- عدل سلطان مراد بهادرخان

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های مراد :

- ۱- السلطان مراد بهادرخان + لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
- ۲- عدل سلطان مراد بهادر + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی
- ۳- سلطان الاعظم مراد (ضرب دارالعباده یزد) + لا اله الا الله / محمد رسول الله
- ۴- السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادر خلدالله ملكه و سلطانه + فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره / اللهم صلی علی محمد
- ۵- السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادرخان خلدالله ملكه و سلطانه + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی
- ۶- السلطان الاعظم ابو الفتح مراد بهادرخان خلدالله ملكه + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی

۷- السلطان الاعظم مرادخان اسعدالله ملكه وسلطانہ «ضرب كاشان» + لا اله الا الله - محمد رسول الله
 ابوبكر الصديق - عمر الفاروق - عثمان ذی النورین - علی المرتضی
 بر ردیف‌های (۴-۵) تمغای قبل از اسم مراد منقور است.

مراد آق قویونلو (۹۰۳-۹۱۴ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

شماره : ۳۷۹ م. آ.
 جنس : نقره
 وزن : ۱/۹ گرم
 قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادرخان ضرب ارومی
 پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
 حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۳/۱ ج. ت.
 جنس : نقره
 وزن : ۲/۳۵ گرم
 قطر : ۱/۸ سانتیمتر
 ۱/۴

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادر خلدالله ملكه وسلطانہ
 پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره
 حاشیه : اللهم / صل / علی / محمد

(۹۰۳-۹۱۴ ه.ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

مراد آق‌قویونلو

شماره : ۲۲۳/۲ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ... ابوالمظفر مراد بهادر خلدالله ملکه / لا اله الا الله ...
پشت سکه متن : فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره
حاشیه : اللهم / صلی / علی / محمد

شماره : ۲۲۳/۳ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۳/۸ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادر خان خلدالله ملکه فی ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۳/۴ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۳/۸۵ گرم

قطر : ۱/۸۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر مراد بهادر خلدالله ملکه . ضرب کاشان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

مراد آق قویونلو

(۹۰۳-۹۱۴ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

شماره : ۲۲۳/۵ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۱/۷۵ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان مراد بهادر
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ۲۲۳/۶ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۳/۸ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ... سلطان مراد بهادر خان خلد الله ملكه و ...
پشت سکه متن : متأثر از دو سر سکه است ۱- بصورت غیر مشخص وضعیف که در زیر دیده می‌شود: فمن يعمل مثقال ذرة خیراً یره ۲- بصورت بارز و مشخص: لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : خلفای راشدین

شماره : ۳۷۸ م. آ.
جنس : نقره
وزن : ۰/۹۵ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب یزد السلطان الاعظم مراد اسعد الله ؟
پشت سکه متن : کل چهار پر حاشیه : لا اله الا الله / محمد رسول الله

۱- این سکه در نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان به نام احمد رده بندی شده.

مراد آق قویونلو (۹۰۳-۹۱۴ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

شماره: ۲۲۳/۷ ج. ت.

جنس: مس

وزن: ۱/۷ گرم

قطر: ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن: مراد ... حاشیه: ... تسعین
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

شماره: ...

جنس: نقره

وزن: ۳/۱ گرم

قطر: ۲/۳ سانتیمتر

روی سکه سکه: السلطان الاعظم سلطان مراد بهادرخان / اسعدالله ملکه / وسلطانہ کاشان
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر الصديق ☆ عمر الفاروق ☆ عثمان ذی النورین ☆ علی المرتضی

شماره: ۲۲۳/۸ ج. ت

جنس: نقره

وزن: ۱/۱ گرم

قطر: ۱/۱ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان الاعظم ابوالفتح مراد بهادرخان ...
پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

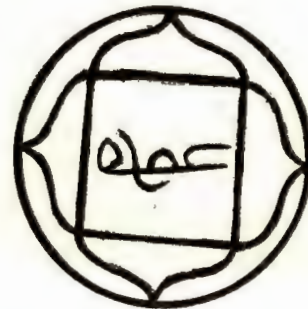
(۹۰۳-۹۱۴ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

مراد آق قویونلو

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۱/۲۵ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالفتح مراد بهادرخان خلدالله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد (محمد وارونه منقور است) رسول (الله - دیده نمی‌شود)
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۰/۷ گرم
قطر : ۱/۱۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ... / ... سلطان مراد ؟ بهادرخان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

مراد آق قویونلو

(۹۰۳-۹۱۴ ه. ق. ۱۴۹۷-۱۵۰۸ م.)

شماره : ا. ب.
جنس : مس
وزن : ۰/۷ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب یزد سلطان مراد بهادرخان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

شماره : ا. ح.
جنس : نقره
وزن : ۳/۱ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر سلطان مراد بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب کاشان
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ☆ عمر الفاروق ☆ عثمان ذی النورین ☆ علی المرتضی
سورشارد مراد آق قویونلو بر سکه محمد ابوالمکارم

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۸ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان الا ... لمکارم محمد بهادرخان خلدالله ملکه
به مراد در دوره دوم سلطنت مراد (۹۰۷-۹۱۴) میباشد.
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

ابوالمظفر سلطان الوند بهادرخان

۹۰۳-۹۰۷ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.

پس از کشته شدن رستم بیگ در جنگ با سرداران ترکمان «احمد بیگ» نواده اوزون حسن به شاهی رسید. لیکن بیش از شش ماه در این مقام نپایید و در حدود اصفهان به دست یکی از امرای خود به نام «آیه سلطان» که بر او شوریده و به جنگ برخاسته بود کشته شد. و به جای او مراد فرزند یعقوب بیگ عهده‌دار مقام سلطنت گردید، ولی پیش از آنکه زمامداری بر او قرار گیرد «الوند بیگ» فرزند «مقصود بیگ» فرزند «اوزون حسن» به مدد آیه سلطان مزبور به تبریز رفت و بر سریر سلطنت نشست.

الوند چند سالی در گیراگیر ملوک الطوائفی آن روز ایران برپاره‌ای از نقاط قلمرو فرمانروایی آق قویونلو سلطنت کرده و سرانجام در جنگ با سپاه قزلباش در حدود نخجوان شکست خورده به دیاربکر گریخت و شاه اسمعیل بر قلمرو حکومت او دست یافت (سال ۹۰۷ ه.ق.).

پس از مدتی روزگار به جنگ و گریز گذراند و در ۹۱۰ ه.ق. درگذشت.

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های الوند:

- ۱- عدل سلطان الوند فومن + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی
- ۲- السلطان الاعدل (العدل ابوالمظفر) الوند بهادرخان خلدالله ملکه + لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله (دوازده امام) (ابوبکر - عمر - عثمان - علی)
- ۳- السلطان الوند خلدالله ملکه و سلطانه + ضرب تبریز ...
- ۴- السلطان العادل الوند تبریز ۹۰۶ + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر عمر عثمان علی
- ۵- السلطان العادل ابوالمظفر الوند بهادرخان خلدالله ملکه (و سلطانه) (تبریز سنه ۹۰۳) + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر (الصدیق) - عمر (الفاروق) - عثمان (ذی النورین) - علی (المرتضی)
- ۶- السلطان الاعظم [ابوالمظفر سلطان] الوند بهادرخان خلدالله ملکه (لاهیجان) (فومن) (ضرب تبریز) [یزد] + لا اله الا الله / محمد رسول الله / [علی ولی الله] / ابوبکر عمر عثمان علی

۱- نسب نامه کتاب تشکیل دولت ملی در ایران، هیتس، ترجمه کیانوس جهانمندی، صفحه ۱۸۹ الوند را پسر یوسف میرزا، حبیب السیر صفحات ۴۴۴ و ۴۴۵ «الوند مرزا ولد یوسف بیگ» نوشته فقط در کتاب: فرمان‌های ترکمانان قراقویونلو و آق قویونلو از مدرسی طباطبائی، چاپ قم ۱۳۵۲ که شرح حال الوند عیناً از صفحه ۱۱۷ آن نقل شده، الوند را پسر مقصود بیگ نوشته است.

(٩٠٣-٩٠٧ هـ. ق. ١٤٩٨-١٥٠١ م.)

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

حاشية : أبو بكر الصديق عمر الفاروق عثمان ذى النورين علي المرتضى

قطر : ۲ سانتی متر

حاشیہ : ابوبکر عمر عثمان علی

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان / العادل / [الوند] / ... / ... پشت سکه متن : تبریز ۹۰۶
حاشیه داخل : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

الوند آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۷ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

شماره : ۲۲۴/۱۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۴ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

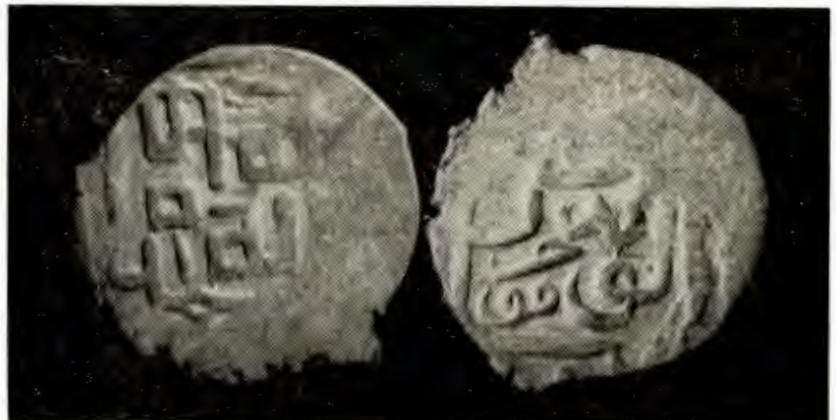
روی سکه متن : السلطان / العادل / الوند / ... / ...
پشت سکه متن : تبریز ۹۰۶
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۴/۱۴ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۲/۴ گرم
قطر : ۱/۵۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الوند خلد الله ملكه وسلطانہ
پشت سکه متن : ضرب تبریز
تزیینات : ترکیب اسلیمی و تمغا

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۱/۲ گرم
قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : عادل سلطان الوند فومن
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
تزیینات پشت و روی سکه بعلت ضرب ناقص نامعلوم است .

الوند آق‌قویونلو

(۹۰۳-۹۰۷ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

شماره : ۲۲۴/۶ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۲/۶ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم الوند [فومن] الوند بهادرخان خلدالله ملکه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ۲۲۴/۱۳ ج. ت.

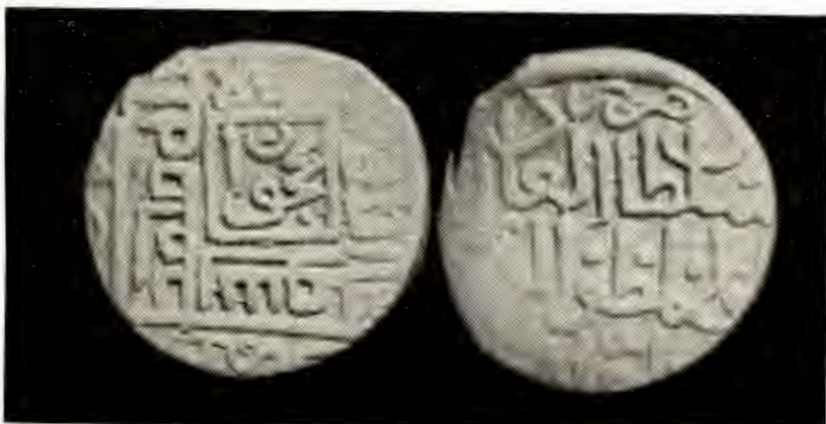
جنس : نقره

وزن : ۲/۵ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم الوند [لاهیجان] بهادرخان ...

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ...

شماره : ۲۲۴/۷ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۷۵ گرم

قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان العادل ابوالمظفر الوند بهادرخان خلدالله ملکه ...

پشت سکه متن : فخرجوان

حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله حاشیه خارجی : ابوبکر عمر عثمان علی

(۹۰۳-۹۰۷ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

الوند آق‌قویونلو

شماره : ۴۶۶ د. ک. م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۱ گرم
قطر : ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : سلطان الاعظم ابوالمظفر الوند بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

شماره : ۳۸۰ م. آ.
جنس : نقره
وزن : ۱/۰۵ گرم
قطر : ۱/۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر «سلطان الوند» بهادر خان ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله

شماره : ۲۲۴/۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷۵ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعدل الوند بهادر خلدالله ملکه وسلطانہ
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ... ☆ موسی وعلی ☆ ...

الوند آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۷ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

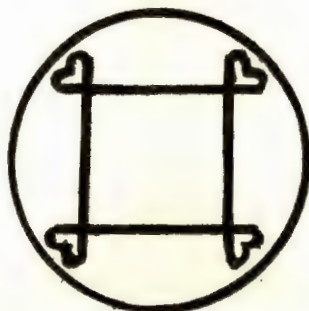
شماره : ۲۲۴/۳ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۶۵ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر الوند بهادرخان خلد ملکه ۸۹۶
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علي ولي الله
حاشیه ، ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...

جنس : نقره

وزن : ... گرم

قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر الوند بهادرخان خلد الله ملکه و سلطانة
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علي ولي الله

(۹۰۳-۹۰۷ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

الوند آق قویونلو

شماره : ۲۲۴/۱۰ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶۵ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر
۱/۸

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر الوند ... خان هـ ۹۰۶
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۴/۸ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۵ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر الوند بهادر خلد الله ملکه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ۲۲۴/۹ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر
۱/۶

روی سکه متن : السلطان ... ابوالمظفر الوند بهادر خلد الله ملکه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

(۹۰۳-۹۰۷ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

الوند آق‌قویونلو

شماره : ۴۶۶ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۱/۲ گرم

قطر : ۱/۴ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظام ابوالمظفر (الوند) ....

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

ه

شماره : ۴۶۶ د. ک. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۱/۸ گرم

قطر : ۱/۵ سانتیمتر

روی سکه متن : عدل سلطان الوند خان

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

(۹۰۳-۹۰۷ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

الوند آق قویونلو

شماره : ۲۲۴/۱ ج. ت.
جنس : مس
وزن : ۱/۶ گرم
قطر : ۱/۷ سانتیمتر

روی سکه متن : ... العادل / الوند / ...
پشت سکه متن : محمد / عمر ...

شماره : ۲۲۴/۱۵ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۳/۴ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : زنجیره السلطان العادل زنجیره ابوالمظفر الوند زنجیره
پشت سکه متن : زنجیره لا اله الا الله زنجیره محمد رسول الله زنجیره

الوند آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۷ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۱ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان عادل ابوالمظفر الوند بهادر خلدالله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۸ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان عادل ابوالمظفر الوند ... خلدالله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

ابوالمکارم سلطان محمد بهادرخان

۹۰۳-۹۰۶ ق.م. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.

«محمدی والوند» پسران «یوسف بن حسن بیگ» بعد از کشته شدن «احمد گوده» در جنگ «کنیر - النک» هر کدام به سویی رفتند. محمدی به دارالعباده یزد رفته بیاری حاکم آن دیار «مراد بیگ بایندر» به پادشاهی رسید. الوند میرزا به دیاربکر شتافته به کمک خال خود «رستم بیگ» رایت استقلال برافراشت. بعد از عزیمت «آیبه سلطان» به سوی تبریز «محمد» توانست تمام ولایات عراق و ری را به تصرف آورده در ملک ری رحل اقامت افکند. سال دیگر «محمدی» مغلوب «آیبه سلطان» شده به نزد «حسین کیا جلای» به قلعه «استا» رفت و آیبه سلطان برادر خود «کزل احمد = قزل احمد» را بر ری و ورامین گماشت خود به قم رفت. محمد باتفاق امیر حسین کیا و اشرف بیگ بر ری شبیخون زده و کزل احمد را به قم متواری نمود. و در جنگی که در محل «عزیز گیتی» اتفاق افتاد آیبه سلطان کشته شد و محمد به تبریز عزیمت و بر تخت نشست. در جنگی دیگر که بیرون اصفهان مابین محمد و مراد اتفاق افتاد محمد مقید و کارش خاتمه یافت.

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های محمد:

- ۱- السلطان الاعظم [ابوالمکارم - ضرب یزد] (گرجستان) محمد بهادرخان خلدالله ملکه [وسلطانه]
 + لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله [ابوبکر (الصدیق) - عمر (الفاروق) - عثمان (ذی النورین) - علی (المرتضی)]
- ۲- السلطان الاعظم والخاقان الاعدل ابوالمکارم محمد بهادرخان خلدالله ملکه و سلطانه ضرب یزد
 + لا اله الا الله / محمد رسول الله / نام ائمه اطهار اثنی عشر
- ۳- السلطان الاعظم ابوالمظفر محمد بهادرخان خلدالله ملکه و خلافته [ضرب یزد] + لا اله الا الله / محمد رسول الله [علی ولی الله / ابوبکر صدیق - عمر فاروق - عثمان ذی النورین]
- ۴- السلطان العادل ابوالمکارم محمد بهادرخان خلدالله ملکه + لا اله الا الله / محمد رسول الله [علی ولی الله / ابوبکر صدیق - عمر (الفاروق) - عثمان (ذی النورین) - علی (المرتضی)]
- ۵- السلطان الاعظم ابوالنصر محمد بهادرخان خلدالله ملکه و سلطانه + لا اله الا الله / محمد رسول الله / ابوبکر - عمر - عثمان - علی

محمد آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۶ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

شماره : ۲۲۵/۱ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۲/۲۵ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان العادل الاعظم [گرجستان] محمد بهادر خلدالله ملکه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علي ولي الله

شماره : ۲۲۵/۲ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۲/۳۵ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمکارم محمد خلدالله ملکه

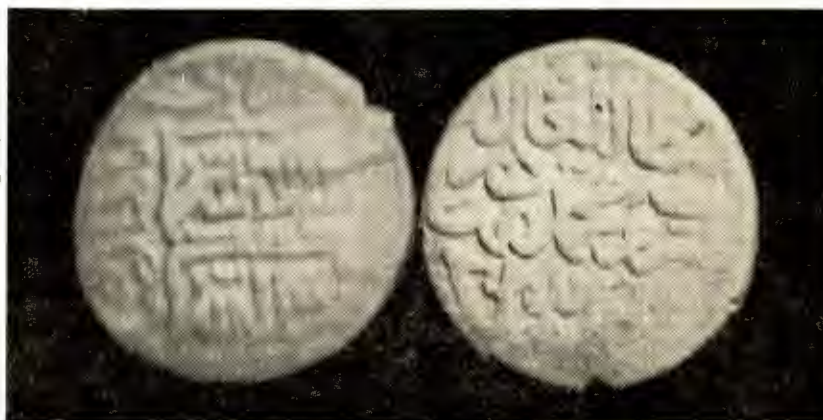
حاشیه داخلی : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علي

محمد آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۶ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

شماره : ۲۲۵/۳ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶۵ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمکارم محمد بهادرخان خلدالله ملکه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

شماره : ۲۲۵/۴ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان العادل ابوالمکارم محمد بهادرخان خلدالله ملکه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

(۹۰۳-۹۰۶ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

محمد آق قویونلو

شماره : ۲۲۵/۵ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۷۵ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم / والخاقان الاعدل / ابوالمکارم [محمد بهادرخان] خلدالله / ملکه وسلطانہ
ضرب یزد

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

با چهار نام علی یک مربع ساخته شده و در حواشی آن نام هشت امام دیگر اثنی عشری منقور است .

شماره : ...

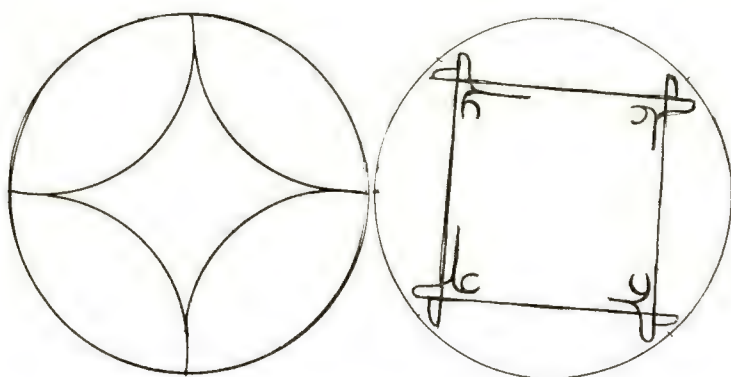
جنس : نقره

وزن : ۴/۷۵ گرم

قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم / والخاقان الاعدل / ابوالمکارم [محمد بهادرخان] خلدالله ملکه وسلطانہ ضرب یزد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : نام ۱۲ امام بشرح زیر ۱- اسم چهار امام که علی است بصورت یک مربع ناشی از تقاطع ۴ علی بوجود آمده
منقور است و نام هشت امام دیگر در قطعات خارج مربع .

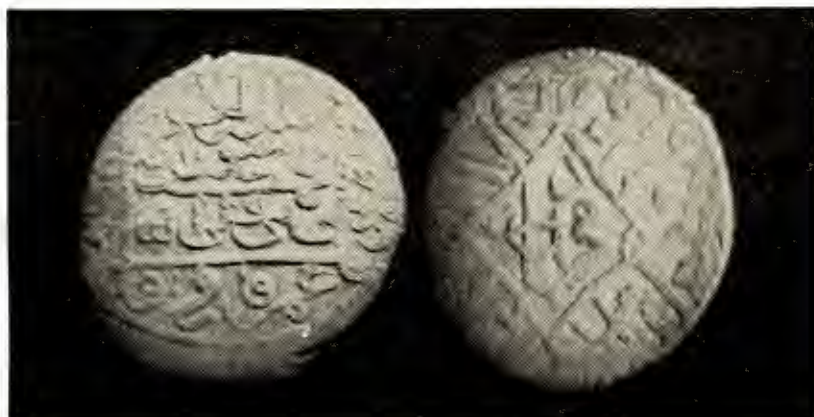

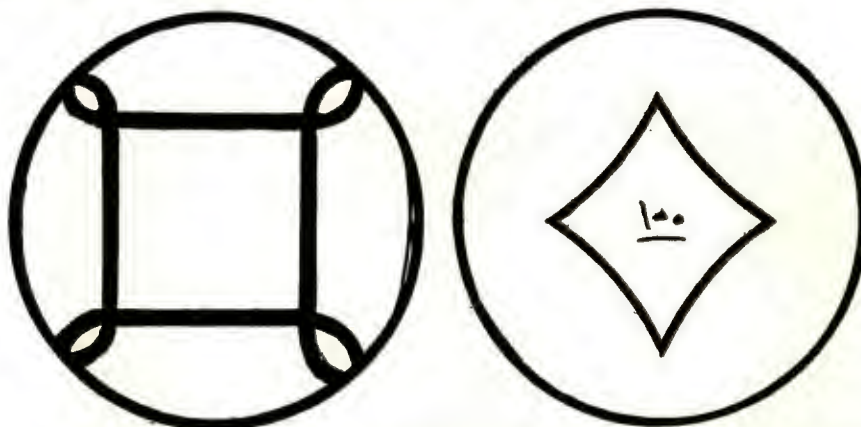
(۹۰۳-۹۰۶ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

محمد آق قویونلو

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۷ گرم
قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم / ابوالمکارم / محمد بهادر (داخل لوزی) خلدالله ملکه / و ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ☆ عمر الفاروق ☆ عثمان ذی النورین ☆ علی المرتضی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ... گرم
قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان العادل ابوالمکارم محمد بهادر ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

۱- نشان می‌دهد که نام و لقب سه خلیفه در حاشیه (راست و چپ و پایین) و خلیفه چهارم بجای علی المرتضی بصورت علی ولی الله در متن منقور و در حاشیه بالا سال و محل ضرب یا شعار دیگری منقور بوده است.

(۹۰۳-۹۰۶ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

محمد آق قویونلو

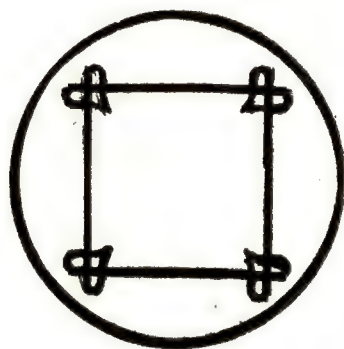
شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۱ گرم
قطر : ۱/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب السلطان الاعظم ابوالنصر محمد بهادر خلدالله ملکه و ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۱/۸ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : .... ابوالمکارم محمد بهادر خان خلدالله ملکه و خلافته ضرب یزد
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ابوبکر صدیق ...

محمد آق قویونلو (۹۰۳-۹۰۶ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۰/۹ گرم
قطر : ۱/۳ سانتیمتر

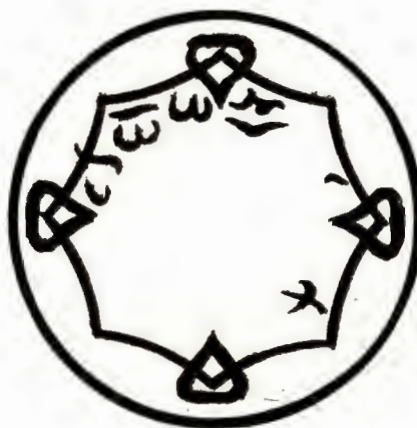

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر محمد ... خلد الله ملكه وخلافته
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ... گرم
قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : ضرب یزد السلطان الاعظم ابوالمکارم محمد بهادر ... خلد الله ملكه ...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

سورشارژ مراد در دوره دوم سلطنت بر سکه محمد ابوالمکارم آق‌قویونلو

(۹۰۳-۹۰۶ ه.ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۱/۸ گرم

قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمکارم محمد خلدالله ملکه ...

سورشارژ : فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

۱- شعایی در روی سکه‌ها (متن - سورشارژ) دیده می‌شود بدون اسم پادشاه و تاریخ و محل ضرب که اغلب به شاهان صفوی نسبت داده می‌شود ولی بامشاهده سکه‌های متنوع آق‌قویونلو معتقد می‌گردیم که اکثر آنها منسوب به آق‌قویونلو است.

ابوالمظفر قاسم بیگ بهادرخان

....۹۰۷ ه.ق. ....۱۵۰۱ م.

قاسم بیگ پسر جهانگیر «که به صورت قاسم جهانگیر بر روی سکه والناصرالدین الله ابوالمظفر قاسم جهانگیر سوزومیز» بر روی فرمان شماره ۲۵ صفحه ۱۱۳ کتاب، فرمانهای ترکمانان، قراقویونلو و آق قویونلو از: مدرسی طباطبائی، چاپ قم، ۱۳۵۷، دیده می‌شود، گویا مدتی پس از مرگ پدر فرمانروای ماردین شده است (آغاز حکومت او به تحقیق معلوم نیست) لیکن اینرا می‌دانیم که تا پایان سال ۹۰۷ ه.ق. (۱۵۰۱ م.) در این مقام بوده. در نامه‌ها و پیام‌هایی که میان الوند بیگ و سلطان بایزید عثمانی در جریان کشمکش‌های آق قویونلو و قزلباش رد و بدل شده است نام او دیده می‌شود. از او مدرسه‌ای در ماردین و سکه‌هایی چند به جای مانده است. از پایان کار وی آگاهی دقیقی در دست نیست ر.ک. صفحات ۱۱۲ و ۱۱۳ کتاب فوق‌الذکر.

القاب و عناوین و شعایر منقور بر سکه‌های قاسم جهانگیر:

۱- السلطان الاعظم قاسم جهانگیر بهادرخان خلدالله ملکه ... غان + لا اله الا الله / محمد رسول الله /

ابوبکر - عمر - عثمان - علی

۲- السلطان العادل ابوالمظفر / قاسم ۹۰۰ / بهادرخان خلدالله ملکه .... د + لا اله الا الله / محمد

رسول الله / ابوبکر الصديق عمر الفاروق عثمان ذی النورین علی المرتضی

۳- السلطان الاعظم ابوالمظفر خلدالله تعالی سلطاناه ماردین + مانند ردیف اول

قاسم آق قویونلو (....۹۰۷ هـ. ق. ....۱۵۰۱ م.)

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ... گرم
قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر قاسم بهادر خان خلد الله ملکه

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۴/۴ گرم
قطر : ۱/۹ سانتیمتر
۱/۶۵

روی سکه متن : سلطان الاعظم قاسم جهانگیر بهادر خان خلد الله ملکه خان

پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

قاسم آق قویونلو

(....۹۰۷ ه.ق. ....۱۵۰۱ م.)

شماره : ۲۲۵/۱ مکرر ج. ت.
جنس : مس
وزن : ۴/۴ گرم
قطر : ۲/۲۵ سانتیمتر
۱/۹۸

روی سکه متن : السلطان العادل ابوالمظفر [قاسم ۹] بهادرخان خلدالله ملکه ... د
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر الصديق ☆ عمر الفاروق ☆ عثمان ذی النورین ☆ علی المرقضى

شماره : ۲۲۵/۲ ج. ت.
جنس : نقره
وزن : ۳/۴ گرم
قطر : ۱/۶ سانتیمتر

روی سکه متن : ... الاعظم ابوالمظفر قاسم بهادرخان خلدالله تعالى سلطانہ ماردين
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبکر عمر عثمان علی

قاسم آق قویونلو (.... ۹۰۷ هـ. ق. .... ۱۵۰۱ م.)

شماره : ۲۲۵/۳ مکرر ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۴ گرم

قطر : ۱/۸۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان الاعظم ابوالمظفر قاسم بهادر...
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ... گرم

قطر : ... سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل [قاسم] ... خلد الله ملكه
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

قاسم آق قویونلو

(۹۰۳-۹۰۶ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶۵ گرم
قطر : ۱/۷۵ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل [قاسم]
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله

شماره : م. ا. ب.
جنس : نقره
وزن : ۴/۶ گرم
قطر : ۲ سانتیمتر

روی سکه متن : السلطان العادل [قاسم] خلد الله ملكه ... ضرب
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله ضرب آیه

اوزون حسن آق قويونلو

(۸۵۷-۸۸۲ ه. ق. ۱۴۵۳-۱۴۷۸ م.)

شماره : ۲۸۲۳ د. ك. م. ا. ب.

جنس : نقره

وزن : ۵/۲ گرم

قطر : ۱/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : **السلطان الغازی ابوالنصر حسن بهادرخان خلدالله ملکه وسلطانہ ۸۷۵**پشت سکه متن : **لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله**

حاشیه : يك مربع از تلاقی حرف ی چهار امام به نام علی (علاوه برنام حضرت علی امیرالمؤمنین که در کلام علی ولی الله در متن نقر شده است) در قطعه ها ... / ... / جعفر - موسی - محمد / ... نام ائمه اطهار اثنی عشری. مقایسه میشود با سکه ایی از شاه اسمعیل اول صفوی و سکه های شماره ۲۸۲۳ از مجموعه موزه ایران باستان ضرب اصفهان صفحه ۴۷ همین کتاب.

اسمعیل (اول) صفوی

(۹۰۷-۹۳۰ ه. ق. ۱۵۰۲-۱۵۲۴ م.)

شماره : ۲۳۱/۵ ج. ت.

جنس : نقره

وزن : ۴/۵ گرم

قطر : ۲/۱ سانتیمتر

روی سکه متن : **السلطان الکامل الهادی ... ابوالمظفر شاه اسمعیل ... الصفوی خلدالله ...**پشت سکه متن : داخل مربعی که از تلاقی ی چهار امام بنام علی تشکیل یافته ، **عدل تبریز و خارج اضلاع مربع محمد ،****حسن - محمد ، حسین - محمد ، حسن - موسی ، جعفر**حاشیه : نصف ضرب شده که : **لا اله الا الله / محمد رسول الله / علی ولی الله ...** بوده است.

۱- نقل از صفحه ۱۷۱ کتاب سکه های شاهان اسلامی ایران نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان مقایسه میشود با سکه بالا و

سکه های شماره ۲۸۲۳ از مجموعه موزه ایران باستان مشروب اصفهان ، مندرج در صفحه ۴۷ همین کتاب .

سکه‌ای به سبك آق قويونلو

شماره : ...
جنس : نقره
وزن : ۰/۷۵ گرم
قطر : ۰/۹ سانتیمتر

روی سکه متن : الله و محمد علي جعفر الصادق بغداد
پشت سکه متن : چهار علي بصورت گل و چهار اسم جلاله الله بر بالای هر علي اگر علي را مقابل دیدگان بگیریم . قابل مقایسه است با سکه‌های رستم آق قويونلو پسر دایی شاه اسمعیل صفوی و نوه پسر اوزون حسن آق قويونلو

سکه‌ای از جهان‌شاه قراقویونلو که در ضرابخانه شهر دماوند ضرب شده است

شماره : ۲۸۲۳ د.ك.م.ا.ب.
جنس : نقره
وزن : ۵/۱ گرم
قطر : ۱/۸ سانتیمتر

روی سکه متن : دماوند
حاشیه : السلطان الاعظم جهان‌شاه بهادر خان خلد الله ملكه و سلطانه ۸۷۹
پشت سکه متن : لا اله الا الله / محمد رسول الله
حاشیه : ابوبكر عمر عثمان علي

سکه طلا از شیخ اویس جلایر

شیخ اویس جلایر فرزند ارشد و ولیعهد و جانشین شیخ حسن بزرگ جلایر-راز سال ۷۵۷ تا ۷۷۶ هجری قمری بر قسمت اعظم غرب ایران حکومت رانده است. شیخ اویس جلایر مشهورترین سلطان سلسله خود و صاحب اندام زیبا و ذوق هنری، اعم از نقاشی و موسیقی و شعر بود بیت زیر از او است :

دار و مده طبیب که داریم درد عشق   ما به نمی شویم و تو بد نام میشوی

وقایع زمان سلطنت شیخ اویس

کمک به محمود شاه برادر شاه شجاع (آل مظفر) که منجر به غلبه شاه محمود بر برادر و تسلط جلایریان بر عراق عجم و فارس و باج و خراج گذاری فارس به سلطان اویس میگردد . تسلط جانی بیگ خان بر تبریز و جنگهای شیخ اویس و سردارانش با جانی بیگ خان و پسرش بردی بیگ و امیر مبارزالدین که بعد از مرگ جانی بیگ خان بر تبریز مسلط شده بود؛ به تسلط شیخ اویس بر تمام ایالات آذربایجان و موغان و اران منجر شد .

شیخ اویس با وجود قدرت قابل توجهی که نسبت به سایر ملوک محلی مانند چوپیانان و آل مظفر و دیگران داشت و شمال غرب و غرب ایران بر او مسلم و بغداد قشلاق و تبریز پایتخت ییلاقی اش گردید، مجبور بود از سلاطین مملوک مصر تصدیق و تصویب اعمال و کردارش را بخواهد، مثلاً هم خواجه مرجان حاکم بغداد که بر علیه شیخ اویس شوریده بود و هم خود شیخ اویس که آماده جنگ با حاکم باغی خود میگردد، از سلطان مملوک مصر انتظار کمک داشتند و هر دو سفیری به دربار سلطان فرستادند . سلطان مصر رسول خواجه مرجان را با عزت ولی فرستاده شیخ اویس را با سردی پذیرفت . البته شیخ اویس در تمام پیش آمدهای دوران سلطنت خود باندها و آل اندیشی بردشمنان غالب و با استقلال سلطنت کرد .

در سال ۷۷۱ و بایستی در تبریز شیوع یافته و در حدود ۳۰۰/۰۰۰ نفر را هلاک کرد و در ذیل جامع التواریخ می‌نویسد «چون وبا آخر شد هیچ معلوم نبود که کسی از تبریز تلف شده، از معموری و غلبه مردم. ص ۱۹۷ ذیل جامع التواریخ».

جنگ شیخ اویس با «امیر ولی» آخرین حادثه دوران سلطنت او است. شیخ اویس در روز دوم جمادی الاول سال ۷۷۶ ه. ق. در سن ۳۸ سالگی به مرض سل درگذشت و در گورستان زاویه (زیوه) «پیران شروان» دفن گردید. از این پادشاه سکه‌هایی مضروب شهرهای بغداد، تبریز، قزوین، نخجوان، شاشی (شوشی) در مجموعه نگارنده موجود است.

اما در کتاب تاریخ آل جلایر از شیرین بیانی، صفحه ۴۹ می‌نویسد: «سکه‌هایی که در زمان وی ضرب زده شده، ضرب ضرابخانه‌های شهرهای زیر می‌باشد: بغداد - واسط - تبریز - اردبیل - خوی - کاشان - شیراز - نخجوان - اصفهان و غیره».

در صفحه ۲۴۳ کتاب، تاریخ آل جلایر؛ یک سکه نقره از شیخ اویس به شرح زیر معرفی شده [سلطان اویس / سکه نقره / روی سکه السلطان الاعظم الاعدل / نام ضرابخانه: ضرب بغداد / نام اویس بخط ایغوری می‌باشد: / در اطراف: تاریخ ۷۶۶ / در کنار کلمه الاعدل، در گوشه سکه یک

ستاره دیده می‌شود / پشت سکه: شکل معمولی و نام چهار خلیفه حفظ شده است. [پاورقی ۲] - کلکسیون: American numismatic Society of New York].

اما در مجموعه سکه‌های موزه ایران باستان سکه‌ای زرین کاملاً شبیه سکه مذکور وجود دارد که به شرح زیر معرفی می‌گردد.

(۹۰۳-۹۰۶ ه. ق. ۱۴۹۸-۱۵۰۰ م.)

اویس جلایر

شماره: ۷۵۹ د. ک. م. ا. ب.

جنس: طلا

وزن: ۴/۱۵ گرم

قطر: ۲/۱۲ سانتیمتر

روی سکه متن: السلطان الاعظم / ضرب / (ایغوری) شیخ اویس / بغداد / بهادرخان خلدالله سلطانه / وسیعماؤه
 پشت سکه متن: لا اله الا الله / محمد / رسول الله
 حاشیه: ابوبکر عمر عثمان علی

احمد محمد
 ش ی ن خ ا و و ی س
 بکر محمد

۱- در گراور بالا حروف «خ»، آخر و «س» آخر به طور وضوح معر فی شده است در جدول مر بوطه (صفحه ۵ نشریه شماره ۶ موزه آذربایجان) رسم الخط «آ» آخر و «ن» آخر در دو صورت دیده میشود ولی در باره حرف «س» آخر نوع افقی را فقط در این سکه می بینیم همچنین «خ» آخر در صفحات ۴ و ۵ و ۸۳ و ۸۴ همان نشریه نیز دیده میشود ولی در جدول جای آن خالی است.

محل بعضی شهرها که ضرابخانه داشته و در سکه‌های آق قویونلو دیده می‌شود

نام شهر	طول		عرض	
	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه
آمد	سز	ك	لز	•
	سه	ن	لز	تب

ص ۳۲۲ تقویم البلدان

آمد شهری است کهن از دیاربکر در مغرب دجله بادرختان و مزارع بسیار . ابن حوقل گوید : آمد شهری است دارای بارویی سخت استوار . شهری است پر نعمت . صاحب «الغریزی» گوید : آمد شهر بزرگی است . قلعه‌ای عظیم دارد از بارویی از سنگ سیاه بر آورده . چنانکه آهن در آن اثر نمی‌کند و آتش بدان زیان نمی‌رساند و آن بارو هم شهر را در میان دارد و هم چشمه‌های آب را . و نیز آمد را بستان‌ها و مزارع بسیار است .

اَبَرْقُوَه عز • لا ل ص ۳۷۲ تقویم البلدان
وبه قولی ابرقویه

یا قوت در «المشترک» گوید : ابرقوه را مردم عجم در کوه گویند و آن شهری است مشهور از نواحی اصطخر فارس و قریه‌ای است از یزد . و ابرقوه نیز بلده‌ای است کوچک در بیست فرسخی اصفهان .

اَرزن سه • لَح ی
سو • لَط ی

یا قوت در «المشترک» گوید : ارزن شهری است در ناحیه ارمنیه و آن همان است که آن را ارزن الروم خوانند . من می‌گویم : در ضمن شهرهای روم از آن یاد کردیم . یا قوت گوید : ارزن نیز شهری است نزدیک اخلاط و این همان است که اکنون درباره آن سخن می‌گوییم . این ارزن از ارمنیه است و از اخلاط سه

مرحله فاصله دارد . وگوید که : ارزنجان شهری است از ارمنیه و در جدول شرح آن آمده است .

اوصاف و اخبار نامه

صاحب «اللباب» گوید : ارزن شهری است از دیاربکر و گویی برای او درست معلوم نشده است . صحیح آن است که ارزن از ارمنیه است همانطور که یاقوت گفته است .

نام شهر	طول		عرض		
	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه	
بدلیس	سه	ل	لح	مه	صفحه ۴۵۴ تقویم البلدان

یکی از مردم آن دیار گفت که : بدلیس میان میافارقین و اخلاط است . شهری است دارای بارو ولی نیمه‌ای از باروی آن ویران گشته است . آب چشمه‌هایی که خارج شهر است از میان شهر می‌گذرد . بستان‌هایش درون دره‌ای هستند . از حماة کوچکتر است . در میان کوه‌هاست . سرمایش سخت و برفش بسیار است . این حوقل گوید : شهری آبادان و پر نعمت است . صاحب «العزیزی» گوید : میان آن و اخلاط هفت فرسخ است .

بردعه	عج	۰	م	ل	ص ۴۶۴ تقویم البلدان
	عب	م	مع	مه	
	عج	۰	مع	۰	

بردعه قاعده مملکت اران است . ابن حوقل گوید : بردعه شهر بزرگی است از اران ، پر نعمت تر و با صفات در کمتر از یک فرسخی او مکانی است موسوم به اندراب که به مقدار یک روزه راه در آنجا باغ اندر باغ باشد همه پراز میوه‌ها ، از جمله درختان فندق و شاه بلوط . بر در آن بازاری است موسوم به کسرکی که مردم در هر روز یکشنبه آنجا گرد آیند و جمعی عظیم پدید آید . من می‌گویم که : بردعه از زمان ابن حوقل چنین بوده اما در این زمان کسی که آن را دیده بود حکایت کرد که : بردعه ویران شده و از آن چیزی جز به مقدار معره باقی نمانده است و همو گفت که خرابی‌های آن چند حلب است . بردعه در سرزمینی است هموار بستان‌ها و آب بسیار دارد و نزدیک به رود کر است .

«بردع = گویند گنجه را بردع خوانند استر بردعی مشهور است ، صفحه ۱۲۸ ، بستان السیاحه»

نام شهر	طول		عرض		صفحه ۳۱۴ تقویم البلدان
	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه	
حصن کیفا	سد	له	لز	له	

صاحب «اللباب» گوید : حصکفی به فتح حاء بی نقطه و سکون صاد بی نقطه و فتح کاف در آخرش فاء منسوب است به حصن کیفاء . همو گوید : و آن شهری است از دیاربکر . در «المشترک» آمده است که حصن کیفاء برکنار دجله است . میان جزیره ابن عمر و میافارقین .

«حصن کیف قصبه ایست از بلاد دیاربکر سکنه آنجا همگی کرد و صاف نیستند که دزدند و اهل سنت و جماعت و جبلی سیرتند ، صفحه ۲۱۵ بستان السیاحه»

حضر	سو	مه	له	•	صفحه ۳۲۰ تقویم البلدان
-----	----	----	----	---	------------------------

اوصاف و اخبار نامه

در «المشترک» آمده است که : حضر نام شهری است کهن در بیابان مقابل تکریت و اکنون ویران است . و این همان است که عدی بن زید در قصیده ای از آن نقل می کند :

واخو الحض ازبناه و از دجله تجبی الیه و الخابور

شاده مرمرأ و جلتله کلساً فللطیر فی ذراه و کور

و همو گوید که : حضر نیز موضعی است میان مکه و مدینه و آن همان است که یکی از «هذلیان» از آن یاد کرده و گفته است :

ایا لیت شعری هل تغیر بعدنا اروم و آرام و شابة و الحض

سعرت	سح	•	لز	ك	صفحه ۳۲۴ تقویم البلدان
------	----	---	----	---	------------------------

[و به قولی اشعرذ]

سعرت برکوه کوچکی است . از معرّه بزرگتر است . بر ساحل دجله و در شمال شرقی آن است . با میا فارقین یک روزه راه فاصله دارد و میافارقین در شمال آن واقع شده و سمرت در جنوب میافارقین است . از آمد چهار روزه راه فاصله دارد . سمرت در جنوب آمد است . آمد از میافارقین یک روز و نصف روز

فاصله دارد. شرب مردمش از آب‌هایی است که از زمین می‌جوشد. گرد برگردش را کوه فرا گرفته درختان انجیر و انار و ناک بسیار دارد و همه از آب باران سیراب شوند. فاصله سرعت از موصل پنج روزه راه است. سرعت در شمال شرقی و موصل در جنوب غربی است.

نام شهر	طول		عرض		صفحه ۳۰۶ تقویم البلدان
	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه	
رها	سب	ن	لز	•	

رها شهری بود بزرگ. کنیسه‌ای عظیم و بیش از سیصد دیر از آن نصاری داشته ولی امروز خرابه است. صاحب «العزیزی» گوید: رها شهری است بزرگ از آن رومیان. در آن آثار عجیب است. از طرف شمال فرات به قلعه الروم نزدیک است.

ماردین	سد	•	لز	نه	صفحه ۳۱۰ تقویم البلدان
--------	----	---	----	----	------------------------

ماردین بر کوهی است که از دامنه تا قلعه آن دو فرسخ است. صاحب «اللباب» گوید: ماردین قلعه‌ای است از بلاد جزیره. ابن حوقل گوید: کوه ماردین نزدیک نصیبین است. از زمین تا قلعه این کوه در حدود دو فرسخ است و بر آن کوه قلعه‌ای است استوار و ناگشودنی. در آن جا ماردیهایی است که سم آنها از سم دیگر مارها زودتر کشد. در کوه ماردین جواهر الزجاج یافته شود.

«کماخ برون شماخ قصبه‌ایست شهر مانند و محلی است خاطر پسند در میان جبال شامخه واقع و طرف شمالش فی الجمله واسع است و رود فرات از قرب آن می‌گذرد و جنوبش کوهستان عظیم و درخت بسیار و مسالك او پر خوف و بیم است طایفه علی‌اللهی سکونت در آن کوهسار دارند ... صفحه ۴۶۹ بستان السیاحه»

فهرست اعلام

اشخاص

امیر مبارزالدین ۱۷۱
 امیر ولی ۱۷۲
 امین پور حسن ۲۹
 اوزون حسن «ابوالنصر اوزون حسن بیگ آق قویونلو»
 ۶۳ تا ۵۸، ۶۰ تا ۵۸، ۲۴ تا ۲۱، ۱۹ تا ۱۸، ۸ تا ۳، ۶ تا ۲، ۱
 ۱۳۹، ۱۰۷، ۱۰۳، ۱۰۱، ۹۷، ۸۸، ۷۹، ۷۸، ۶۷
 ۱۴۶، ۱۵۶، ۱۶۹
 اولجایتو محمد خدا بنده ۱۱
 اولوس جغتای ۴
 اویس (شیخ اویس جلایر) ۱۷۳ تا ۱۷۱
 ایلدرم بایزید ۸

ب

بایان قلی خان ۴، ۶
 بایزید عثمانی (سلطان) ۲، ۳، ۱۴۶
 بایسنغر «ابوالفتح» ۹۹، ۹۸، ۹۲ تا ۸۵، ۷۸ تا ۲۱، ۳
 ۱۰۸
 بدره ای فریدون ۴
 بردی بیگ ۱۷۱
 بویان علی ۴، ۶
 بویان قلی (بایان قلی) ۴
 بهاءالدین «ر. ک. قرايولون عثمان»
 بهرام ۲۰
 بیانی (شیرین) ۱۷۲

آبا قآن ۱۱
 آل جلایر ۱۷۱، ۱۷۲
 آلکسیس چهارم ۶
 آیه سلطان «ای بیگ = اقا بیگ» ۱۵۶، ۱۴۶، ۸۵، ۷۸

۱

ابراهیم ۳، ۶، ۸۵
 ابوالمکارم محمد «ر. ک. محمد ابوالمکارم»
 ابوسعید کورکان ۱۰۱، ۷۹، ۶۷، ۲۸، ۲۶، ۱۸، ۱۶، ۸
 ۱۳۱
 ابومسلم خراسانی ۱۰
 احمد گوده «القائم بامر الله ابوالمظفر» ۸۵، ۲۱، ۳
 ۱۵۶، ۱۴۶، ۱۳۹ تا ۱۲۹
 احمد کسروی (سید احمد کسروی تبریزی) ۱۱
 اردشیر بابکان ۲
 ارغون ۱۱، ۱۲، ۱۳
 ارینجین تورجی ۱۱
 اسکندر قراقویونلو ۱۷، ۲۵
 اسمعیل اول صفوی (شاه) ۷۶، ۴۰، ۲۱، ۲۰، ۹، ۷، ۶
 ۱۴۶، ۱۶۹، ۱۰۱، ۸۵
 اشرف بیگ ۱۵۶
 اغورخان ۱
 اغورلو محمد ۲، ۳
 اقبال - عباس ۴
 القاص میرزا (القاص میرزا) ۲۰
 الوند (ابوالمظفر الوند آق قویونلو) ۱۳۹، ۲۱، ۳
 ۱۵۶ تا ۱۴۹

حسین بدرالعلماء ۱۱۸
حسین بیگک الیخانی ۸۵
حسین چهره‌نما ۴۶
حسین فریدون ۱۶
حلیمه بیگم (مارتا) = دسپینا خاتون ۳،۶،۲۱،۵۷،
۵۸،۸۵
حمزه ۱،۳،۷
حیدر ۵۸

ج

خدیدجه بیگم ۳،۶،۷،۲۱،۵۸
خلیل ۳،۹،۲۱،۵۷،۵۸
خواجه مرجان ۱۷۱

د

دانش - جهانگیر ۱۴
داود «برادر زن اوزون حسن آق‌قویونلو» ۷،۸
دسپینا «ر. ک. حلیمه بیگم»

ر، ز

رستم پسر مقصود میرزا آق‌قویونلو ۳،۲۱،۷۸،
۸۵ تا ۱۲۸، ۱۵۶
زینل ۲،۳،۸، ۹

س

سارا خاتون ۶
سام بن سلطان حسین صفوی ۲۰
سربداران ۱۴
سلاجقه روم ۶
سلطان حسن «ر. ک. اوزون حسن»
سلطان حسین ۱۵، ۲۰
سلطان علی ۶، ۴۰، ۸۵
سلطان محمد دوم «ملقب به فاتح عثمانی» ۲، ۷، ۸، ۹،
۸۸
سید احمد کسروی ۱۱

پ

پیرعلی ۳

ت

تاجلو خانم ۷، ۲۱
تورعلی بیگک ۳
تیمورکورکان ۹۴

ج

جانی بیگک خان ۴، ۱۷۱
جانی خان ۴
جانی یل خان ۴
جلایر ۱۷۱ تا ۱۷۳
جهاننداری - کیکاوس ۱، ۲۲، ۵۹، ۸۵، ۱۴۶
جهانشاه قراقویونلو ۲، ۸، ۱۴، ۱۸، ۲۰، ۲۵، ۲۹، ۶۳،
۶۶، ۸۹، ۱۰۷، ۱۷۰
جهانگیر ۲، ۳، ۷
جهانگیر دانش ۱۴
جهانگیر قائم‌مقامی ۲۲

چ

چوپانان ۱۷۱
چهره‌نما - حسین ۴۶

ح

حسن آق‌قویونلو - حسن بن علی - حسن بهادرخان -
حسین بیگک - حسن پادشاه «ر. ک. اوزون حسن»
حسن امین‌پور ۲۹
حسن بن زید ۱۱
حسنعلی قراقویونلو ۸، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۴
حسن کیا جلالی ۱۵۶
حسین بایقرا ۵، ۱۵، ۲۷ تا ۲۹، ۳۳، ۶۱، ۷۶، ۷۷، ۸۹

ش

- شاه شجاع (آل مظفر) ۱۷۱
 شاهرخ کورکانی ۱۷، ۲۶، ۲۷، ۲۹ تا ۳۵، ۶۰، ۶۲، ۷۹
 ۹۱، ۹۷، ۱۰۳
 شیخ اوغلو = اوغلی «ر.ك. اسمعیل اول صفوی»
 شیخ جنید ۶، ۱۹، ۲۱، ۸۵
 شیخ حسن آق قویونلو ۲، ۳، ۷
 شیخ حسن بزرگ . جلایر ۱۷۱
 شیخ حیدر ۶، ۷، ۱۹، ۲۱، ۵۸، ۸۵
 شیخ صفی‌الدین اردبیلی ۶
 شروانشاه = شیردانشاهان ۳۰، ۵۸، ۷۶، ۹۰
 شیرین (بیانی) ۱۷۲

ط

- طغاتی‌مورخان ۴، ۱۴
 طهماسب صفوی ۲۰، ۴۰

ع

- عثمان بیگ «ر.ك. قرايولوق عثمان»
 علاء‌الدین ۳
 علویان ۱۱
 علی‌بن عثمان «علی‌بیگ» ۱، ۲، ۳، ۶
 علیخان بن جهانگیر بن علی‌بن عثمان آق قویونلو
 ۳، ۴۰
 علی کورکانی ۴، ۵
 علی موید سربدار ۱۵

ف

- فخرالدین قتلغ ۳
 فرخ یسار شیردانشاه ۵۸، ۹۴، ۹۶، ۱۰۹
 فریدون بدره‌ای ۴
 فریدون حسین ۱۶

ق

- قائم‌مقامی «سرهنگ جهانگیر» ۲۲
 قاسم وقاسم بیگ ۲، ۳، ۱۶۴ تا ۱۶۸
 قاسم جهانگیر ۷، ۱۶۴، ۱۶۵
 قرا اسکندر قرا قویونلو ۹، ۱۷
 قرا محمد قرا قویونلو ۹
 قرا یوسف قرا قویونلو ۹، ۲۵
 قرا یولوق عثمان «یولوق = ایلوک - زالو» ملقب به
 بهاء‌الدین ۱، ۴، ۶، ۹
 قرمانیان ۶
 قزل احمد = قزل احمد ۱۵۶
 قزلباش ۱۴۶، ۱۶۴

ک

- کالویانس ۶، ۷
 کریمخان ۳۶
 کزل احمد = قزل احمد ۱۵۶
 کلیفورد ادموند لوپورت ۴
 کوراکاترینا ۶، ۷، ۲۱
 کورکانیان ۱۹
 کیگلویس جهاننداری ۱۰۲۲، ۵۹، ۸۵، ۱۴۶

گ

- گوده احمد «ر.ك. احمد گوده»
 گونتارینی ۵۷
 گیخاتو ۹، ۱۱

ل

- لین پول ۴

م

- مارتا «ر.ك. حلیمه بیگم»

و

والتر هینتس ۱۰۲۲،۵۹،۸۵،۱۴۶
وهسودان بن محمد ۱۱،۱۳

ه

هلیکه ۲۲
هینتس والتر «ر. ک. والتر»

ی

یادگار محمد (کورکانی) ۸
یعقوب آق قویونلو ۷۸،۸۷، تا ۱۰۶،۵۹،۵۸،۵۷، ۳،۲۱،
۱۰۸،۱۳۰، تا ۱۰۳،۱۰۱،۱۰۰، ۱۰۰،۹۶،۹۲، تا ۸۹

۱۴۶

یوسف میرزا ۳،۲۱،۱۴۶
نویان علی خان ۳،۴
یونان ۶

مبارزالدین امیر ۱۷۱

محمد ابوالمکارم ۳،۲۱،۱۴۵،۱۵۶،۱۶۳

محمد بهادر ظهیرالدین ۵

محمد شیانی ۷۶

محمد دوم ملقب به فاتح عثمانی ۲،۷،۸،۹،۸۸

محمود (آل مطفر) ۱۷۱

محمود ۳

مدرسی طباطبائی ۱۴۶،۱۶۴

مراد بیگ بایندر ۸،۱۵۶

مراد آق قویونلو (سلطان) ۱۴۵، تا ۱۱۲،۱۳۹، ۳،۲۱،

۱۵۶،۱۶۱

مروان بن محمد (اموی) ۱۰

مسیح میرزا پسر اوزون حسن ۳،۷۸

منصور میرزا پسر اوزون حسن ۳،۶،۵۷،۷۸،۱۴۶

منصور بیگ پرناک ۵۸

مینورسکی ۱

ن

الناصرالدین الله عباسی ۱۶۴

نخجوانی ۱۴۶،۱۴۹

امکنه

ب

بختیاری ۳۶،۳۷
بدلیس «بتلیس» ۳۶،۳۷،۵۹،۶۹،۸۷،۱۱۳،۱۲۸
برلین ۲۲
بغداد ۹،۱۷۱،۱۷۲،۱۷۳
بقعه شیخ صفی‌الدین ۵۸
بلخ ۱۴۰
بین‌النهرین ۷،۸

پ

پکانه ۱۳۹
پیران شروان ۱۷۲

ت

تبریز ۹،۱۷،۱۸،۳۱،۳۲،۳۵ تا ۳۷،۴۹ تا ۵۱،۵۴
۵۷،۵۹،۶۱،۶۲،۷۰،۷۸،۸۱،۸۲،۸۵،۸۷،۹۲،
۹۳،۱۰۰،۱۰۱،۱۱۴ تا ۱۱۶،۱۴۶،۱۵۶،۱۷۱،
۱۷۲
ترکستان ۱
تهران ۴،۱۱،۲۲
تیمجان = تمیجان ۸۷،۱۱۷

خ

خراسان ۷۶
خوی ۱۷۲

آدریاناپول «ادرنه» ۱
آذربایجان ۱۰۸،۳۷،۱۳۹،۱۷۱
آذربایجان شرقی و غربی ۵۹
آران ۴،۱۳۹،۱۷۱
آمد ۹،۵۷،۵۸،۷۸،۸۱،۸۷،۱۱۰،۱۱۱
آمل ۱۴

ا

ابرقو ۵۹،۶۱،۸۵،۸۷،۱۳۲
ادسا در. ک. رها
اردبیل ۵۸،۸۵،۸۹،۱۷۲
اردستان ۸۵
اردو ۳۶،۵۱،۷۸،۷۹،۸۵،۸۸
ارزنجان ۱۰۲،۸۷،۱۱۱،۱۱۲
ارزروم ۱،۵۹،۶۱
ارمنستان ۷
ارومی «رضائیه» ۵۹،۶۹،۱۴۰
استرآباد ۱۳،۱۵،۳۳،۳۵،۳۶،۹۹،۱۰۱
اسلامبول ۸
اصطخر فارس ۵۸
اصفهان ۹،۳۶،۴۷،۵۲،۵۸،۸۵،۸۷،۱۱۲،۱۱۳،
۱۲۹،۱۳۲،۱۴۶
التزه «قلعه» ۳۱
الحضرة ۳۶،۷۷،۷۸،۷۹،۹۱
اهر ۱۹
ایران ۹،۱۰،۲۰،۸۸

ط	طرابوزان ۷،۸،۳۶
ع	عراق ۱۳۹،۱۵۶،۱۷۱ عربستان ۲۰ عنیزگیتی (حوالی اصفهان) ۱۵۶
ف	فارس ۹،۳۶،۳۷،۵۸،۶۰،۸۸،۱۳۹،۱۷۱ فیروزکوه ۱۷،۳۵،۳۲
ق	قاهره ۲ قسطنطنیه ۲،۷،۸۸ قراآغاچ (قره‌اغاچ) ۹،۵۸ قرا‌بلاغ ۹ قرا‌بورون ۹ قرا‌چای ۹ قرا‌چشمه ۹ قرا‌چمن ۹ قرا‌داش ۹ قرا‌داغ ۹ قرا‌دنیز ۹ قرا‌سوران ۹ قرا‌ضیاء‌الدین ۹ قرا‌قشلاق ۹ قرا‌قلعه ۹ قرا‌قیه ۹ قرا‌گول «قوری‌گول» ۹ قره‌باغ ۸ قزل‌اوزن ۱۳۹ قزوین ۱۰۱ تا ۸۶، ۸۷، ۹۹، ۵۵، ۵۹، ۴۲، ۳۷ تا ۳۵ ۱۱۸، ۱۷۲ قلعه‌استا ۱۵۶
د	دارالعباده یزد ۱۳۹، ۱۵۶ دشت‌مغان «مغان» ۸، ۱۷۱ دماوند ۸۷، ۱۱۷ دیاربکر «آمد» ۱۰۲، ۷، ۸، ۲۰، ۳۶، ۵۷، ۱۳۹، ۱۴۹
ر	رشت ۵۹، ۶۰، ۷۰ روم ۱۷، ۲۱ رویان ۸۷، ۱۱۶ ری ۱۰، ۸۵، ۱۵۶
ز	زنجان ۵۹، ۱۷۲
س	ساوه ۸۵، ۹۴ ساری ۱۷، ۳۶، ۳۷، ۴۸، ۵۴، ۵۹، ۷۱، ۷۴ تا ۷۶، ۸۷ سبزوار ۱۵ سرخس ۷۶ سمرت «سمرت» ۳۱ سلطانیه ۸، ۵۹، ۶۳، ۶۷، ۸۵، ۹۵، ۹۶، ۹۹، ۱۱۰ سمنان ۵۹، ۶۹ سوریه ۸ سیواس ۱
ش	شاشی «شوشی» ۱۷۲ شام‌اسبی «شماسبی» ۸۵ شماخی ۹۴ شیراز ۹، ۲۹، ۳۰، ۳۶، ۳۷، ۴۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۹، ۸۵، ۸۸، ۹۷، ۹۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۷۲

قلمه النجق ٧٨

۳۵،۳۷،۵۵،۵۸،۵۹،۶۵،۸۶،۱۰۰،۱۰۱،۱۳۲، قم

139.156.164

ک

کارتیلی ۷

کاردول (کردول = دیرسنت فوکاس) ۳۱.۳۶

کشان ۲۴، ۲۹، ۳۰، ۳۶ تا ۳۸، ۵۹، ۶۶، ۸۶، ۸۷، ۹۰،

102.103.118.141143.172

کردستان ۸،۳۷

کرمات ۹۰۵۸، ۵۹، ۶۷، ۸۶، ۸۷، ۱۰۴، ۱۱۹، ۱۳۹

کلاخ یا کماخ ۱۲۹، ۱۳۰

کوہ کیلویہ ۸۶،۸۸،۱۰۴

کنیرالنک ۱۲۹،۱۵۶

5

گرچستان ۷۰۸،۵۸،۱۵۶،۱۵۷

گندمان ۵۶، ۳۷، ۳۶

کیلان ۳۷،۵۸،۸۵

J

لاهیجان ۳۶،۳۷،۳۹،۱۴۶،۱۴۹

١

۱،۸۳،۱۶۴،۱۶۶ هاردين

مازندران ۱۴،۳۷:۵۸

مراغه ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴

۵۷،۵۸ مرند

مر و ۷۷

مسجد کبود تبریز ۱۴

مصر ۸۵۸

مغان ۸۰۱۷۱

۵۱ مکہ

موزه ایران باستان ۱۴،۵۷،۸۸

موصل ۳۶،۸۶،۱۰۵

و

واسط ۱۷۲

ورامین ۱۵۶

A

هرات ۶۱،۶۷،۷۶،۷۷،۸۶

همدان ۵۹,۶۸,۸۷,۱۲۰

۵

۵۹، ۶۰، ۶۷، ۷۱، ۸۶، ۸۷، ۱۰۷، ۱۲۱ تا ۱۲۳، یزد

143, 144, 145, 146, 147, 148.

فهرست مأخذ

- ۲۰ احسن التواریخ .
- ۳۰، ۳۶ بررسیهای تاریخی (مجله)
- ۴، ۳۶، ۳۷ بستان السیاحه .
- ۱۷۲ تاریخ آل جلائر. شیرین بیانی. تهران
- ۱۱ تاریخچه شیر و خورشید . احمد کسروی
- ۳، ۷، ۸، ۹، ۱۷، ۲۰، ۲۲، ۳۷، ۵۷، ۵۹، ۸۵، ۱۴۶ تشکیل دولت ملی در ایران. والتر هینتس. ترجمه کی‌کاس جهان‌داری تهران
- ۴ جهانکشا:
- ۱۴۶ حبیب‌السیر . خواندمیر
- ۴ حدود العالم من المشرق الى المغرب.
- ۱۷۲ ذیل جامع التواریخ .
- ۴ سلسله‌های اسلامی ایران . ترجمه فریدون بدره‌ای
- ۴ طبقات سلاطین اسلام تألیف لین پول ترجمه عباس اقبال
- ۱۴۶، ۱۶۴ فرمانهای ترکمانهای قره‌قویونلو و آق‌قویونلو .
- ۱۰، ۱۴، ۲۵ نشریه شماره ۳ موزه آذربایجان . سید جمال ترابی طباطبائی. تبریز
- ۸ نشریه شماره ۵ موزه آذربایجان . سید جمال ترابی طباطبائی. تبریز

اشتباهات چاپی

صفحه	سطر	نادرست	درست
۴	۱۸	کم او هم	که او هم
۸	۸	منافع	منافع
۱۷	آخر	تشکیل دولت ملی	تشکیل دولت ملی در ایران
۲۰	۱۷	» » »	» » »
۴۳	آخر	علی المزتضی	علی المرتضی
۶۹	۸	ذرة	ذرة
۹۲	۱۳	ذرد	ذرة
۱۰۲	۱۷	»	»
۱۳۰ تا ۱۳۶	سر صفحه	سکه های رستم آق قویونلو	سکه های احمد آق قویونلو
۱۷۵ و ۱۷۶		«اوصاف و اخبار نامه» حذف شود	

سپاسگزاری

گراورها و کلیشه های این کتاب را آقای مجید شعاری ساخته است و من وظیفه دارم از ایشان و آقای علی سلیم النفس مدیر چاپخانه شفق و آقای مجید قاسمی حروفچین و آقای سلیمان پروانه سرند ماشینچی چاپخانه مزبور که همه به نوعی در چاپ کتاب حاضر مهارت به خرج داده اند سپاسگزاری نموده و توفیق سعادت برای همه ایشان از خداوند متعال مسئلت نمایم .